

**UNIVERZITA KARLOVA
Husitská teologická fakulta**

Rigorózní práce

**Sociální a charitativní činnost Vojenského a špitálního řádu
sv. Lazara Jeruzalémského**

**Social and Charity Work of The Military and Hospitaller Order of
Saint Lazarus of Jerusalem**

2018

Mgr. Kateřina Patová

Poděkování

Ráda bych poděkovala své konzultantce práce doc. ThDr. Kamile Veverkové, Th.D. za její odborné vedení, díky němuž mohla být tato práce dovedena do zdárného konce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci s názvem „Sociální a charitativní práce Vojenského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského“ napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 31. 3. 2018

Mgr. Kateřina Patová

Anotace

Rigorózní práce s názvem "Sociální a charitativní činnost Vojenského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského" seznamuje čtenáře v úvodních kapitolách s problematikou vzniku a vývoje charity a sociální práce, s historickým pozadím vzniku Řádu, možnými datacemi jeho vzniku, jeho postupným vývojem až do současnosti a bližším zeměpisným určením jeho působnosti v rámci Evropy i mimo ni. Zvláštní kapitola je věnována historickému vývoji Řádu v Čechách. Ve čtvrté části je popisována organizace a struktura Řádu, kde je blíže specifikováno zaměření a poslání Řádu, jeho patroni, heraldika, obleky a hierarchie. Poslední část práce informuje o řádových aktivitách spojených převážně se sociální a charitativní činností.

Klíčová slova

Křížové výpravy – řád – rytíř – špitál – leprosárium – malomocenství – velmistr – reunion – sociální pomoc – charitativní práce

Annotation

Rigorous work with the title "Social and Charity Work of the Military and hospital order of saint Lazarus of Jerusalem" introduces the reader in the opening chapters into the development of charity and social work, with the historic background of the orders origin, possible dates of creation, his gradual evolution to this day and closer geographical look on their activities in Europe and outside of Europe. Special chapter is focusing on the historical evolution of the order in Bohemia. In the fourth part is the organization and the structure of the order described, where is closer specified, what was the order focusing on and its goal, its patrons, heraldry, clothes and hierarchy. The last part of the work is informing the reader about the activities of the order connected mostly with social and charity work.

Keywords

Crusades – Order – Knight – Hospital – Lazarhouse – Leprosy – Grand Master – Reunion – social aid – charity work

Obsah

SEZNAM ZKRATEK.....	7
ÚVOD.....	8
1. CHARITA A SOCIÁLNÍ PRÁCE	13
1.1. Solidarita napříč náboženstvími	13
1.2. Vývoj charity v křesťanství	16
2. GENEZE ŘÁDU	22
2.1. Středověk - situace na evropském kontinentě	22
2.1.1. Boj o přežití.....	23
2.1.2. Válka a její různá pojetí.....	24
2.1.3. Jak ale ospravedlnit násilí?	25
2.2. Války proti nepřítelům křesťanstva - křížové výpravy	26
2.2.1. Křesťanství jako dovolené náboženství	26
2.2.2. Křesťanství jako oficiální náboženství	27
2.2.3. Na scénu přichází islám	29
2.2.4. Vyhlášení 1. křížové výpravy	30
2.3. Vznik a vývoj Řádu	32
2.3.1. Možné počátky Řádu	33
2.3.2. Vznik samostatného Řádu	35
2.3.3. Charitativní vs. bojová činnost Řádu	37
2.3.4. Posledních 100 let ve Svaté zemi	39
2.4. Rozšíření Řádu po Evropě	41
2.4.1. Zakládání komend v Evropě	41
2.4.2. Francie	43
2.4.3. Spory uvnitř Řádu	48
2.4.4. Existence Řádu v českých zemích	49
3. SOUDOBÉ DĚJINY – NOVÁ KAPITOLA ŘÁDU.....	52
3.1. Cizina	52
3.1.1. Růst zájmu o Řád	53
3.1.2. Schizma jako následek sporů uvnitř Řádu.....	55
3.1.3. Pokusy o znovusjednocení Řádu.....	56
3.1.4. Personální obsazení obediencí	59
3.2. Nová etapa Řádu v Čechách	61
3.2.1. Obnovení činnosti Řádu	61
3.2.2. Nucený exil a návrat domů	63
3.2.3. Rozkol	65

3.2.4. Struktura a personální obsazení Řádu v České republice	66
4. ORGANIZACE A STRUKTURA	68
4.1. Poslání Řádu a jeho patroni.....	68
4.2. Řádová heraldika.....	71
4.3. Řádové obleky a hierarchie Řádu.....	73
5. SOCIÁLNÍ AKTIVITY ŘÁDU V SOUČASNOSTI	78
5.1. Činnost Řádu v cizině.....	78
5.2. Činnost Řádu u nás	80
5.2.1. Český velkobailivik.....	80
5.2.2. České velkopřevorství.....	83
5.2.3. Hospicová služba	86
ZÁVĚR.....	90
REJSTŘÍK.....	92
POUŽITÁ LITERATURA.....	97
SEZNAM PŘÍLOH:	108
PŘÍLOHY:	109
SUMMARY.....	127

Seznam zkratek

tzv. - tak zvané

tzn. - to znamená

např. - například

poč. - počátek

st. př. n. l. - století před naším letopočtem

sv. - svatý

bl. - blahoslavený

č. - číslo

s. - strana

vyd. - vydání

resp. - respektive

mj. - mimo jiné

O.S.L.J. - Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského

LPS - Lazariánská pomocná služba

LP - Lazariánská pomoc

YMCA - Křesťanské sdružení mladých mužů (*Young Men's Christian Association*)

YWCA - Křesťanské sdružení mladých žen (*Young Women's Christian Association*)

OSN - Organizace spojených národů

OS - občanské sdružení

MV ČR - Ministerstvo vnitra České republiky

UK - Univerzita Karlova

MČ - Městská část

ČVP - České velkopřevorství

PR - Public relations

AIDS - Acquired Immune Deficiency Syndrome

SMS - Short Message Service

SOS - tísňový signál (...---...)

o. s. - občanské sdružení

z. s. - zapsaný spolek

o. p. s. - obecně prospěšná společnost

n. o. - nezisková organizácia

Úvod

Hlavním záměrem této práce bylo obeznámit širší veřejnost s důvody vzniku, existencí a aktivitami křesťanského společenství, působícího na mezinárodní úrovni, známého pod názvem Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského.¹ Toto celosvětově známé společenství je již od svého vzniku svým hlavním posláním zasvěceno péči o nemocné a chudé. Jeho dalším a neméně významným úkolem je obrana křesťanské víry, tradic a křesťanské rytířskosti. Není od věci připomenout, že právě tento úkol nabývá v současném světě na stále větší aktuálnosti. Zachování křesťanských a s tím spojených etických zásad a slušného chování, by mělo být běžnou každodenní součástí každého člověka, ať už se považuje či nepožaduje za věřícího.

Přinejmenším „rytířskost“ či „řád“ jsou slova, která by mohla čtenáře tohoto textu, jehož hlavní zálibou není právě studium historie, něčím zaujmout. Aby práci otevřel, a když ne přečetl, tak alespoň zalistoval a nahlédl do pasáží, které by ho něčím upoutaly a zanechaly do budoucna v paměti jakoukoliv stopu, že „něco“ takového existuje a reálně i v dnešní době skutečně na sociální a charitativní úrovni působí. Právě dvě výše zmíněná slova a dále např. boj, hrdinství, rytíř, kříž na prsou, čest apod. jsou termíny, se kterými se hlavně mladá generace setkává v posledních letech velice často prostřednictvím zpracování středověkých témat ve formátu historických velkofilmů², velkolepých seriálů či počítačových her. Divák či hráč se pak velice snadno ztotožňuje s hlavní postavou díla, jejíž život je organizován společenstvím svázaným vnitřními pravidly, usměrňujícími jeho život.³ Tato postava či symbol chabrosti je většinou prezentován jako neohrožený rytíř bojující za svou čest a slávu, za milovanou osobu nebo zbožňovaného krále apod. Z každé bitvy či souboje vychází jako vítěz a všechna jeho zranění jsou vždy slučitelná se životem.

¹ Zkratka O.S.L.J.; Řád svatého Lazara. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/>

² Akční, historický, dobrodružný film v koprodukcí Velké Británie, Španělska, USA a Německa natočený roku 2005 pod režijním vedením Ridleya Scotta s názvem *Království nebeské*. Film vypráví o křížové výpravě očima mladého rytíře Baliana, který odchází na kraj známého světa bojovat za svůj ideál.

³ FLORI, Jean. *Rytíři a rytířství ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2008. Kulturní historie.

Zpracování středověké látky není ale samozřejmě doménou pouze současných umělců. Příkladem je věčně aktuální téma krále Artuše a jeho věrného rytíře Lancelota, které lze nalézt nejen v literatuře⁴, ale i hudbě, divadle⁵ a ve filmu⁶. Téma středověkých křížových výprav, do jejichž období spadá právě i neaktivnější a nejpotřebnější etapa činnosti Řádu sv. Lazara si za námět své knihy vzal např. Walter Scott ve svém díle *Ivanhoe*⁷ či Jaroslav Vrchlický v povídce *Svojanovský Křižáček*⁸. V české literatuře se idealizace křesťanských rytířů objevuje již v době předbělohorské. Naopak jako příklad nejnovějšího zpracování rytířské tematiky je celosvětově oblíbená počítačová hra *Assassin's Creed* na jejímž základě vznikla mezi lety 2010–2016 sbírka románů⁹ podle předloh jednotlivých dílů nebo filmové zpracování románu George R. R. Martina¹⁰ ve formě seriálu pod názvem *Hra o trůny*.

Život současné mladé generace je ze značné míry ovlivněn sdělovacími prostředky, které dnes a denně chrlí nepřeborné množství reklam na to jak krásně vypadat, jak být co nejzdravější, jak si vybrat co nejkrásnější a nejlepší auto, která dovolená a v jaké části světa je nejluxusnější, kdy přijde na trh nejnovější typ mobilního telefonu atd. atd. Proto asi nikoho nepřekvapí, že mladý člověk, který není konfrontován s existenčními problémy, je unášen na vlně relativního blahobytu, blahé nevědomosti a již od doby, kdy bere rozum utvrzován v tom, že si může cokoli a na kohokoliv dovolit a rodiče to za něho tzv. vyžehlí, vyrazí za dobrodružstvím „nastudovaným“ v počítačových hrách a romantických filmech. Příkladem je v současnosti řada středoškoláků či čerstvých vysokoškoláků z různých vyspělých

⁴ Příklad literárního zpracování artušovské látky: MORRIS, William. *The Defence of Guenevere and other poems*. London: Electric Book Co., c2001; MALORY, Thomas. *Artušova smrt*. Překlad Ivory Rodriguez. Vyd. 1. Brno: Jota, 1997-1998. 3 sv. Obnovené obrazy.; TWAINE, Mark. *Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše*. Překlad František Gel. 1. vyd. ve Sfinze. Ostrava: Sfinga, 1995. 351 s. Klasické čtení.; BRADLEY, Marion Zimmer. *Mlhy Avalonu*. Překlad Dana Vlčková. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2001. 798 s.

⁵ Příklad hudebních a divadelních děl s tímto tématem: Anglická opera od Henryho Purcella (libreto John Dryden) s názvem *King Arthur, or The British Worthy* (premiéra květen/červen 1691 v Londýně) nebo opera Richarda Wágnera s názvem *Parcifal*, která měla premiéru roku 1882 v Bayreuthu.

⁶ Nejznámější filmové zpracování příběhu krále Artuše: Britsko-americký snímek z roku 1981 režírovaný a produkováný Johnem Boormanem s názvem *Excalibur* nebo americký dobrodružný film z roku 1995 natočený pod režijním vedením Jerryho Zuckera.

⁷ SCOTT, Walter. *Ivanhoe*. Mineola, N.Y.: Dover Publications, 2004.

⁸ VRCHLICKÝ, Jaroslav. *Svojanovský křižáček: báseň*. Praha: Máj, [1906]. 97 s. Na námět této povídky bylo v roce 2017 natočeno historické roadmovie pod názvem *Křižáček*, jehož režie se podle svého scénáře ujal Václav Kadrnka.

⁹ BOWDEN, Oliver. *Assassin's creed. Podsvětí*. Překlad Kateřina Niklová. 1. vydání. Ostrava: Fantom Print, 2016. 285 stran.

¹⁰ MARTIN, George R. R. *A song of ice and fire. Book one, A game of thrones*. New York: Bantam Books, 2011. 835 s.

zemí Evropy, kteří se vydali za dobrodružstvím a přidali se do řad nejrůznějších extremistických skupin na Blízkém Východě. Většina z nich, pokud mají štěstí a přežijí svůj „výlet za dobrodružstvím“ se vrací zpět po tvrdém vystřízlivění často v lepším případě s velmi těžkými psychickými problémy.

Jenže realita běžného dne dnešního a středověkého člověka se samozřejmě diametrálně liší. Každodenní součástí života člověka ve středověku bylo náboženství a utkvělá představa o neustálém pocitu viny a hříchu. Díky velké úmrtnosti, od pro dnešního člověka běžných onemocnění, jako např. obyčejná infekce, horečka nebo drobná poranění z honu či rybolovu, až po epidemie moru, tyfu či malomocenství, byla pro středověkého člověka smrt každodenní realitou. Přidáme-li k tomu ještě všudypřítomné násilí, tak naskytnuvší se možnost vyrazit na třeba i nebezpečnou cestu do vysněných míst, kudy kráčil Ježíš Kristus se svými apoštoly konajíce své zázraky a vidina odpuštění hříchů, byla neodmítnutelná.¹¹

Tuto, v každém případě obtížnou cestu jim pomáhaly zvládat a činit snesitelnější různé řeholní organizace, pro které byla právě péče o nemocné a vysílené poutníky jejich posláním.¹² Postupem času začaly tyto rytířské řeholní řády pole své působnosti rozšiřovat i na ochranu a vojenskou obranu poutních míst ke Svatému hrobu do Jeruzaléma. Díky rozpínajícímu se islámu se později výčet jejich úkolů rozšířil ještě o ochranu křesťanské víry. Tyto duchovní, tedy církevní řády byly původně tvořeny mnichy, kteří na sebe převzali vojenský úkol plnit ochrannou funkci nejen Svaté země, ale později i Evropy.

Válečné výpravy vedené ve znamení kříže bojující proti muslimům, pohanům a kacířům byly mj. také důvodem změny sociální skladby středověké Evropy a islámského světa. Právě důsledkem těchto křížových výprav byl na konci 11. a počátku 12. století vznik nejstarších rytířských řádů. Mezi takto vzniklé řády západní církve patřil i Řád svatého Lazara. Přestože počátky tohoto Řádu není možné zcela určit, řadí se mezi jednu z nejstarších charitativních organizací světa a její

¹¹ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Přeložil Marie KREYSOVÁ. Praha: Academia, 1995. s. 11-13.

¹² Poutník je ten, kdo podniká pouť, opouští domov a vyráží do ciziny. Výraz „poutník“ německy *Pilger*, francouzsky *pèlerin*, anglicky *pilgrim* což odpovídá latinskému výrazu *peregrinus* – cizinec žijící mimo oblast, kde má svá občanská práva. Podle OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie, s. 11.

činnost přes řadu problémů způsobených rozkolem a spory o velmistrovství trvá až do současnosti. Řád je otevřený pro členy všech křesťanských církví.

Tématy charity a sociální práce napříč staletími se zabývá a zpracovává je řada autorů.¹³ V této práci byla také použita díla, jež se zabývají touto problematikou převážně na evropském kontinentě. Příkladem je Oldřich Matoušek, Bedřich Vašek nebo Bronisław Geremek.¹⁴ S oblastí charity a profesionální sociální práce za oceánem se lze seznámit v díle Elizabeth Agnew¹⁵, která velice důkladně zpracovala život a dílo Mary E. Richmond, jež se i po téměř sto letech od její smrti odráží v reformě sociální péče a práce.

K tématům souvisejícím s obdobím středověku jako jsou křížové výpravy, boje za ochranu křesťanství proti muslimům a s tím související vznik a působení rytířských řádů, lze nalézt řadu literatury¹⁶ zpracované s mimořádnou důkladností, jak jen to bylo z dochovaných pramenů možné. Naneštěstí byla většina pramenů vypovídajících o křížových výpravách nenávratně ztracena, ať už úmyslně, náhodně nebo přirozenou cestou. Nejznámějšími autory, kteří svým dílem obrovským způsobem přispěli k popularizaci tohoto tématu a ze kterého mimo jiné bylo v této práci čerpáno je např. Christopher Tyerman,¹⁷ Steven Runciman^{18,19} Alfred Duggan²⁰

¹³ ŠMERDA, Hynek. *Křesťanská charita v běhu věků: (od počátku do doby vrcholného středověku s přihlédnutím k situaci na jižní Moravě)*. České Budějovice: Jih, 2010. MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). KODYMOVÁ, Pavla. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. V Praze: Karolinum, 2013. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). BRDEK, Miroslav, Hana JÍROVÁ a Vojtěch KREBS. *Trendy v evropské sociální politice*. Praha: ASPI, 2002. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). OPATRŇÝ, Michal a Markus LEHNER. *Teorie a praxe charitativní práce: uvedení do problematiky: praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. KOTOUS, Jan, Gabriela MUNKOVÁ a Pavel PEŘINA. *Úvod do sociální politiky*. 3., upr. a dopl. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003.

¹⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. GEREMEK, Bronisław. *Slitování a šibenice: dějiny chudoby a milosrdenství*. Praha: Argo, 1999. Každodenní život. VAŠEK, Bedřich. *Dějiny křesťanské Charity*. Olomouc, 1941. Knihovna Charity.

¹⁵ AGNEW, Elizabeth N. *From charity to social work: Mary E. Richmond and the creation of an American profession*. Urbana, [Ill.]: University of Illinois Press, c2004.

¹⁶ Například CONTAMINE, Philippe. *Válka ve středověku*. Praha: Argo, 2004. Každodenní život. OHLER, Norbert. *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany: H, 2001. GABRIELI, Francesco (ed.). *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. Přeložil Josef PROKOP. Praha: Argo, 2010. Memoria medii aevi, sv. 11. HAY, Denis. *Evropa pozdního středověku 1300-1500*. Praha: Vyšehrad, 2010. Dějiny Evropy (Vyšehrad).

¹⁷ TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012.

¹⁸ Runciman je v mnoha ohledech považován za překonaného.

¹⁹ RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980. RUNCIMAN, Steven. *Der Erste Kreuzzug*. München: Verlag C. H. Beck, 1981. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 1, The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem. New York: Harper

nebo Antony Bridge.²¹ Mezi českými autory je nutné vyzdvihnout především Milana Bubna, který je autorem řady encyklopedických děl zabývajících se dějinami rytířských řádů.

Informace týkající se samotného Řádu sv. Lazara a jeho sociální činnosti byly čerpány přímo z webových stránek obou obediencí Řádu a z časopisů Reunion a Lazariánský Reunion, obsahující Výroční zprávy o činnosti Řádu v jednotlivých letech, které jsou na těchto stránkách volně přístupné ke stažení a dále z webových stránek jednotlivých sociálních institucí působících pod záštitou Řádu. Dalším z důležitých zdrojů informací o působení Řádu se zvláštním zaměřením na Čechy a Moravu je dílo Josefa Dolejšího s názvem *Duch smaragdového kříže*.²²

& Row, 1964. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 2, The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100- 1187. New York: Harper & Row, 1965. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 3, The Kingdom of Acre and the later Crusades. New York: Harper & Row, 1967.

²⁰ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973. Stopy, fakta, svědectví (Orbis).

²¹ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Přeložil Marie KREYSOVÁ. Praha: Academia, 1995.

²² DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže: dějiny rytířského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského se zvláštním zřetelem na Čechy a Moravu*. Praha: Agentura Pankrác, 2003.

1. Charita a sociální práce

Ústředním tématem této práce je existence a činnost Vojenského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského. Je tedy nutné v úvodu čtenáře seznámit s principy, na kterých je od počátku existence tohoto Řádu jeho veškerá činnost založena. Přestože v průběhu staletí Řád ke svému původnímu špitálnímu zaměření přibral z důvodu ještě více prospět svým klientům navíc funkci vojenskou, nijak se nezměnil původní sociální a charitativní charakter tohoto společenství.

Není možné a ani to není záměrem této práce, popisovat zde dějinný vývoj sociální a charitativní práce, ale rozhodně není od věci alespoň ve zkratce nastínit základní styčné momenty a dějinné pozadí formování počátků tohoto již dnes specializovaného oboru, na vysokou úroveň propracovaného systému společenské péče o člověka, jehož základem je společenská solidarita. Jako základní jednotku solidarity je možné klidně definovat pojem „dar“. Pod tímto pojmem si lze představit cokoliv. Závisí pouze na tom, zda čtenář je materiálního či duchovního založení. Darem může být materiální pomoc ve formě peněz, jídla či zdravotnického materiálu nebo „pouze“ vlídného slova, duchovní či morální podpory nebo bezplatné právní pomoci apod.

Úvodní část této kapitoly skutečně zevrubně načrtává historický vývoj snah, jež vedly ke vzniku sociální práce napříč náboženstvími typickými pro evropský kontinent. Druhá část se pokusí nastínit principy a vývoj charity a solidarity od vzniku křesťanství do současnosti.

1.1. Solidarita napříč náboženstvími

Každá společnost má své platné hodnoty a morální pravidla a od těch se odvíjí forma solidarity k sociálně potřebným osobám. To jak lidé jednají, vychází z jejich intuice, zvyku či tradice. Velmi důležitá je v tomto ohledu i víra v nějakou nadpřirozenou moc, jejímž výrazem je náboženství. Je možné říci, že náboženství je jedním z nejdůležitějších principů lidské morálky. Tato zvyková nebo i jinak zvaná náboženská morálka byla základním kamenem pro formování klíčových principů lidské solidarity.

Již u primitivních společností a přírodních národů se dbalo na udržování rovnováhy mezi člověkem a přírodou, resp. později kosmickým řádem. Již v těchto

primitivních společnostech byli uctíváni staří lidé jako nositelé cenných zkušeností rodiny, rodu či kmene, tedy skupiny lidí, která je součástí přírody.²³

I u prvních starověkých států v Mezopotámii a Egyptě a jejich polyteistických náboženství se můžeme setkat s nadřazeností kosmického řádu nad společenstvím. Z dodržování sedmi předepsaných skutků milosrdenství se musel vyznat každý zemřelý. Víra v instituci posledního soudu podporovala solidaritu s chudými a potřebnými.²⁴

Řecké náboženství, představující vrcholnou formu polyteismu nezdůrazňovalo pod skeptickým vlivem filosofie potřebu pomoci a sociální péče. Tuto roli přebírala tzv. patriarchální rodina. Později byla v přeneseném slova smyslu za velkou rodinu označována obec či stát. Nad rodinami i obcemi držela ochrannou ruku bohyně Hestie, jejímž atributem byl plápolající oheň v rodinném krbu, ke kterému se uchýlovali vyhnanci a pronásledovaní.²⁵ Cizinec neboli prosebník byl pod ochranou samotného Dia, a bůh Xénios zase garantoval přátelské přijetí cizince. Takto se vyvinul institut azylu.²⁶

Postupnou expanzí římského impéria do sebe římské náboženství vstřebávalo různé kulty a kompetence jednotlivých bohů se stávaly volnějšími. Hlavním římským bohem se stal Jupiter jako bůh přísahy neboli závazku ke společenství, které mělo smlouvu s bohy. Ta byla stvrzována neporušitelným kultem. Funkci bohyně Hestie převzala bohyně Vesta, ochránkyně státu, symbol rodinné i společenské svornosti.²⁷

Přestože pokus o první monoteistické náboženství byl proveden již ve 14. st. př. n. l. za vlády Amenhotepa IV., která však chtěla zlomit moc duchovenstva,²⁸ myšlenky lásky klidem, pomoci a milosrdenství se mohly plně rozvinout až u pozdějších monoteistických světových náboženství, která věrně známe a která přetrvala až do dnešních dob. Jsou to judaismus, křesťanství a islám.

Základem sociálního učení pro všechna tři náboženství je existence posvátné knihy, která zachycuje slovo jejich jediného Boha.

Podle judaismu, řídící se pěti starozákonními knihami (*Tórou*) a k nim existujícím komentářem a prepisem ústních tradic (*Talmudem*), Bůh člověka miluje,

²³ MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 16.

²⁴ Tamtéž, s. 18.

²⁵ *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974. Členská knižnice (Svoboda), s. 256.

²⁶ Tamtéž, s. 126.

²⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 27-28.

²⁸ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010, s. 139

ale současně zkouší a tvrdě trestá. Svou lásku, jež je jeho základním atributem a kterou lidem dává, jsou oni povinni předávat bližnímu v podobě milosrdenství a pomoci lidem v nouzi. Těmi jsou především vdovy a sirotci. Tento požadavek se nachází na druhém místě v někdy označované první deklaraci lidských práv, kterou je Desatero – soubor božích přikázání. Ve starozákonních textech lze najít nejen principy sociální péče, ale i konkrétní předpisy a nařízení. Bůh zde vystupuje jako ochránce potřebných a zároveň jako vyzyvatel k pomoci nuzným a činné sociální aktivitě.²⁹ Péče o chudé se projevovala např. dary věnovanými chudým v době svátků. Slavením sabatického roku (*šemita*), kdy to, co vyrostlo na půdě nechané ležet ladem, připadlo chudým. Nebo držení tzv. milostivého léta (*jovel*), kdy docházelo ke generálnímu odpouštění dluhů, vracení majetku prodaného za účelem splacení dluhů nebo propouštění dlužníků z otroctví. Bohužel se z důvodu různých vlivů dané zvyky nedodržovaly, což bylo ze strany starozákonních proroků kritizováno a vyzýváno k dodržování Mojžíšových starozákonních knih a zásad charitativní etiky.³⁰

Na základě myšlenky lásky k bližnímu rozvinul několik hlavních zásad filantropie a solidarity stanovených v judaismu Ježíš Nazaretský. Lásky, pokora a odříkání jsou cestou ke spáse. Zlepšují vztahy mezi lidmi a z křesťanství dělají náboženství univerzální a sociální. Kniha typická pro křesťanství, Nový zákon přináší nové pojetí křesťanské lásky a preferuje hendikepované a pojem „bližní“ rozšiřuje na všechny potřebné lidi.³¹

Spojením křesťanství a antiky se křesťanská civilizace postupně šířila po Evropě. Díky různorodosti středověké evropské civilizace ale i církve se pod záštitou stejné knihy – Bible, začaly utvářet různé hodnotové žebříčky postoje a sociální programy.³² Hlavní cílovou skupinou byla pro pomoc křesťanské církve skupina potřebných. Ta se samozřejmě lišila podle rozdílnosti postavení ve společnosti. Sociální nauka církve pak byla zveřejňována prostřednictvím encyklik papežů a církevních koncilů. Jako červená nit se všemi pravidly a směrnicemi táhl ústřední motiv sociální spravedlnosti založené na lásce k bližnímu, milosrdenství a vzájemné pomoci a úcty člověka k člověku. Sociální péče a pomoc církve se musela samozřejmě

²⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 31-32. K tématu srovnej GRAUBNER, Jan. *Charitativní služba církve: Pastorační péče o charitu*. Praha: Česká biskupská konference, 2005, s. 2

³⁰ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*, s. 61.

³¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 31-32, K tématu srovnej VAŠEK, Bedřich. *Dějiny křesťanské Charity*. Olomouc, 1941. Knihovna Charity, s. 19. GRAUBNER. *Charitativní služba církve*, s. 3

³² GEREMEK, Bronisław. *Slitování a šibenice*, s. 25

přizpůsobovat dějinným etapám a reagovat na aktuální problémy společnosti. Evangelijní princip sociální spravedlnosti byl ale vždy tím základním znakem, který můžeme nalézt ve všech obdobích od počátku až do současnosti.

Islám jako nejmladší monoteistické, zjevené náboženství vzniklé v první polovině 7. století se rychle začalo šířit a za krátký čas ovládlo i podstatnou část Pyrenejského poloostrova. Proroku Mohamedovi byla v průběhu více než dvaceti let Alláhem nadiktována kniha Korán, která stejně jako pro židy Tóra je tím nejvyšším zákonem. Stejně jako Tóra nabádá k dodržování Desatera, jehož součástí je péče o staré a sirotky a klade velký důraz na dávání almužny. Tato povinnost je také součástí pěti tzv. základních pilířů víry. Mezi hlavní druhy almužny patří *zakát* (očistění) jejíž část se odvádí na zřizování mešit, jejichž součástí často bývala různá zdravotní a sociální zařízení. U mešit také existovaly nejrůznější náboženské nadace (*wakfy*). Almužna, která patřila hlavně žebrákům a která se rozdávala nejčastěji v pátek, byla dobrovolná almužna *sadaka* (spravedlnost). V islámském světě jsou dodnes dobročinné charitativní činnosti důležité hlavně pro řadu fundamentalistických organizací.³³

1.2. Vývoj charity v křesťanství

Na rozdíl od pro judaismus typické humanisticky motivované dobročinnosti, ale výhradně pro souvěrce, se křesťanství vydalo univerzálnějším směrem. Po rozhodnutí císaře Konstantina v roce 313 zrovnoprávnit křesťanství s ostatními náboženstvími, se pro toto náboženství stala solidarita a sociální pomoc jednou z hlavních forem vývoje a dalšího směřování. Pravidelné peněžní dary a naturálie se staly hlavním zdrojem financování veřejné charitativní práce. O jejich rozdělování mezi potřebné se pečlivě starali biskupové prostřednictvím jáhnů.³⁴

Zdroj spásy a náboženského života je sice v Novém zákoně podmiňován významem almužny, ale zároveň je již v raném křesťanství možno z úst církevních otců slyšet slova o nutnosti pohlížet na chudobu ze dvou stran. Svobodné rozhodnutí člověka o dobrovolném odříkání a chudobě je nutné odlišit od hmotné nouze. Už od druhé poloviny 4. století se v byzantských městech přísně dbalo na rozlišení mezi těmi, kteří z důvodu jakéhokoliv zdravotního postižení pracovat nemohli a mezi

³³ MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 38-41. Srovnej k tématu *Handbook of religion and spirituality in social work practice and research*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2017.

³⁴ VAŠEK, Bedřich. *Dějiny křesťanské Charity*, s. 24-26.

chudými, kteří byli schopni pracovat, ale práci se vyhýbali. Na základě tohoto rozlišení se již v této době vytvořil pro celý středověk pevně daný okruh příjemců křesťanské zdravotní a sociální péče. Od sirotků, vdov, nemocných až po pro víru pronásledované cizince, vězně a odsouzence.³⁵ Velmi důležitou charitativní aktivitou byla v období 3. a 4. století pomoc při hladomorech a morových epidemiích.³⁶

Po roce 325 na základě požadavku církevního koncilu v Niceji začaly být ve městech zřizovány předchůdci středověkých špitálů, nalezince, chudobince či první nemocnice. Příkladem je ve druhé polovině 4. století zřízení komplexu ústavů u města Caesarea biskupem Basilem Velikým, jehož součástí bylo oddělení pro malomocné. Ve východní části římského impéria se už od konce 3. století na charitativních aktivitách podílely nově vznikající křesťanské kláštery.³⁷

Poměry v obou částech středověké Evropy se razantně změnilы po roce 476, kdy došlo k zániku západořímské říše. Východní část, Byzantská říše dále pokračuje v nastaveném poskytování sociální péče a pomoci nastavené kodexem císaře Justiniána, zatímco západní, silně ovlivněná stěhováním národů, nájezdy a usídlováním barbarů v 5. -7. století je v troskách. Vznikem nových barbarských států vzniká řada nových a odlišných právních systémů. Na západě nadále zůstává charitativní činnost v rukách církve jako zprostředkovatele pomoci mezi bohatými a chudými. Jejím úkolem bylo almužny a dary, jež se skládaly z příležitostných darů a sbírek a různých donací a fundací, přerozdělit přímo mezi chudé a poté mezi kláštery, které se dále podílely na sociální pomoci a péči o chudé. Mezi jeden z nejznámějších a nejdůležitějších klášterů v Evropě patří roku 909 akvitánským vévodou Vilémem III. založený klášter v Cluny.³⁸

Již začátek 9. století je spojen se vznikem prvních řemeslnických cechů a bratrstev, jež přesahovaly hranice stavovských norem, a stávala se z nich náboženská sdružení podporovaná církví.³⁹

Díky postupnému rozvoji řemeslné výroby, vnitřního i zahraničního obchodu dochází od poloviny 11. století k růstu měst a městské populace. Dochází k zakládání

³⁵ GEREMEK, Bronislaw. *Slitování a šibenice*, s. 25-28. VAŠEK, Bedřich. *Dějiny křesťanské Charity*, s. 25-26.

³⁶ LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*. Praha: Vyšehrad, 2005. Kulturní historie, s. 232.

³⁷ VAŠEK, Bedřich. *Dějiny křesťanské Charity*, s. 32-39. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 88.

³⁸ LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*, s. 46-47. VAŠEK, Bedřich. *Dějiny křesťanské Charity*, s. 30.

³⁹ LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*, s. 296.

prvních univerzit a s tím spojenému růstu gramotnosti a uvědomování si náboženských a sociálních problémů. Téměř zdvojnásobení počtu obyvatel v průběhu necelých čtyř století s sebou přináší problém jak takové množství lidí nasytit. Přelidněnou Evropu začíná decimovat špatný zdravotní stav především nižších vrstev z důvodu rozšíření podvýživy, různých epidemií a pohrom.⁴⁰ Příchod tzv. „černé smrti“ kolem roku 1348 postupně způsobil snížení populace v Evropě až o jednu třetinu. Morová rána společně s dalšími epidemiemi a hladomory vyrovnala počet evropských obyvatel až kolem roku 1500.⁴¹

Bída, chudoba, psychická či fyzická nemohoucnost se stala ve středověku hlavním důvodem vzniku různých forem sociální péče a pomoci. Všeobecně od 11. století se v Evropě rapidně mění pohled na chudobu. Tzv. duchovní chudoba byla dobrovolná, byla výsadou církve a na rozdíl od chudoby světské vedla ke spáse. Vrcholný středověk pak přinesl rozdíl mezi sociální péčí a milosrdenstvím. Sociální péče byla poskytována potřebným především v útulcích a milosrdenství se projevovalo poskytováním almužny žebrákům.⁴²

Zneužívání sociálních dávek není pouze fenoménem současnosti. S tímto nešvarem se můžeme setkat již ve 13. století. Proti příležitosti opakovaně získávat almužnu bylo zavedeno rozdávání cínových odznaků chudým. Tato aktivita svědčí o snaze podporovat pouze ty potřebné, kteří nejsou schopni se sami uživit.⁴³

Důsledky hladomorů a epidemií se středověká společnost západní a střední Evropy snažila řešit zakládáním charitativních institucí. V průběhu 12. a 13. století byla podél obchodních a poutních tras zřizována síť útulků, hospiců a církevních špitálů spravovanými řády a rytířskými bratrstvy. Sociální a léčebnou péči v těchto zařízeních zajišťovaly často mužské a ženské řády. Boj proti muslimům ve Svaté zemi a existence křížových výprav pak dalo vzniknout specifické kategorii rytířských řádů, které ke své sociální pomoci přibraly i pomoc vojenskou. Křížové výpravy daly podnět i ke vzniku řádů, které se zaměřovaly na vykupování zajatců z otroctví z rukou muslimů. Některé odhady říkají, že tzv. trinitáři a mercedáři za dobu své existence vykoupili až 900 tisíc otroků. Obrovské prostředky, které k této aktivitě potřebovali,

⁴⁰ LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*, s. 242. Srovnej SCHULZE, Hagen. *Stát a národ v evropských dějinách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Utváření Evropy, s. 33.

⁴¹ LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*, s. 246. GEREMEK, Bronislaw. *Slitování a šibenice*, s. 81-96.

⁴² GEREMEK, Bronislaw. *Slitování a šibenice*, s. 33-34.

⁴³ Tamtéž, s. 50-52

kryli z jedné třetiny vlastními příjmy a zbytek dorovnávali prostředky získanými žebřáním. Zařadili se tak mezi tzv. žebřavé řády jako byli např. františkáni či dominikáni, hlásící se k evangelijní chudobě.⁴⁴

Období raného novověku, tj. přibližně 16. a 17. století, je provázeno počátečním rozvojem industrializace, rozšiřováním námezdní práce, růstem nezaměstnanosti a masivním přílivem obyvatelstva do měst a s tím spojeným vyliďňováním venkova. Chudáci, tuláci a žebřáci a vztah společnosti k nim se tak stali předmětem debat na počátku reformace, jejímž nejvýznamnějším představitelem je Martin Luther. Jeho sociální učení odděluje povinnost člověka jako křesťana a člena společnosti. Můžeme zde spatřit již dříve zmiňovaný názor, že je nutné tvrdě rozlišovat mezi těmi, kteří jsou chudobou zasaženi z důvodů, které nemohou svou vlastní snahou změnit a mezi těmi, kteří jsou práce schopni, ale záměrně se jí vyhýbají. Protestantská kritika cílila na nedostatečná charitativní opatření klášterů, která nerozlišovala mezi skutečně potřebnými a takzvaně línými, a tím generovala sociální problémy.⁴⁵ Až do počátku 19. století je toto pojetí milosrdenství a sociální péče aplikováno i protireformační politikou katolické církve. Dále dochází k oddělování církevní charity a světské sociální péče zabezpečované městy a později státem. Začíná se též klást značný důraz na represí. Součástí sociální politiky se od druhé poloviny 16. století stává zakládání nápravných domů, pracovních domů, věznění zločinců a chudáků a zavádění nucených prací.⁴⁶

V období mezi koncem 18. a počátkem 20. století dochází k rozvoji státní sociální politiky. V 19. století systém státního sociálního pojištění cílí na ty nejchudší vrstvy. S přelomem následujícího století rozšiřuje své působení i v oblasti hendikepovaných a to zavedením plošných podpor. Tato služba se ale skutečně ke slovu dostává až po druhé světové válce. Státní sociální politika se stává podporovatelem různých charitativních sbírek a je iniciátorem zavedení systémů sociálního pojištění, jimž se staly předlohou Bismarckovy reformy⁴⁷. Ani katolická církev nezůstala v tomto období pozadu a s prosazováním se nových principů moderní společnosti byly položeny i základy moderní sociální politiky této církve.

⁴⁴ VAŠEK, Bedřich. *Dějiny křesťanské Charity*, s. 67-69.

⁴⁵ GEREMEK, Bronislaw. *Slitování a šibenice*, s. 184-186.

⁴⁶ Tamtéž, s. 150-173. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 93-94.

⁴⁷ Tzv. Bismarckuv model sociálního pojištění tvořilo v roce 1883 uzákonění nemocenského pojištění, v roce 1884 úrazového a v roce 1889 starobního a invalidního pojištění.

Jako jeden ze základních kamenů nového vývoje sociální nauky a dalšího směřování moderní sociální politiky katolické církve je považována encyklika papeže Lva XIII. (1810-1903) z května 1891 s názvem *Rerum novarum*.⁴⁸ Do konce 20. století následovala ještě řada dalších papežských okružních listů, které dále posouvaly vývoj sociální nauky v katolické církvi.⁴⁹ Přestože nelze hovořit o jednotné či společné církevní sociální politice či doktríně mezi církví katolickou a protestantskými církvemi, které taktéž v sociální oblasti zformulovaly řadu pravidel, zásad a požadavků, jejich působení v této oblasti se nese ve stejném duchu a na stejných principech. Těmi jsou základní evangelijní principy sociální spravedlnosti. Ve spolupráci církevních terénních dobrovolníků s magistrátním úřadem vznikl v roce 1800 v dnešním Wuppertalu tzv. elberfeldský systém, který spočíval ve vyhledávání rodin aspirujících k přiznání sociální pomoci. V průběhu 19. století pak vznikaly různé formy křesťanských charit, jako jsou např. diakonie mužů a žen, mládežnické organizace YMCA, YWCA, skauting apod.⁵⁰

S počátkem 20. století se začínají nejen v Evropě rozvíjet specializované školy sociální práce, se kterými přicházejí do praxe i nové metody jako jsou např. případová práce s rodinou, skupinová či komunitní práce. Začínají vznikat i specializované pracovní pozice jako jsou zdravotní či psychiatrická sociální pracovníce. Konec první světové války znamenal značný přínos státních intervencí do sociální politiky a v sociální práci rozvoj pedagogiky a psychologie. Po druhé světové válce se v sociální práci zabydlují různé typy terapeutických metod a přístupů. V 50. letech se objevuje model zvaný terapeutická komunita. Začíná se rozvíjet i program zaměřený na ohrožené děti a mládež. V roce 1953 je anglickým knězem Chad Varahem (1911-2007) založena první linka důvěry. Od konce 70. let se s obdobím krize dostává do popředí problematika lidských práv a značný rozkvět svépomocných skupin a dobrovolnických organizací. V posledních desetiletích doznalo značného pokroku dodržování dětských a ženských práv a práv menšin. Stále ale zůstávají velkým a nedořešeným problémem otázky etnických a náboženských konfliktů.⁵¹

⁴⁸ KOTOUS, Jan, Gabriela MUNKOVÁ a Pavel PEŘINA. *Úvod do sociální politiky*. 3., upr. a dopl. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 44.

⁴⁹ Tamtéž, s. 44-47.

⁵⁰ MATOUŠEK, Oldřich, ŠUSTOVÁ, Jana. 2001. *Vývoj sociální práce jako oboru v západním světě*. In MATOUŠEK, Oldřich a kol.. 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, s. 98-99.

⁵¹ Tamtéž, s. 103-108.

Ve vězeňství je kladen důraz na aplikaci standardů OSN pro zacházení s vězni, dodržování lidských práv a zachování výchovného aspektu trestu.

Postupným vývojem v průběhu staletí se sociální péče pomalu ale jistě propracovala k sociální práci jako specializovanému oboru. Existuje řada různých definic, které různými způsoby pojmenovávají principy a cíle sociální práce. Bez ohledu jakým způsobem a z kterého pohledu ji budeme definovat, stále bude jejím základním cílem udržovat rovné společenské podmínky pro všechny, lidská práva a společenskou spravedlnost, řešit problémy svých klientů a snažit se je směřovat správným směrem, adaptovat je na své prostředí, respektovat každého člověka bez ohledu na jeho původ, rasu či barvu pleti, náboženské či politické přesvědčení atd. atd.

Nemá význam na tomto místě dopodrobna popisovat vše, co k sociální práci patří, protože problematika sociální a charitativní práce od svých počátků až do současnosti je velice erudovaně zpracována v řadě odborné literatury již zmíněné v úvodu této práce. S aktuálním děním a konkrétní pomocí se lze seznámit i na webových stránkách nejruznějších organizací aktivně působících na poli sociální pomoci. Cílem této práce není detailně popsat všechny principy sociální práce a sociální politiky, ale pouze v úvodní kapitole obeznámit čtenáře s postupným vývojem sociální a charitativní péče v průběhu věků až do současnosti a uvést ho do problematiky činnosti, která je od samého počátku hlavním posláním a nejpodstatnějším důvodem vzniku Vojenského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského.

2. Geneze Řádu

Na území západní Evropy se přibližně od 10. století začal šířit kult rytířství. Aby se mladý muž mohl v dospělosti stát členem profesionální armády, musel se v umění boje cvičit již od velmi útlého věku. Takovýto mladík ale musel pocházet z velmi dobře situované rodiny. Výběr této životní dráhy bylo nutné důkladně zvážit, protože cesta vedoucí k pasování na rytíře a samotný „profesní“ život tzv. rytíře světského typu byly značně nákladnou záležitostí. Jiným typem byli tzv. řádoví rytíři, kteří žili téměř mnišským životem a obdobně jako kněží měli zapovězeno se ženit. Postupem času byli tito stále více žádáni pro jejich pevnější disciplínu a kvalitnější organizaci. Po vyhlášení první křížové výpravy se z tohoto typu řádových rytířů začali formovat rytířské řády.⁵²

Mezi desítky nově vznikajících rytířských řádů, jejichž hlavním a prvotním úkolem byla ochrana Evropy a Svaté země před nevěřícími, patřil právě i Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského. S křížovými výpravami, které byly vyhlášovány na území zaniklé západořímské říše, je spojen i odchod tohoto Řádu z míst svého vzniku. Odchod, nikoliv však zánik. Tento, ale i ostatní řády nadále pokračovaly ve své činnosti i mimo Svatou zemi.

Jelikož jsou křížové výpravy velice zásadním fenoménem období 11. – 13. století a bez minimálního pochopení souvislostí, které byly spouštěcím momentem k jejich vyhlášení, nelze ani popsat historii vzniku Řádu sv. Lazara. Samozřejmě není možné v krátkosti obsáhnout, a ani to není cílem práce, všechny momenty této jedné velice důležité historické etapy v dějinách Evropy. Je ale nutné alespoň ve stručnosti nastínit, co vedlo k jejich vyhlášení.

2.1. Středověk - situace na evropském kontinentě

Hned na počátku je nutné zdůraznit, že středověk⁵³ je období, kdy kulturní,

⁵² HOŠŤÁLEK, Stanislav. *Kniha o rytířích*. Ilustrace Petr Tybitancl. Praha: Půdorys, 2002. s. 37-39.

⁵³ Jako středověk, jinak řečeno „střed věků“ je tradičně označována epocha mezi koncem antické civilizace, starověkem a začátkem novověku. Toto vymezení se poprvé objevilo v období renesance. Za začátek středověku je považován stejný okamžik, kterým je konec starověku. Tímto okamžikem je obvykle označován pád Západořímské říše v roce 476. Konec středověku ale nelze jednoznačně určit a bývá přisuzován několika konkrétním událostem - pád Konstantinopole roku 1453, případně objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem roku 1492, či zveřejnění 95 tezí Martinem Lutherem roku 1517. Tedy asi tisíc let mezi léty 500 a 1500 neboli deset století od šestého po patnácté. Podle NĚMEC,

společenská, hospodářská a politická situace nebyla zrovna v nejlepší formě a na kvalitě jí nepřidala ani další rána v podobě invaze islámu. Pro křesťansky založený lid, který své myšlenky v tomto tak obtížném a nesmírně složitém období směřoval k posvátným místům své víry, byly krvavé útoky mohamedánů tou poslední kapkou, která na konci 11. století vyústila k vyhlášení první křížové výpravy. Osvobození Božího hrobu v Jeruzalémě bylo jedním, nikoliv však posledním úkolem křížáckého tažení proti bezvěrcům. Další výpravy vedly například do Egypta či Řecka

2.1.1. Boj o přežití

Po evropském kontinentě jako jedovatá chobotnice začalo svá chapadla plíživě rozprostírat „temné období“, které neušetřilo ani ta nejzastrčenější obydlí venkovských oblastí.

Neustávající nájezdy nomádských kočovníků začaly postupně strukturu západní civilizace rozkládat. I když se infrastruktura vytvořená římskou společností zdála jako věčná a nezníitelná, absence zásahů lidské ruky v její prospěch a nepříznivé působení klimatických jevů a času, se začalo tvrdě podepisovat na jejím stavu. Přestože se občas vyskytlo „světřejší období“, např. za vlády Karla Velikého, nezabránilo to pozvolné destrukci. Požáry, války, vraždění či epidemie snížily postupně počet obyvatel až na desetinu oproti neslavnějším dobám Říma. Cesty začaly pomalu zarůstat a stávat se neprůjezdnými, nad dříve zúrodněnými oblastmi krajiny opět převzala vládu divoká příroda a plocha obdělávané půdy se rapidně zmenšila. Hladoví a zbídačelí lidé žili v nuzných chatrčích. Vesnice a usedlosti v odlehlejších oblastech od větších měst se vylidňovaly, až zůstaly zcela opuštěné. Obchod téměř ustal. I šlechta zažívala krušné období. Obývala nuzné, vlhké a studené hrady a tvrze. Většina lidí umírala v mladém věku, protože dětská úmrtnost nabírala na síle. Osobní hygiena se stala pro většinu lidí něčím naprosto cizím ne-li až zbytečným a hříšným.⁵⁴

Už tak nesnesitelnou a tragickou situaci v Evropě dovedl téměř k úplnému zmaru severský kmen Normanů, který kolem roku 800 obrovskou vlnou vraždění,

Václav a Petr BERAN. Středověk: Úvod do raného středověku. In: *Dějepis.com: Učebnice* [online]. [cit. 2017-08-01]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/uvod-do-raneho-stredoveku/>. K tématu MÁRTL, Claudia. *Středověk: 101 nejdůležitějších otázek*. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2007.

⁵⁴ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*, s. 7-10.

zhářství a drancování sebral obyvatelům evropských zemí jakýkoliv smysl života na celá následující dvě století a učinil tak již poslední zbytky zbídačelé společnosti barbarskými. Vládu nad zpustošenými zbytky říše převzala horda válečníků, jejichž hlavním byznysem byla válka. Půdu, jejímž byla většinovým vlastníkem, jí obdělávali rolníci, jež od ní požívali ochrany.

Jediným konkurentem, jenž vlastnil téměř stejné množství půdy jako veškerá šlechta dohromady, jí byla pouze církev, která ale měla na své straně výhodu tkvící v obrovské duchovní autoritě. Jelikož již byli lidé věčnými válkami natolik znechuceni, začaly vznikat tzv. ligy na ochranu míru za vydatné podpory duchovenstva. Postupem času tyto aktivity nabyly takové míry⁵⁵, že stoupenci bojechtivých skupin hlásajících za každou cenu udržení míru, začali napadat ty, kteří do takové ligy nechtěli vstoupit a „bojovat“ za mír.⁵⁶

Když se ale řekne „boj“, u převážné většiny lidí toto slovo evokuje termín „válka“. Jenže válka je opakem „míru“. Jak tedy „masám“ vysvětlit, že páchaným násilím vlastně tvoříme mír. Tento problém provází lidstvo od nepaměti a není jen otázkou dávné minulosti. Je tedy nutné, aby se k němu vždy aktuálně vládnoucí ideologie nějakým způsobem vymezila a vysvětlila, co si „mají“ lidé pod pojmem „boj“ a „válka“ vlastně představovat.

2.1.2. Válka⁵⁷ a její různá pojetí

Počátek 4. století přinesl Římské říši mimo jiné jednu velkou a dosti zásadní událost a tou bylo uznání křesťanství jako oficiálního náboženství. Následkem toho došlo ke konfrontaci konceptu řeckořímské spravedlivé války s vedením války v židovské tradici. Tato tradice připouštěla boj za Bohem stanovená práva, ale i boj pro víru za světská práva. Po přijetí křesťanství jako oficiálního náboženství v Římské říši vznikl nevelký soubor zásad křesťanské spravedlivé války a teze, že každá válka vedená pravověrnými křesťany, bude považována za svatou. V římské říši, ztotožněné

⁵⁵ Nakonec docházelo až k takovým rozporům a protimluvům, že např. roku 1054 na koncilu v Narbonne duchovní posvětil smrtící nástroj bojovníka a současně vydal prohlášení, že „žádný křesťan nezabije křesťana, neboť každý, kdo zabije křesťana, nepochybně prolije krev Kristovu“. Podle COWDREY, H. E. J., *The Peace and Truce of God in the Eleventh Century*, Past an Present 46/1970, s. 53.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ K tématu OHLER, Norbert. *Válka a mír ve středověku*. Jinočany: H & H, 2004. MÜLLER, Zdeněk. *Svaté války a civilizační tolerance*. Praha: Academia, 2005. Průhledy (Academia).

s Boží církví spatřovali křesťané svého ochránce. Řím a křesťanství se staly jedním tělem, jejich osudy se spojily a válka jednoho se stala i válkou druhého.

Bývalý říšský úředník sv. Ambrož⁵⁸ spojení řeckořímského a křesťanského přístupu k pojetí války ještě upevnil. Možná první formulace „křesťanské války“ definovaná sv. Ambrožem, tedy války na obranu křesťanské říše, vycházela ze „*spojení církve a státu, nenávisti k cizincům v podobě barbarů a dalších vnějších nepřátel, a také z výrazné netolerance jak vůči odlišným názorům, tak vůči vnitřní náboženské a politické debatě*“⁵⁹. K ohrožení Ambrožova pojetí spravedlivé, křesťanské, svaté války došlo na konci 5. století v důsledku zániku Západořímské říše.

Jeho mladší současník sv. Augustin ale naštěstí svým dílem teoretický základ Ambrožova pojetí křesťanské spravedlivé války podržel. Spojil antické a biblické učení o spravedlivé válce, vytvořil určité obecné zásady a celé její pojetí založil na problematice hříchu. Nejen, že proti němu bylo možné válku vést, ale také se mohl stát příčinou k jejímu vyhlášení. Augustin tvrdil, že každá válka musí mít příčinu a cíl. A jediným možným cílem války je mír. Definoval čtyři základní rysy spravedlivé války: spravedlivá příčina, účel, který vede k obraně nebo obnovení vlastnictví, její schválení legitimní autoritou a správné úmysly, které bojovníky motivují.⁶⁰

2.1.3. Jak ale ospravedlnit násilí?

Svatá válka byla projevem náboženského aktu a spravedlivá válka byla zařazena do kategorie právníkové. Sv. Augustin tedy pojem „násilí“ převedl z kategorie světské do kategorie náboženské.⁶¹ Jenže ne každá svatá válka musí být zákonitě spravedlivá a jak tedy spojit charakter spravedlnosti války s principem její svatosti? To už bohužel Augustin nedefinoval. Postupnými výklady a komentáři Augustinovy představy ale došlo k tomu, že s jeho pojetím křesťanské války začalo být výhodně plasticky pracováno.

Díky přenesení pojmu „násilí“ z právnických knih do liturgie, kde Boží pomoc vyzývala k likvidaci nepřátel církve, začala náboženská válka splňovat rysy války svaté a spravedlivé. V 10. a 11. století se pak např. můžeme setkat s tím, že součástí

⁵⁸ Podle LANE, A. *Dějiny křesťanského myšlení*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 41-43.

⁵⁹ TYERMAN, Christopher. *Svaté války*, s. 41.

⁶⁰ Tamtéž, s. 40-42.

⁶¹ K tématu srovnej AUGUSTIN. *O boží obci knih XXII: knih 22*. 1. vyd. Překlad Julie Nováková. Praha: Karolinum, 2007. Kozoroh (Vyšehrad), s. 58 a 258.

křesťanské hagiografie se stával trend, kde svatí mužové byli nakloněni svatému násilí.⁶²

2.2. Války proti nepřátelům křesťanstva - křížové výpravy⁶³

Podstatný a stěžejní vliv na formování západní kultury mělo antické kulturní prostředí spolu s křesťanstvím, které vzniklo na území Palestiny z antického judaismu.⁶⁴ Prvotní křesťanskou církev tvořili Kristovi následovníci v čele s apoštoly. Jiná náboženství a myšlenkové proudy byly příčinou 3 století trvajících zápasů křesťanů za své místo na slunci.

2.2.1. Křesťanství jako dovolené náboženství

Až teprve roku 313 tehdejší císař Konstantin Veliký společně s Liciniem, dalším na východě impéria spoluvládnoucím panovníkem, zařadil křesťanství mezi povolená a rovnoprávná náboženství tzv. milánským tolerančním patentem. Po roce 324, kdy Konstantin získal moc nad celým územím Římské říše, navázal na Diokleciánovy správní a daňové reformy, posílil vojsko a přesunul sídlo císařské vlády na východ do strategicky položeného města mezi Asií a Evropou. Tato původně řecká osada s názvem Byzantion byla císařem Konstantinem 11. května 330 vysvěcena, přejmenována na Konstantinopol a stala se vedle Říma druhým hlavním městem Římské říše. Záměrem císaře tak bylo zdůraznit fakt, že východní část impéria je rozvinutější a hospodářsky stabilizovanější. Byl prvním císařem, který se otevřeně přiklonil ke křesťanství a všestranně ho podporoval.⁶⁵

⁶² TYERMAN, Christopher. *Svaté války*, 42-44.

⁶³ K tématu srovnej RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980. RUNCIMAN, Steven. *Der Erste Kreuzzug*. München: Verlag C. H. Beck, 1981. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 1, The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem. New York: Harper & Row, 1964. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 2, The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100- 1187. New York: Harper & Row, 1965. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 3, The Kingdom of Acre and the later Crusades. New York: Harper & Row, 1967.

⁶⁴ K tématu KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Studie o křesťanství a řecké filosofii*. 1.vyd. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994. České obzory.

⁶⁵ CLAUSS, Manfred. *Konstantin Veliký: římský císař mezi pohanstvím a křesťanstvím*. Vyd. 1. Překlad Vlastimil Drbal. Praha: Vyšehrad, 2005. Velké postavy světových dějin, sv. 3, s. 29.

2.2.2. Křesťanství jako oficiální náboženství

V průběhu 4. století vliv křesťanství značně vzrostl a roku 391, zákazem veškerého pohanského kultu, ho povýšil císař Theodosius I. do pozice oficiálního státního náboženství.⁶⁶

V roce 395 došlo k rozdělení říše na východní a západní poté, co ji odkázal svým dvěma synům.

Východní, urbanizovanější a značně helenizované části vládl jeho starší syn Arcadius Flavius. Západní historikové ji začali později označovat pojmem Byzantská říše, podle již výše zmiňované starověké obce Byzantion na Bosporu. Jako nárazníkový štít působila proti invazím z východu na západní část říše a to hlavně proti nájezdům Peršanů, Arabů, seldžutských a osmanských Turků. V období raného středověku byla jednoznačně nejstabilnějším a po mnohá staletí hospodářsky nejrozvinutějším státem v Evropě. V průběhu vlády deseti císařských dynastií prožila několik pádů a nových vzestupů a zásadním způsobem ovlivnila vývoj Evropy a Orientu. Jako státní útvar přetrvala přes 1100 let. Velmi významným datem pro obě části říše se stal rok 1054, kdy po roztržce mezi papežem Humbertem de Silva Candida a konstantinopolským patriarchou Michaellem Kerullariem, došlo k církevnímu rozkolu a ještě většímu zvýraznění rozdílu mezi východem a západem říše. Datem definitivního zániku Východořímské říše se stal 29. květen 1453, kdy bylo vojsky sultána Mehmeda II. dobyto její hlavní město Konstantinopol.⁶⁷

Na rozdíl od jeho bratra na východě, nebyla vláda Honoria Flavia v západní, romanizované a rurálnější části příliš stabilní. Vlivem vojenských převratů a rozkladu vyšších vrstev společnosti docházelo ke stále většímu oslabování ekonomiky. Největším a nejzásadnějším faktorem, který přispěl k zániku západořímské říše, byl fenomén zvaný „stěhování národů“⁶⁸, kdy se masy barbarských kmenů nezadržitelně hrnuly do Evropy. Za oficiální datum zániku západořímské říše se udává 4. září 476,

⁶⁶ K tématu JONES, Terry a Alan EREIRA. *Barbaři: neotřelý pohled na dějiny Římské říše*. Praha: Mladá fronta, 2008.

⁶⁷ ZÁSTĚROVÁ, Bohumila. *Dějiny Byzance*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992.

⁶⁸ K tématu BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, Aleš HOMOLA a Zdeněk MĚŘÍNSKÝ. *Stěhování národů a Východ Evropy: Byzanc, Slované, Arabové*. Praha: Vyšehrad, 2006. Historica (Vyšehrad). BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Stěhování národů*. Vyd. 3. Praha: Vyšehrad, 2013. Historica (Vyšehrad).

kdy císaře Romula Augusta donutil k abdikaci germánský vůdce Odoakar, který se posléze prohlásil za císaře a poté se zmocnil Itálie.

Žebříček a systém hodnot nástupnických států a jejich vládců na území rozpadlé západořímské říše, činil církvi velké politické a kulturní problémy, jelikož ústřední institucí na území Pyrenejského poloostrova, Itálie, Galie a východní části Britských ostrovů se mezi 5. – 8. stoletím stalo vojsko.⁶⁹ Ozbrojené družiny bojovníků pak byly hlavní působící silou na hospodářskou a společenskou sféru.

V 9. století přineslo posvěcení války jako prostředku pro obranu církve z úst hned dvou papežů⁷⁰ možnost, že ti kdo budou bojovat a umírat za svatou věc, dojdou rovnou odpuštění hříchů a spasení.⁷¹ Názorů zakladatele západního mnišství sv. Augustina pak bylo takticky použito jako prostředek při přesvědčování verbovaných osob do vojsk středověké Evropy. Jak již bylo v jedné z předchozích kapitol nastíněno, bylo umně propojeno posvátné se světským. Jako předobraz chrabrého válečníka použita osoba franckého krále Karla Velikého, vystupujícího v pozici obránce církve a vyzývajícího k boji proti rebelům a nepřátelům pomocí víry jako zbraně.

Tzv. pozemková šlechta⁷², jako byla např. knížata, hrabata, dokonce kasteláni či lenní páni, začala přebírat moc v 10. a 11. století. V duchu své válečné praxe začali tyto budoucí rytíři soustřeďovat do svých rukou moc, určovat kulturní a společenský ráz obyvatelstva a stávat se vedoucí silou politického a církevního světa. Pro obyčejného středověkého člověka, nuceného nést na svých bedrech těžký úděl své doby, se často zdála pouť za lepším životem a slibované spasení a odpuštění hříchů jako jediná možnost jak svůj nelehký životní úděl změnit.⁷³

Čím více lidí odcházelo na východ za vidinou lepšího života, tím se vytvořil podrobnější seznam a propracovanější hierarchie nejnavštěvovanějších a nejdůležitějších posvátných míst. Nejvyšší příčky tohoto seznamu okupovala místa jakkoliv spojená s působením a činností Ježíše Krista ve Svaté zemi. Jeruzalém

⁶⁹ Válka jako taková byla mravním počínáním a vyšší životní formou než mír. Podle ERDMAN, Carl. *The Origin of the Idea of the Crusade*, trans M. W. Baldwin a W. Goffart, Princeton 1977, s. 19.

⁷⁰ Lev IV. (847-855) a Jan VIII. (872-882)

⁷¹ TYERMAN, Christopher. *Svaté války*, s. 45

⁷² Nejvýnosnějším artiklem se stávala půda. Docházelo ke spojování a růstu majetků.

⁷³ OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie, s. 11.

a ostatní posvátná místa Palestiny dokonce předběhly tak velkolepé město jako byl Řím, kde žili a svůj život i skončili svatí Petr a Pavel.⁷⁴

Cesta byla zdlouhavá a nebezpečná a poutník, který se vydal do Svaté země např. ze středu Evropy, mohl na cestě tam i zpět strávit dobu dlouhou i sedm let. Přesto do míst, kde křesťané žili od dob založení své církve, proud přicházejících poutníků a těch kteří se zde chtěli pomodlit, stále narůstal.⁷⁵

2.2.3. Na scénu přichází islám

Nové, proroku Mohamedovi zjevené náboženství nazvané islám se na světovou náboženskou scénu dostává po roce 622. Kalif, jako muslimy ustanovený nástupce Mohameda, se velice brzy stává nejmocnějším panovníkem světa. Za skutečně krátkou dobu si podrobí obrovská území. Jeho dobovačnému tažení se nevyhne ani pro křesťany nejposvátnější místo Jeruzalém, který je roku 638 obsazen vojsky chalífa Umara II.

Za dalších více než 400 let, kdy Jeruzalému vládly muslimské dynastie Umajjovců, Abbásovců a Fátimovců, vyrostl na chrámové hoře Skalní dóm a mešita al-Aksá. Po celou tu dobu se muslimští dobyvatelé chovali ke svým křesťanským poddaným velice shovívavě. Nebránili poutníkům přicházet a navštěvovat svá posvátná místa a místním vyjadřovat projevy své víry.

Od poloviny 11. století začal pro tuto oblast představovat obrovský problém na islám obrácený nomádský kmen pastevců ze středoasijských stepí, jehož moc stále více sílila. Pod jeho nadvládu se postupně dostávala území sahající od střední Asie a jižního Ruska až k severním hranicím Sýrie. Tím, že se takto dostal do přímého styku s Byzantskou říší, jeho členové neustále překračovali hranice svými stády a stany a narušovali vlastnická práva na pozemky a domovy byzantských rolníků, začalo docházet k neustálým místním šarvátkám a drobným nevyhlášeným válkám. Neustále sílící tlak ze strany tureckých pastevců na východní hranici Byzantské říše vyvrcholil 19. srpna 1071 ve slavné bitvě u Manzikertu nedaleko jezera Van⁷⁶, kde byzantská armáda podlehla ničivé síle seldžuckých Turků, která poté nezadržitelně

⁷⁴ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*, s. 15.

⁷⁵ Tamtéž, s. 12.

⁷⁶ Dnešní východní Turecko.

zaplavila celou Anatolii⁷⁷. Tito noví vládcové však již nebyli tak shovívaví k původnímu obyvatelstvu jako jejich spolubratři ve víře v Jeruzalémě. Ti se naopak chovali k místním obyvatelům i poutníkům s mimořádnou brutalitou a po postupném obsazení Sýrie, Palestiny a téměř celé Malé Asie tak velice znesnadnili, ne-li znemožnili poutníkům ze západu cestovat do Svaté země.⁷⁸

Byzantský císař Alexios I. Komnenos (1048-1118) si velice brzy začal uvědomovat, že stále se opakující a sílící nájezdy Turků na byzantské území budou jeho armády čím dál hůře zvládat a že bez zahraniční vojenské pomoci se v nejbližší době neobejde. Přestože již byla křesťanská církev v té době postižena schizmatem, tento velice schopný diplomat, oslovil přímo papeže v Římě. Nikoliv však, aby mu pomohl vyhnat Turky z Malé Asie. Učinil papeži nabídku, aby se s ním podílel na osvobození křesťanů z područí muslimské nadvlády. Bohužel tento diplomatický tah a předpoklad, že zasáhne zbožná srdce křesťanů na Západě, mu nevyšel.⁷⁹

2.2.4. Vyhlášení 1. křížové výpravy

Řeč, která je považována za vyhlášení 1. křížové výpravy, pronesl na veřejném shromáždění 27. listopadu 1095 po církevním koncilu v Clermontu papež Urban II. (1088-1099) přítomné seznámil s tragickou situací křesťanů na Východě, poukázal na útlak, násilí a znesvěcování svatých míst tureckými nájezdníky a pobídnul všechny křesťany na Západě, aby povstali a pomohli svým spoluvěřícím ve Svaté zemi.

Jen málokdo čekal, že ohlas na výzvu bude tak obrovský. Samozřejmě bylo nutné na tak vzdálenou a obtížnou cestu s jasně daným úkolem provést ty nepodrobnější přípravy a mít k dispozici nemalý obnos finančních prostředků. Bylo též nutné naplánovat dobu, kdy lze na tak obtížnou výpravu vyrazit, aby byly co nejprůznivější klimatické podmínky. Nic takového ale neřešila ohromná masa lidí, která se rekrutovala z nižších vrstev a na kterou působila řada charizmatických

⁷⁷ Anatolie – název pochází z dob Římské říše. Odvozen ze starořeckého ἀνατολή *anatolē* „východ“. Nyní se používá pojmenování Malá Asie - poloostrov mezi Středozezemím, Egejským, Marmarským a Černým mořem.

⁷⁸ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*, s. 16.

⁷⁹ Tamtéž, s. 25-26. Srovnej FLETCHER, R. *Kříž a půlměsíc: křesťanství a islám od Muhammada po reformaci*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2004. Kolumbus, s. 62-63.

lidových kazatelů. Mezi nejznámější patří jméno Petra z Achery u Amiensu, jinak také často zmiňovaného pod známějším jménem Petr Poustevník.⁸⁰

Nadšené davy, které téměř okamžitě po papežově řeči vyrazily osvobodit Jeruzalém, však tvořily nesourodé, nezvladatelné a neprofesionální skupiny složené ze zchudlých rytířů a sedláků, bezzemků a žebráků, prostých mužů a žen a dokonce i dětí. Těmto tak zvaným „lidovým křižákům“ samozřejmě nelze upřít dobrý úmysl a bohubilý cíl jejich cesty na Východ za osvobození svatých míst od bezvěrců a návštěvy oblastí, kde již dle jejich představ nikdy nepocítí projevy chudoby a strádání. Jenže přesně podle pořekadla „člověk míní a Pán Bůh mění“ se s přibývajícím kilometry v nohách těchto dosud nadšených „zachránců víry“ začal měnit pohled na smysl této cesty. Se zvětšující se vzdáleností od domova, začaly přibývat únava, hlad, žízeň, nemoci a strádání. Začal se objevovat i strach z neznámého prostředí, na které je nikdo dopředu nepřipravil. Navíc při setkání těchto chudých a převážně nevzdělaných a již značně utmáčených obyvatel Západu s přepychem, honosností, bohatstvím a krásou byzantských měst, v nich převládá živočišný pud nad křesťanskou zdrženlivostí a láskou k bližnímu. Začali krást, drancovat a zabíjet místní křesťanské i židovské obyvatelstvo. Takovéto živelné výpravy nemohly skončit jinak než neslavně. Většina účastníků byla pobita dřív, než dorazila do cíle cesty.⁸¹

Reálný nárok na úspěch mohla mít výprava, která se vydala na cestu až koncem srpna roku 1096. Její členové již byli skutečně připraveni, vojensky vycvičení a dostatečně vyzbrojeni velmoži. Před samotnou výpravou skládali slib a byli označeni, pro později typickým, znamením kříže⁸². Na jaře roku 1097 dobyli Nikaju v Anatolii a v únoru roku 1098 Edessu. Po ročním obléhání obsadili v červnu 1098 Antiochii a 15. července 1099 dosáhli úspěchu v podobě dobytí Jeruzaléma, při kterém však pobili většinu domácího obyvatelstva. Nový panovník se nechal titulovat „Ochránce Božího hrobu“.

⁸⁰ ČERNÝ, Václav. *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. Vyd. 2., Pod tímto titulem a v nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2009. Europa (Academia), s. 53-55.

⁸¹ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*, s. 25-27. Srovnej HROCHOVÁ, Věra a Miroslav HROCH. *Křižáci ve Svaté zemi*. 2., upr. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. Kolumbus, s. 14-15.

⁸² Odtud název *křižáci* – z lat. *crucesignati*.

Přestože 1. křížová výprava víceméně splnila svůj účel a všeobecně byla považována za úspěšnou, i nadále bylo nutné z důvodu mohutné rozpínavosti islámu nově nabytá území neustále vojensky kontrolovat. Jelikož se muslimové neúnavně snažili rozšiřovat svá území směrem na západ, skládal se až do 12. května 1291, kdy padlo město Akkon, poslední křižácká bašta ve Svaté zemi, každodenní život křesťanských vojsk z neustálých bojů s muslimy.⁸³

S jednotlivými křížovými výpravami je také neoddělitelně spojen specifický jev vzniku tzv. křižáckých států. Tato feudální panství západoevropského stylu zakládali křižáci postupně na jimi dobytých územích. Ta však v průběhu 13. století začala na řeckém území postupně zanikat. Na území Palestiny zanikla na konci 13. století téměř najednou.⁸⁴

2.3. Vznik a vývoj Řádu

Vycvičenost a připravenost armád rekrutujících se ze skutečných rytířů byla po vyhlášení 1. křížové výpravy již relativně na vysoké úrovni. Takto připravené a vskutku bojeschopné skupiny mohly být s klidným srdcem vysílány na záchranné mise za osvobození Jeruzaléma.

Pod pojmem „bojeschopná armáda“ však musíme hledat řadu dalších faktorů, než jen být vycvičen k boji, tzn. umět pracovat s lukem a kuší, mečem, dýkou, palcátem či válečným kladivem nebo sekerou. Nedílnou součástí armády je odjakživa řada neméně důležitých, ale dokonce velice potřebných osob a funkcí, které se starají např. o stravu, zásobování, správu vojenského arzenálu nejen infanteristů, ale i kavalerie. Protože lidské tělo je ale velice křehká nádoba, kterou tvoří nejen tělo, ale i duše, musel být součástí tažení i vojenský lékař či ranhojič. Od něho se očekávalo, že na cestě do vzdálených a neznámých oblastí bude bojovníkovi pomáhat od bolesti a nemoci nebo poradí či vlídným slovem povzbudí od smutku po domově nebo dokáže pomoci při jiném psychickém strádání. Bohužel čím dále byly armády křižáků od domova, tím více docházely k poznání, že vyspělost středověké Evropy na poli hygieny a zdravotnictví je na velmi nízké úrovni. Velice záhy začali samotní rytíři zjišťovat, že díky značně pokročilejším znalostem Židů a Arabů je v Zámorí lékařská

⁸³ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*, s. 215-222. Srovnej NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291: krvavý zánik křižáckých států*. 1. vyd. Ilustrace Graham Turner. Praha: Grada, 2010. Válečná tažení.

⁸⁴ HROCHOVÁ, Věra. *Křižáci v levantě*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1975. Kolumbus, s. 90.

péče na mnohem vyšší úrovni. Není proto žádným překvapením, že řada rytířských řádů zaměřila tedy směr svého působení na lékařskou a charitativní pomoc poutníkům a bojovníkům, jež přicházeli navštívit či ochraňovat posvátná křesťanská místa.⁸⁵

Příkladem je právě vznik Řádu sv. Lazara, který o své členy nikdy neměl nouzi. Důvodem bylo středověké chápání nemocí, které pod malomocenství zahrnovalo většinu nevléčitelných chorob. Takto nemocní a z ostatních bratrstev vyvržení bojovníci vytvořili organizovaný duchovní řád s rytířskou složkou. V křižáckých státech bylo chování k malomocným vesměs tolerantní, jelikož islám považoval lepru⁸⁶ za nemoc jako jakoukoliv jinou. Naproti tomu obyvatelé západní Evropy považovali malomocenství za projev božího hněvu, což charakterizoval nařízený oděv malomocných. Dvě bílé dlaně na prsou černé kutny, které již na dálku signalizovaly, že na nositeli spočinula tíha ruky Boží.⁸⁷

2.3.1. Možné počátky Řádu

Přestože jsou počátky Řádu sv. Lazara spojovány s papežem vyhlášenými válkami proti nepřítelům křesťanstva, můžeme v různých zdrojích narazit i na informace, které posunují kořeny tohoto řádu dokonce až před vznik našeho letopočtu. Lze se také setkat i s těžko doložitelným výkladem, který počátek Řádu spojuje s dobou vlády Hasmoneovců⁸⁸ již kolem roku 125 před Kristem. Tehdy původně židovský špitál pro malomocné měl založit v údolí řeky Cedron před hradbami Jeruzaléma velekněz a vládce Johanes Hyrcanus (125-76)^{89,90}

⁸⁵ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*, s. 96.

⁸⁶ Tato choroba se šířila již ve starověku, především na Středním Východě, Africe a Asii. Známá byla též ve starověké Číně, u Chetitů a v Mezopotámii. Pod malomocenství byly řazeny i nemoci s dermatologickými projevy aniž by byly leprózní povahy nebo i onemocnění syfilidou. Takto nemocní lidé museli nosit u sebe zvonek nebo klapačku, kterým měli za povinnost dávat na vědomí okolí svou blízkost, aby měli ostatní lidé dostatek času se před nemocnými schovat do bezpečí. Na sobě měli tzv. Lazarův oděv – černou kutnu s obrazem dvou bílých rukou na prsou a černý klobouk s bílým okrajem. Srovnej DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 25-32.

⁸⁷ NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291*, s. 30. Srovnej TYERMAN, Christopher. *Svaté války*, s. 257.

⁸⁸ Dynastie Hasmoneovců vzešla z Šimona Makabejského, jenž byl příslušníkem rodiny Makabejských. Název hasmoneovské dynastie (hebrejsky מַחֲשֵׁמֶן חַשְׁמוֹנַיִם Chašmonajim) je odvozen od Hašmonaje, jenž byl otcem Matatjáše, který spolu se svým synem roku 167 př. n. l. zahájil makabejské povstání proti seleukovské nadvládě a znesvěcování Hospodinova Chrámu v Jeruzalémě. Podle SCHÄFER, Peter. *Dějiny židů v antice od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 45-61.

⁸⁹ Syn Šimona (Judy) Makabejského, člena vládnoucí dynastie.

⁹⁰ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 33.

O existenci charitativně založeného bratrstva, které by mělo být předchůdcem Řádu, se lze dočíst i v listině sepsané potomním francouzským králem Janem II. Dobrým (1319-1364)⁹¹ z 25. června 1343. Tento normandský vévoda zase datuje počátky řádu do roku 72 po Kristu za vlády císaře Vespasiána (9-79).⁹²

Jako další charitativní společenství, ke kterému je možné vztahovat počátek Řádu, je zmiňováno v bulle *Inter Assiduas* papeže Pia IV. (1560-1565)⁹³ z roku 1565, navazující na myšlenky sv. Basila Velikého⁹⁴ a pokládající základ zatím ještě pouze duchovního, nikoliv rytířského řádu.⁹⁵ Díky tomu, že v dokumentu papež zmiňuje především členy Řádu sv. Lazara a skutečnost, že se celá staletí řídili řeholí sv. Basila, považovali lazariáni tohoto světce za svého zakladatele. Poté by se tedy dal počátek řádu zasadit do období někdy po roce 361.⁹⁶ Této teorii vzniku ale dává velkou trhlinu tvrzení sv. Řehoře Naziánského, který tvrdí, že sv. Basil sice založil leproserii⁹⁷, ale roku 369 před hradbami svého sídelního města Caesareje.⁹⁸ Tato skutečnost však nemění nic na tom, že existence jeruzalémské leproserie s patnácti malomocnými a dvěma arménskými mnichy řídící se Basilovou řeholí, je relevantně doložena z dob vlády dvou byzantských císařů Justiniána (483-565) a Heraclia (575-641) a vlády Karla Velikého (748-814). Nelze ani opomenout věrohodná svědectví poutníků do Svaté země od 9. do 11. století.⁹⁹

Nad čím už ale není nutné polemizovat je fakt, že o mnoho století později navázal Řád sv. Lazara na tradici a existenci špitálu sv. Lazara za hradbami¹⁰⁰. Ten byl

⁹¹ Poznámka: u panovníků je v této práci v závorce za jménem uváděna doba života.

⁹² BÁRTÍK Z WINTERBERGU, Milan. Historie Řádu svatého Lazara – 1. část. *Duše a hvězdy: Časopis psaný katolíky nejen pro katolíky* [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <https://cirkev.wordpress.com/2011/03/25/historie-radu-svateho-lazara-1-cast/>

⁹³ Poznámka: u papežů je v této práci v závorce za jménem uváděna délka pontifikátu.

⁹⁴ Sv. Basil Veliký (330-379). Jeho působení spadá do doby vlády papeže sv. Damasa I. (366-384) a císařů Juliana Apostaty (361-363) a Valentiniana I. (364-375).

⁹⁵ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 33. Srovnej BUBEN, s. 158.

⁹⁶ BÁRTÍK Z WINTERBERGU, Milan. Historie Řádu svatého Lazara – 1. část. *Duše a hvězdy: Časopis psaný katolíky nejen pro katolíky* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <https://cirkev.wordpress.com/2011/03/25/historie-radu-svateho-lazara-1-cast/>. Srovnej BUBEN, s. 158.

⁹⁷ Leproserie, leprosárium, *lek. ústav, nemocnice nebo osada pro nemocné malomocenstvím, leprou*. Podle LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmů: 30000 hesel*. Litvínov: Dialog, 2007.

⁹⁸ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 34.

⁹⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2002, s. 158.

¹⁰⁰ Vedený arménskými basiliány.

ještě s dalšími třemi špitály¹⁰¹ součástí již velmi uznávané instituce tzv. Jeruzalémského špitálu, který takto rozdělený našli v roce 1099 křižáci, když dobyli Jeruzalém.¹⁰²

2.3.2. Vznik samostatného Řádu¹⁰³

Rozdělení špitálu na jednotlivé instituce mělo své opodstatnění. Každou vedla nutnost zaměřit se na vlastní úkoly a činnosti a tím se utvořila samostatná oddělená bratrstva.

Jelikož se špitál sv. Lazara zaměřoval na léčbu malomocenství¹⁰⁴, musel být z důvodu nebezpečnosti a nakažlivosti této choroby provozován odděleně od špitálu sv. Jana za hradbami města. Roku 1112 bylo bratrstvo sv. Lazara poprvé uznáno donační listinou¹⁰⁵ francouzského krále Ludvíka VI. (1081-1137).

Roku 1113 byl do čela obou špitálů jmenován řádový bratr Gerard bullou papeže Paschala II. (1099-1118) a tímtež papežem byla o dva roky později změněna

¹⁰¹ *Špitál Santa Maria Latina* pro poutníky z latinských zemí. *Špitál sv. Jana* vedený latinskými zřejmě benediktinskými mnichy. *Ženský špitál sv. Máří Magdaleny*.

¹⁰² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 158-159.

¹⁰³ V Kevelaerské deklaraci velmistra a patriarchy, Jeho Excelence don Carlose Gereda de Bourbon sepsané k 900 výročí královského uznání Řádu svatého Lazara Jeruzalémského 27. května 2012 se v prvním článku dozvídáme, že „Bratrstvo sv. Lazara bylo zformováno počátkem 12. století a poprvé uznáno darovacím dokumentem francouzského krále Ludvíka VI. v roce 1112, krátce nato podobným dokumentem anglického krále Jiřího II. před rokem 1121 a jeruzalémským králem Fulkem v roce 1142“. (Obr. 1) Podle Oficiální stanoviska: Kevelaerská deklarace velmistra a patriarchy týkající se uznání řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000072-024c40346e/kevelaerdeklarace.pdf>

¹⁰⁴ Malomocenství – lepra. Onemocnění způsobené bakterií *Mycobacterium leprae*. Vyskytuje se převážně v tropických oblastech. Vyvíjí se a probíhá velmi dlouho. Postihuje kůži, sliznice a nervy. Na kůži, která může ztrácet citlivost, se objevují skvrny, které vředovatí a hojí se jizvami. Dochází k výraznému poškození různých částí těla (např. ztráta článků prstů). Existují různé formy, některé jsou přenosné. Léčba trvá mnoho let. Podle VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Praktický slovník medicíny: 4000 lékařských termínů se srozumitelným výkladem*. 2., revidované vyd. Ilustrace Šárka Poupětová. Praha: Maxdorf, 1994. Onemocnění leprou lze rozdělit do čtyř fází: první se projevuje vznikem lézí, které se mohou u imunitně silného jedince ztratit. V opačném případě dochází k rozvoji tuberkulózní či lepromatózní formy. Tuberkulózní forma je málo infekční a často vede k uzdravení. Lepromatózní forma vede k rozvoji mnohočetných ložisek – leprou, které vedou k deformaci tkáně a kůže. Dochází ke vzniku vředů na kůži, nosní a ústní sliznici. Dochází tak ke ztrátě charakteristických rysů. Takto postižené osoby jsou nazývány lidmi se „lví tváří“. Tato fáze onemocnění je velmi nakažlivá a procento možnosti vyléčení se blíží nule. Podle DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 30.

¹⁰⁵ Deklarace k devítistému výročí královského uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Lazariánský Reunion* [online]. 2012, VI(3), 2 [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus.cz/200000163-dc6bcde635/32012.pdf>

dosavadní řehole lazariánů z řehole sv. Basila na řeholi sv. Augustina. Tato změna umožnila později Řádu přidat k činnosti charitativní i náplň bojovou.

Další změna, ke které docházelo, bylo stále evidentnější oddělování johanitů a lazariánů. Přispěl k tomu roku 1120 přechod rektora špitálu sv. Jana Rogera Boyanta do špitálu sv. Lazara. Téhož roku navíc zemřel bratr Gerard, který byl společným mistrem obou špitálů. Jelikož z jejich jednotného vedení postupně vyvstávalo stále více problémů, dal bratr Raymond de Puy, nástupce zemřelého mistra svolení, aby každé bratrstvo mělo svého vlastního mistra, kterým byl jmenován ve stejném roce právě Roger Boyant.

Problémy v jednotném vedení obou řádů vyvstávaly hlavně z pozice náplně činnosti lazariánů, kteří se tím stávali velmi specifickým uskupením. Členy Řádu se stávali převážně rytíři, jenž byli zasaženi leprou. Tato skutečnost měla jednoznačně velmi pozitivní vliv na efektivitu činnosti Řádu, protože se rytíři nemuseli obávat kontaktu se stejně nemocnými potřebnými. Postupně začali do Řádu přistupovat i rytíři z jiných řádů. U templářů lze dokonce nalézt pravidlo¹⁰⁶, které takto nemocným členům řádu nařizovalo přestoupit k Řádu sv. Lazara.¹⁰⁷

Teoreticky se Řád osamostatnil již příchodem mistra Rogera Boynta¹⁰⁸, neboť postavení Řádu se tím upevnilo a mohl se tak vydat svou vlastní cestou a dále se rozvíjet. Jako samostatný je zmiňován od roku 1123. Rozdělení na dva různé řády a jejich definitivní osamostatnění bylo potvrzeno roku 1154 bullou Anastasia IV. (1153-1154) *Christiana fidei religio* a roku 1162 bullou Alexandra III. (1159-1181) *Omne datum optimum*.¹⁰⁹

Dobrá pověst Řádu se začala šířit i za hranice Svaté země. Postupně začaly být zakládány pod papežskou ochranou další komendy nejen na středním Východě, ale i v západní Evropě. Časem začal počet členů nakažených leprou klesat. Možná to bylo tím, že hrdinný charakter členů podněcoval i zdravé rytíře ke vstupu do Řádu

¹⁰⁶ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 35.

¹⁰⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 158.

¹⁰⁸ SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012. s. 8. [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf

¹⁰⁹ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 35.

a hrozba nakažení se touto smrtelnou chorobou pro ně nebyla až tak zásadní. Zřejmě i tento fakt vedl papeže Innocence IV. (1243-1254) k tomu, že zvláštní bullou z roku 1253 povolil, aby bylo možné do funkce velmistra Řádu jmenovat i zdravého rytíře.¹¹⁰

Kanonickému uznání se Řádu dostalo až 11. dubna 1255 bullou *Cum a Nobis Petitur* papeže Alexandra IV. (1254-1261). Touto bullou mu byla potvrzena i řehole sv. Augustina.¹¹¹ (Obr. 1)

Od roku 1262 byl Řád sv. Lazara sídlící v Akkonu, poslední baště křižáků ve Svaté zemi, bullou *Circa Prelatum Jerosolymitanorum* papeže Urbana IV. (1261-1264) vyňat z pravomoci místního episkopátu a určen výhradně pod ochranu a autoritu Jeruzalémských patriarchů.¹¹² Tím mu bylo vyhrazeno právo používat privilegia vyhrazená pouze pro církevní řády.¹¹³ (Obr. 1) Nařízením papeže Klementa IV. (1262-1268) vydané roku 1265 pak muselo veškeré katolické duchovenstvo posílat leprou nakažené nemocné výlučně do špitálů a nemocnic Řádu sv. Lazara. Pod jeho řádové vedení spadala všechna ostatní, v té době již po celé Evropě zřízená leprosária, špitály, hospice, kostely a i hrady a vojenské posádky. Je logické, že řádový majetek tak nabýval značného objemu.¹¹⁴

2.3.3. Charitativní vs. bojová činnost Řádu

Jako hlavní špitálně-samaritánský směr řádu nemohl díky umístění špitálu za hradbami Jeruzaléma logicky zůstat jako jediný. I přes nakažlivou a nevléčitelnou chorobu, která je v mnoha směrech diskvalifikovala z normálního života, dokázali se nejen starat o stejně nemocné pacienty v pokročilejším stádiu nemoci, ale disponovali

¹¹⁰ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 37. Srovnej BUBEN, s. 160.

¹¹¹ Oficiální stanoviska: Kevelaerská deklaráce velmistra a patriarchy týkající se uznání řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000072-024c40346e/kevelaerdeklarace.pdf>, BOAS, Adrian J. *Archaeology of the military orders: a survey of the urban centres, rural settlement and castles of the Military Orders in the Latin East (c. 1120-1291)*. London: Routledge, 2006. s. 7.

¹¹² Deklarace k devítistému výročí královského uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Lazariánský Reunion* [online]. 2012, VI(3), 2 [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus.cz/200000163-dc6bcde635/32012.pdf>

¹¹³ Oficiální stanoviska: Kevelaerská deklaráce velmistra a patriarchy týkající se uznání řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000072-024c40346e/kevelaerdeklarace.pdf>

¹¹⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 160.

i neuvěřitelným odhodláním z posledních sil, jak jim to jen jejich zdravotní stav dovoľoval, bojovat. Tato bojová a vojensko-rytířská složka řádové činnosti postupem času stále více sílila a nabírala na důležitosti. Bylo jasné, že je s ní do budoucna nutné stále více počítat. Reputace Řádu stále stoupala. Vojensko-rytířské úspěchy na válečném poli bylo možné s klidným srdcem srovnávat s úspěchy v humanitárně-špitální a monasticko-církevní činnosti. Důvěra v jejich schopnost, odhodlání, připravenost a naprostou spolehlivost jim přinesla i řadu prestižních úkolů jako byla vojenská ochrana řady významných hradů^{115,116}

Bohužel u Řádu sv. Lazara nelze v dobových pramenech, jako je to u řady jiných řádů, zjistit statistické počty padlých a přeživších členů řádu, protože pokud bitva skončila prohrou, ve většině případů z vyslaných bojovníků nepřežil ani jediný, vyjma korouhevnicka, který měl střežit prapor Řádu. Samotná smrtelná nemoc rytířů je předurčovala ke způsobu boje ve stylu totálního nasazení. Sami často ve svých modlitbách prosili Boha, aby neumírali opuštěni jako nemohoucí trosky v hrozných bolestech a utrpení, ale aby jim dopřál zemřít hrdinsky na poli slávy v boji za svou víru. Často i v terminální fázi nemoci, kdy z nich již opadávaly odumřelé kusy masa a kdy již už ani nemohli udržet zbroj, si nechávali přivazovat zbraně k nemocí oslabeným rukám. Lze si jen těžko představit, jaká utrpení museli tito bojovníci prožívat.

Jako předobraz statečnosti a vnitřní síly mohl na nemocné členy Řádu působit jeruzalémský král Balduin IV. (1173-1185). Tento schopný taktik a velký stoupenec Řádu, po jehož boku vybojovali rytíři řadu bitev, byl touto zákeřnou nemocí nakažen již od svých 10 let. Protože se lazariáni jako jediní nemuseli obávat nákazy, tvořili jeho osobní stráž.¹¹⁷ Není tedy možné nezmínit slavnou bitvu u Montgisardu z 25. listopadu 1177, kde lazariáni společně s templáři pod vedením tohoto mladého krále donutili družinu slavného sultána Saladina k ústupu do posledního muže zpět do Egypta.¹¹⁸ Ten však po Balduinově smrti křesťany na hlavu porazil ve známé bitvě

¹¹⁵ Příkladem jsou křižácké hrady *Kharbetel Zeitha* a *Madžel el Džemeriah*

¹¹⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 159.

¹¹⁷ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 9-11.

¹¹⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 159. Srovnej DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 35. K tématu srovnej TYERMAN, Christopher. *Svaté války*, s. 350-358.

u Hattínu 4. července 1187, dne 2. října obsadil Jeruzalém a pod svou vládou získal téměř celé Jeruzalémské království.¹¹⁹

2.3.4. Posledních 100 let ve Svaté zemi

Snaha muslimů rozšířit svá území co nejdále na západ a úsilí křesťanů zamezit napadání a obsazování oblastí, které do té doby obývali téměř výhradně tito následovníci Krista, dopadla pro bojovníky za křesťanskou víru ne příliš slavně. Téměř 200 let trvajících bojů, kdy se papeži vysílaní křižáci snažili vyrvat zpět dobytá území z rukou nevěřících uchvatitelů, skončily vlastnictvím úzkého pásu země při Středozemním moři s hlavním městem Akkon. Toto město dosud obývané muslimy po obléhání křesťanskými vojsky při 3. křížové výpravě kapitulovalo 12. července 1191. Byla to jedna z mála úspěšných akcí této křížové výpravy, při které se francouzský král Filip II. August (1165-1223) a anglický král Richard I. Lví srdce (1157-1199) se svými vojsky vypravili neúspěšně dobýt zpět do křesťanských rukou Jeruzalém. Je ale nutné poznamenat, že i přes neúspěch výpravy byla nejen při dobývání Akkonu, ale i ve všech bitvách aktivní přítomnost rytířů Řádu sv. Lazara nepřehlédnutelná, kde statečně bojovali po boku templářů a johanitů.¹²⁰

V osvobozeném Akkonu se Řád jako vždy usídlil před hradbami města. Na předměstí Mont Musard zřídil proslulý kostel a špitál sv. Lazara se dvěma stovkami malomocných. Také obsadil část pobřeží, kde kotvila jeho námořní flotila, kterou zajišťoval zásobování města vším potřebným a chránil bezpečnost jeho nejbližšího pobřeží. To činil téměř dalších 100 let, než musel jako ostatní poslední křesťané po všech dalších vyhlášených a neúspěšných křížových výpravách opustit Svatou zemi.¹²¹

Jak již bylo dříve zmíněno, vstupovali lazariánští rytíři do každé bitvy s tím nejvyšším nasazením a odhodláním a věřili, že obětováním toho nejcennějšího, což pro ně život při jejich nevléčitelné nemoci rozhodně byl, splní svoji svatou povinnost, které se zavázali službou v Řádu. Je tedy nasnadě, připomenout na kterých nejznámějších bitvách se členové řádu sv. Lazara podíleli za období, kdy se jejich sídlo

¹¹⁹ TYERMAN, Christopher. *Svaté války*, s. 364-373.

¹²⁰ K tématu BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*, s. 156-160

¹²¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 159. Srovnej DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 35.

nalézalo v Akkonu.

Mezi 17. a 18. říjnem roku 1244 při bitvě u Gazy, jinak také známé jako bitva u La Forbie, nepřežil ani jediný člen Řádu, v jehož čele stál poslední malomocný velmistr svatolazarského řádu bratr Garnier. Jako další je nutné zmínit neméně důležitou, tentokrát v rámci 7. křížové výprav vyhlášenou bitvu u egyptského města Damietty, po které se jim 6. června 1249 společně s vojsky Ludvíka IX. (1214-1270) podařilo toto přístavní město dobýt.¹²²

Až 5. dubna 1294 se pod hradbami čtyřicetitisícového města Akkon objevily armády sultána Ašrafa, který si přivedl na pomoc posily z Damašku a Káhiry. Jedinou výhodou obyvatel města byl přístup k moři, díky němuž mohlo být město zásobováno vodou a potravinami z Kypru. Touto cestou proto začaly být do bezpečí odváženy v prázdných lodích zpět na Kypr ve městě žijící ženy a děti. Z části byl také evakuován johanitský špitál, nemocní a ranění. Bohužel malomocným pacientům svatolazarského špitálu by žádný přístav brány neotevřel. Rytíři pak museli chránit nejen své vlastní holé životy, ale bojovat i za životy svých leprou zasažených svěřenců. Společně s nimi zůstali ve městě ještě členové vojenských řádů johanitů, templářů a německých rytířů. S Angličany, Francouzi a Italy, kteří patřili k dalšímu osazenstvu města, museli zapomenout na společné spory a zaměřit se na přípravu jeho obrany. Sice chabou, ale potřebnou pomocí byla jediná dorazivší pomoc asi stovky rytířů a dvou tisíc pěšáků, která se ve městě objevila 4. května v čele s kyperským králem Jindřichem II. Když však 18. května Ašraf nařídil útok na město, ztrátou tzv. Prokleté věže se muslimské vojsko rozptýlilo ve městě do všech ulic a náměstí. Šťastnějším se rychlým útekem z města podařilo zachránit prostřednictvím jachet u pobřeží, které je převážely do galér kotvících na otevřeném moři. Ti, kteří tolik štěstí neměli, byli muslimy buď zabiti, nebo prodáni do otroctví. Kromě velmistra Řádu sv. Lazara, který se svým doprovodem v tu dobu pobýval mimo Akkon ve Francii, nepřežil při obraně svatolazarského špitálu ležícího před branami města ani jeden člen Řádu. Tak jak dopadl Akkon, dopadla postupně všechna ostatní francká města na Východě.¹²³

¹²² DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*, s. 193-201.

¹²³ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 159. BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*, s. 215-222. Srovnej k tématu NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291*.

2.4. Rozšíření Řádu po Evropě

Dobré jméno a zvěst o skvělých výsledcích v charitativní i vojenské činnosti Řádu sv. Lazara se velmi rychle začaly šířit po celé Evropě. Po nuceném odchodu lazariánů z Levanty se činnost Řádu zacítila hlavně na péči o nemocné, neboť stále více rostoucí síť obchodních cest způsobila nebývale masivní šíření malomocenství. Pod papežskou ochranou tak byla zakládána řada nových leprosárií a špitálů, kterých se dalo na konci 13. století ve Francii napočítat na devět tisíc. Po celé Evropě jich pak bylo rozeseto téměř devatenáct tisíc.¹²⁴

V průběhu 15. století, kdy se Evropa odrazila ode dna, začala se jí vracet zpět ztracená sebedůvěra a její pozvolný rozkvět postupně z evropského kontinentu vytlačoval onemocnění leprou. Začalo se měnit i směřování Řádu, jež svou pozornost zacítilo na činnost v armádě a válečném loďstvu. Tím se sice Řád přiblížil ostatním rytířským řádům, ztratil ale tak svou exkluzivitu.

2.4.1. Zakládání komend v Evropě

Přestože byl Kypr, na který se museli uchýlit po dobytí Akkonu muslimy, pro lazariány a většinu ostatních rytířských řádů, jako byli johanité, templáři nebo němečtí rytíři, pouze přechodnou a dočasnou zastávkou netušili, že návrat zpět do Svaté země již nebude možný. Příhodné podmínky pro návrat zpět do svatých míst již nenastaly a Řád své sídlo přesunul z Kypru do Francie, která se ukázala pro jeho další působení jako nejlepší volba.¹²⁵

Nejen ve Francii, ale i po celé Evropě zakládal pod papežskou ochranou řád své komendy již v době, kdy měl ještě své domovské sídlo v Jeruzalémě. Jako za nejstarší lze považovat komendu zřízenou na území dnešního Švýcarska v Seedorfu u Flüelen v kantonu Uri v roce 1134. Roku 1217 v zürišském kantonu položil základy další švýcarské komendě Rudolf hrabě Rapeperswill pod názvem Gfenn. Svůj majetek pak

¹²⁴ SUCHÁNEK, Jiří. O řádu svatého Lazara. *Heraldika - bulletin pro základní historické vědy*. Praha: Heraldická sekce Kruhu spolupracovníků Muzea těžby a zpracování zlata v Jílovém u Prahy, 1970, 3(4), s. 46.

¹²⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 160-161. DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 40. BÁRTÍK Z WINTERBERGU, Milan. *Historie Řádu svatého Lazara – 6. část. Duše a hvězdy: Časopis psaný katolíky nejen pro katolíky* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <https://cirkev.wordpress.com/2011/04/26/historie-radu-sv-lazara-%e2%80%93-6-cast/>

Řád postupně navyšoval získáváním dalších nemovitostí např. v Německu, Čechách, Uhrách, Itálii, Skotsku či Anglii. Právě z posledních dvou jmenovaných je dobré zmínit anglickou komendu v hrabství Leicestershire, založenou sirem Rogerem de Mowbray v Burton-Lazare roku 1135 a následně založenou komendu v Linlithgow ve Skotsku. Obě tyto skončily své působení až v době reformace.¹²⁶

Na území Německa pak začali zakládat komendy vracející se křižáci ve druhé polovině 12. století. Velkou úlohu v tom, že Řád zakotvil právě na tomto území, sehrála nejen morální podpora dvou mohučských arcibiskupů Siegfrieda II. (1208-1230) a Siegfrieda III. von Eppstein (1230-1249). Řád pak postupně začal svou činnost rozšiřovat po celém území Německa. V první etapě svého působení se zaměřil na oblasti Saska a Duryňska. Asi v polovině 13. století vznikla nedaleko Freiburgu v Breisgau komenda Schlatt, která ale byla po padesáti letech svého působení v roce 1362 převedena k Řádu sv. Jana Jeruzalémského. Dále je dobré se zmínit i o založení komendy v Gothě roku 1229, v Braunsrode u Heldrungen roku 1231 nebo komendy a leproserie v Sangerhausenu roku 1252. Z důvodu velké nákladnosti na provoz a z toho plynoucího zadlužení museli rytíři svou komendu a leproserii založenou roku 1253 v Megersheimu u Mohuče po šedesátitřech letech prodat.

Na Sicílii a v Kalábrii patří k jednomu z nejvýznamnějších sídel Řádu velkopřevorství v Capuy, kterému roku 1221 císař Friedrich II. (1194-1250) daroval rozsáhlé majetky. Díky národnostním třenicím uvnitř Řádu se roku 1517 toto velkopřevorství osamostatnilo a odštěpilo se od magistrátní komendy ve Francii.

Jelikož v době husitských válek byla řada dobových materiálů zničena a prameny nemluví jednoznačně, je velice obtížné ba nemožné určit přesnou dataci pronikání Řádu sv. Lazara do východní Evropy. Přesto se řada historiků domnívá, že tímto obdobím by měla být druhá polovina 12. století. Jako konkrétní údaj je uváděn rok 1181, kdy byl lazariány zřízen v Ostřihomi první špitál v Uhrách. Dále pak přibyla města Vídeň a Praha. S Čechami, jako další destinací, je spojováno působení Řádu, díky pozvání českého knížete a později českého krále Vladislava II. (1140-1172).¹²⁷

¹²⁶ MILLER, Timothy S. a John W. NESBITT. *Walking corpses: leprosy in Byzantium and the medieval West*. London: Cornell University Press, 2014, s. 147-148.

¹²⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 169

V 15. a 16. století v těchto zemích ale docházelo k ničení a konfiskaci řádového majetku v důsledku sporů s katolickou církví a reformačního úsilí.

2.4.2. Francie¹²⁸

Kapitola, která se zaměřuje na expanzi Řádu sv. Lazara do Evropy má za cíl informovat o důvodech vzniku a zakládání komend, špitálů a leprosárií po celé Evropě, způsobené definitivním nuceným odchodem Řádu ze svých původních center ve Svaté zemi. Přestože měl Řád po celé Evropě rozeset tisíce expozitur, je velmi důležité věnovat jedné z nich zvláštní pozornost. Touto zemí je právě Francie. Ta měla na další vývoj Řádu velký vliv a v jeho existenci hrála velmi specifickou úlohu.

Zemí, kam Řád v roce 1149 vyslal svou diplomatickou misi ještě z Jeruzaléma, byla právě Francie.¹²⁹ Přestože byla jako první zřízena komenda ve Švýcarsku, mezi nejproslulejší lze zařadit tu, která vznikla ve Francii na hradě Boigny u Orleánu. Řádu ji věnoval francouzský král Ludvík VII. (1120-1180) roku 1154. Tato bývalá komenda Boigny-sur-Bione se stala útočištěm většiny členů Řádu, kteří přežili dobytí Akkonu muslimy a kteří vyměnili krátký pobyt na Kypru za působení ve Francii.¹³⁰

Přesto, že dekretem z července roku 1308 vydaným francouzským králem Filipem IV. Sličným (1258-1314) se dostal Řád pod dědičnou královskou ochranu a patronát Ludvíka a jeho nástupců, nikdy se ale nestal řádem koruny a ani vládnoucí dynastie. Reputace Řádu ale byla na tak vysoké úrovni, že titulatura všech francouzských králů obsahovala i predikát „Ochránce Řádu sv. Lazara“. Výše zmíněný dekret byl zárukou toho, že Řád přežil až do roku 1830.

Ani silné postavení Řádu nebylo překážkou k tomu, aby v průběhu 15. století nebyly činěny pokusy ze strany římských papežů o začlenění Řádu do jiných církevních řádů. Příkladem je snaha Pia II. (1458-1464), který se roku 1459 snažil lazariány začlenit společně s Řádem Strážců Božího hrobu do jím nově založeného Řádu Pany Marie Betlémské. Nebo papež Innocenc VIII. (1484-1492) se bullou ze dne

¹²⁸ K tématu BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 161-164. DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 40-49. Řád svatého Lazara: Historie. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/historie/>

¹²⁹ Pro zajímavost lze uvést, že pařížská čtvrť nazvaná St. Lazar bere svůj původ právě v těchto dobách.

¹³⁰ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 40.

28. 3. 1489 snažil Řád sv. Lazara a Řád Strážců Božího hrobu přímo zrušit a jejich členy připojit¹³¹ k johanitům na Rhodu. Tento i předchozí pokus papežů se ale minul účinkem. Přesto proběhlo během 16. století ještě několik pokusů, jak lazariány rozptýlit mezi členy ostatních řádů. Jejich propojenost s Řádem sv. Jana Jeruzalémského byla ale dějinně tak ukotvena, že rozhodnutí francouzského parlamentu z roku 1547, které podřizovalo lazariány johanitům, bylo sice vzato na vědomí ale vlastně k ničemu významnému nevedlo. Hlavním důvodem byl fakt, že někteří přední členové Řádu sv. Lazara byli i johanité. Připodobnění symboliky obou řádů, tedy lazariánský kříž zaměněný za osmihrotý maltézský, pak bylo jedinou změnou, která byla provedena. K víceméně formálnímu obnovení Řádu sv. Lazara pak došlo bullou papeže Pia IV. (1560-1565) v roce 1565.¹³²

Za vlády francouzského krále Jindřicha IV. Francouzského (1553-1610) byl bullami *Romanus Pontifex* a *Militantium Ordinum* papeže Pavla V. (1605-1621) roku 1607 založen laický Řád Panny Marie z hory Karmel. V roce 1608 pak francouzské rytíře Řádu sv. Lazara a jejich statky připojil k nově založenému řádu.¹³³ (Obr. 1) Francouzský král tím potvrdil pravověrnost s katolickou církví. Z jedné strany byla tato změna formální záležitostí, protože členové obou řádů byli vždy přijímáni odděleně, a k jejich faktickému spojení tedy nedošlo. Z druhé strany je ale nutno dodat, že u volby členů na post velmistra, došlo k zásadní změně. Jelikož bylo do budoucna dáno právo jmenovat velmistry řádu králi, bylo velmi důležité, jak byl který člen u dvora oblíben.¹³⁴ Další důležitou a neméně významnou výhodou bylo, zda byl člen Řádu z rodu Nerestang¹³⁵ nebo zda byl královským ministrem vlády. Od roku

¹³¹ V jiných zemích byly johanitům placeny tributy a někde byly řádové statky na johanity skutečně převedeny.

¹³² DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 41.

¹³³ Roku 1668 bylo bullou Klementa IX. *Ludovicus Sanctae Marinae* schváleno jejich spojení a potvrzena privilegia spojeného řádu. Jmenovitě práva a výsady stvrzené v bullách papežů Pia IV., Pia V. a Pavla V. Podle Deklarace k devítistému výročí královského uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Lazariánský Reunion* [online]. 2012, VI(3), 2 [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus.cz/200000163-dc6bcde635/32012.pdf>

¹³⁴ K tématu SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012. s. 43. [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf. Srovnej Deklarace k devítistému výročí královského uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Lazariánský Reunion* [online]. 2012, VI(3), 2 [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus.cz/200000163-dc6bcde635/32012.pdf>

¹³⁵ Velmistrem řádu po splnutí byl ustanoven dosavadní velmistr řádu sv. Lazara Philibert, markýz de Nerestang (1604-1620).

1720 přibyla výhoda vyplývající z vlastnictví titulu prince s královskou krví. Postupem času začalo být členství v Řádu chápáno jako privilegium šlechticů. Pochopitelně se tato skutečnost odrazila i na honosnosti a zdobnosti řádových dekorací, což lze datovat od konce 16. století.¹³⁶

Samozřejmě, že hlavním cílem členů Řádu nebylo jen dělat vše proto, aby se zalíbili králi a stali se velmistry, ale hodni svého jména se aktivně zapojovali i do vojenských akcí. Stoletá válka¹³⁷ se tak pro ně stala příležitostí jak prokázat svoji bojeschopnost. Pro jistotu se zapojili do bojů na obou stranách fronty. Na straně Francie bojovali po boku Jany z Arku v roce 1429 při slavném obléhání Orléansu a pro anglickou stranu zase byli prospěšní v armádě vévody ze Suffolku, kde podporovali anglického krále Jindřicha VI. (1422-1461). Za vrchol řádové slávy lze považovat 16. a 17. století, kdy se naplno projeví bojové kvality na moři, datující se již od dob, kdy se Řád usídlil v Akkonu. Proslulost lazariánského námořnictva je mimo jiné spojována s vedením svatolazarského velmistra a zároveň johanitského námořního velitele Jeana de Levisa (1557-1577). Pod vedením právě této osobnosti působila v 16. století ve Středozezemním moři eskadra řádových galer. V době, kdy nebyla galera plně zapojována v boji, využil tehdejší viceadmirál Francie a velmistr Aimard de Clermont de Chastes (1593-1603) příležitosti a v období klidu se zaměřil na zdokonalení výzbroje a plavidel a jejich taktického využití. Za tajemstvím Nigeru se Řád vydal jako součást velké francouzské námořní expedice roku 1612 pod vlastní vlajkou se smaragdovým křížem. Svoji prestiž dále zvyšovali účastí v dalších válečných konfliktech a nevynechali ani možnost přispět svým bojovým uměním na bitevních polích třicetileté války. Nejen válečná vřava byla příležitost, kde mohl Řád prokázat svoji prospěšnost. Úspěch slavil i při pronásledování pirátů v Biskajském zálivu, kde v roce 1666 disponoval již flotilou deseti lodí. Všechny dosavadní vojensko-námořnické úspěchy vedly krále Ludvíka XIV. (1643-1715) k rozhodnutí, že 31. října 1669 povolil Řádu založit na různých místech království několik námořních

¹³⁶ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 43.

¹³⁷ Stoletá válka byl konflikt mezi Anglií a Francií v letech 1337–1453. Příčinou byl spor o nadvládu ve Flandrech a jihozápadní Francii. Jako záminka posloužilo odmítnutí nástupnictví anglického krále Eduarda III. na francouzský trůn. Podle *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Stoletá válka* [online]. c2016 [citováno 29. 06. 2016]. Dostupný z : https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Stolet%C3%A1_v%C3%A1lka&oldid=13792953

akademií.¹³⁸

Když byla roku 1693, na začátku funkčního období velmistra Filipa de Courcillon markýze de Dangeau (1693-1720), provedena řádová reforma, začala vznikat řada nových komend ve Španělsku a jižním Nizozemí (dnešní Belgie). Ani rytíři ze Skotska, Dánska, Švédska, Saska a Polska na sebe nenechali dlouho čekat a členská základna Řádu se rozrostla i o komendy v těchto zemích. Připojila se i Mantova, Neapol, či vzdálený Libanon nebo Peru. Tato reforma zapříčinila definitivní přesun generální kapituly Řádu do Paříže.

Roku 1761 byl rozhodnutím papeže Klementa XIII. (1758-1769) mimo již existujícího Řádu Pany Marie Karmelské včleněn do řádu ještě Řád sv. Ducha a vznikl tak „dvojřád“. Ten ale bullou *Militarium Ordinum Institutio* z 10. prosince 1772 papež Klement XIV. (1769-1774) sekularizoval a zbavil ho tak jakékoliv závislosti na římském papeži. Řád se tak sice stal laickým, ale v žádném případě neztratil přízeň a ochranu francouzských králů.¹³⁹

Ač Řád od svého vzniku zakoušel různá protivenství a musel zvládnout řadu problému, Francouzská revoluce byla pro něj větší pohroma než pro jeho členy smrtelná lepra. Tvrdě zasáhla nekompromisní rukou Národního shromáždění. Dne 30. července roku 1791 byly dekretem zrušeny všechny královské a rytířské řády a 17. března 1792 jim byly navíc rozhodnutím téže instituce zkonfiskovány i veškeré statky. Veškerá snaha velmistra Ludvíka Stanislava hraběte z Provance o záchranu Řádu se mýjela účinkem. Nepomohlo by ani oddělení Řádu sv. Panny Marie Karmelské od lazariánů. Jediná cesta, která vedla k záchraně, byla emigrace. Z nejvyšších politických kruhů k tomuto rozhodnutí získal řadu spojenců a stoupenců. Jeho aktivity přivedly do Řádu množství nových členů nejen z řad katolíků, ale i pravoslavných a luteránů. Při tehdejší problematice politické a společenské situaci se nelze divit a ani se není možné na nikoho zlobit, jak si kdo z obyvatelů Francie a potažmo samozřejmě i řádových rytířů zařídil život. Zda jej se zbraní v ruce hrdinně položil v boji proti revoluci, zda emigroval, či sloužil Napoleonovi nebo Republice. Zda myslel na krále, na svou čest, na Francii nebo jen „přízemně“ na svou rodinu,

¹³⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 162. DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 44.

¹³⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 163.

zachování majetku pro život dalších generací nebo záchranu holého života. Nelze nikoho odsuzovat, protože vždy záleží na rozhodnutí každého jednoho samotného, který jediný má právo rozhodnout o svém vlastním životě v ten daný konkrétní okamžik.

Teprve až po roce 1814, kdy padla Napoleonova vláda, se mohl Ludvík Stanislav vrátit zpět do vlasti. V roce 1815 pak nastoupil na trůn jako Ludvík XVIII. (1755-1824). Až poté mohl obnovit činnost Řádu, potvrdit jeho nezávislost a vrátit mu zpět královský charakter. Řízení Řádu převzala řádová rada, a jelikož Ludvík, jako král, ztratil titul velmistra, zůstal dále ve funkci protektora.¹⁴⁰

Ministr francouzského krále Karla X. (1757-1836) dne 12. března 1825 vyhlásil, že spojený Řád sv. Lazara Jeruzalémského a Panny Marie Karmelské, zaniká. Tímto prohlášením se francouzská koruna definitivně zřekla veškerých práv a povinností protektora spojeného Řádu.¹⁴¹

I posledního protektora ještě spojeného Řádu vyhnala z Francie revoluce. Tentokrát to byla v roce 1830 tzv. červencová revoluce, která vedla k pádu dynastie Bourbonů a král Karel X. musel z Francie prchnout. Tato situace přerušila slibný vývoj Řádu. Karel se uchýlil do exilu v Čechách, kde pobýval až do své smrti v roce 1836. Jeho smrt znamenala pro Řád velmi výraznou ztrátu. Odchod tradiční opory v jeho osobě vedl k rapidnímu zúžení členské základny na pouhých 26 rytířů.

Ani skutečně žalostně malý zbytek rytířů nemohl dopustit takovýto tragický konec, a alespoň v myšlenkách se začal obracet k samotným kořenům Řádu. Od téměř skutečného dna se odrazil díky spirituální pomoci poskytované zemí svého původu. Od roku 1841 převzal duchovní protektorát nad Řádem melchitský řecko-katolický patriarcha Antiochie, celého Orientu, Alexandrie a Jeruzaléma Maximos III. Mazloum. (Obr. 2) Autoritou patriarchy se dostalo Řádu kanonické reorganizace a možnosti řádného a legitimního přijímání členů. Později byl duchovním velkopřevorem

¹⁴⁰ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 46

¹⁴¹ Podle kanonického práva nastává zánik Řádu sto let po smrti posledního člena v případě, že by Řád do té doby nebyl kanonicky reorganizován. K úmrtí posledního, řádně přijatého člena došlo roku 1856, tedy až do roku 1956 byla dána možnost kanonicky reorganizovat Řád. Podle Deklarace k devítistému výročí královského uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Lazariánský Reunion* [online]. 2012, VI(3), 2 [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus.cz/200000163-dc6bcde635/32012.pdf>

jmenován řecko-melchitský arcibiskup Akkonu, Haify, Nazaretu a Galileje. Tímto byla připomenuta památka svrchovanosti Řádu, kdy ještě existovaly nejpevnější křižácké státy v Levantě. Díky spolupráci s řecko-katolickým východem tak mohl Řád překonat nejtěžší chvíle a pokračovat dál v šíření myšlenek ekumenismu.¹⁴²

Na tomto místě je ale také nutné upozornit na to, že za dobu existence Řádu došlo v jeho Statutech k řadě změn a úprav a nutno podotknout, že tyto nebyly ve všech případech vždy korektní. Často se v nich promítaly rozmary a osobní ambice aktuálních panovníků.¹⁴³

2.4.3. Spory uvnitř Řádu

Jak již bylo v předchozích kapitolách nastíněno, vedení Řádu bylo v průběhu jeho existence konfrontováno s nejrůznějšími těžkostmi. Mezi jedny z nejvýznamnějších problémů patřily především národnostní neshody a třenice. Právě z těchto důvodů se významné velkopřevorství založené roku 1221 v italské Capuy odštěpilo od generální kapituly v Boigny, a založilo v roce 1517 vlastní separátní velkopřevorství kapujské.¹⁴⁴

Nejen tyto, ale i řada dalších kroků byla předznamenáním pozdějšího vývoje a potencionálních sporů uvnitř Řádu. Italská řádová linie zvolila do svého čela bullou z 13. listopadu 1572 papeže Řehoře XIII. (1572-1585) savojského vévodu Emmanuela Philiberta III. na post samostatného velmistra. Ten po svém uvedení do funkce změnil řádovou řeholi na cisterciáckou a řádové majetky ve Španělsku přiřkl španělské koruně. Rozhořčená reakce francouzského patrona Řádu na sebe nenechala dlouho čekat a kroky, které následovaly, byly jen logickým vyústěním předcházejících událostí. Došlo tak na konci 16. století k vytvoření tří samostatných větví – francouzské, savojské a španělské.¹⁴⁵

Francouzská větev pokračovala bez větších problémů v živém rozvoji

¹⁴²BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 163-164. DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 49. Deklarace k devítistému výročí královského uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Lazariánský Reunion* [online]. 2012, VI(3), 2 [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus.cz/200000163-dc6bcde635/32012.pdf>

¹⁴³ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, 42.

¹⁴⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 162.

¹⁴⁵ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 42.

a rozmachu. Na druhé straně italská větev se musela potýkat s mnohými problémy. Sardinský král Viktor Emanuel I. (1759-1824) založil výhradně pro katolickou církev nový mauricijský Řád sv. Mořice, který 27. prosince 1816 sloučil s řádem svatolazarským. Tento vzniklý, velice zajímavý rytířský „dvojřád“ se dopracoval po roce 1831 na post obecného záslužného řádu. Po roce 1867, kdy začal fungovat jako řád sjednoceného italského království, setrval po řadě proměn v Itálii až do dnešních dnů.¹⁴⁶

2.4.4. Existence Řádu v českých zemích

Druhý díl Kosmovy kroniky mapující časové období mezi lety 1140-1320 je prvním pramenem, ve kterém se můžeme setkat se zmínkou o onemocnění malomocenstvím v českých zemích. Konec 13. a začátek 14. století je doba, se kterým je možné spojovat návrat účastníků křížových výprav zpět do Evropy. Je tedy možné zcela logicky předpokládat, že právě toto byl důvod postupného rozšíření malomocenství po českých a moravských městech. Uvedení lazariánů nejen do Prahy a vůbec českých zemí pak bylo očekávaným procesem.¹⁴⁷

Křížáci, vracející se zpět do Čech, byli ti, kteří se společně se svým panovníkem Vladislavem II. (1110-1174), vydali na II. křížovou výpravu, vyvolanou dobytím zámořské pevnosti Edessa v roce 1144. K této kruciátě snadno Bernard opat z Clairvaux svou velmi urputnou, silnou a trpělivou agitací přesvědčil Francii. Získat ale souhlas německých panovníků, kteří mohli poskytnout potřebnou mohutnou vojenskou sílu, se stal pro opata velkým oříškem. Německá knížata velmi dlouhou dobu zarputile odolávala, ale přesto se mu jich řadu podařilo přesvědčit. Na sněmu v Řezně v roce 1147 mu navíc biskup Jindřich Zdík přislíbil na kruciátě i účast českých zemí. Opat Bernard pak ještě osobně napsal dopis, ve kterém se obracel přímo ke knížeti Vladislavovi, české šlechtě a českému lidu. Dne 8. června 1147 se kníže Vladislav se svou družinou připojil k výpravě Konráda III. (1093-1152). Úloha českého vojska jako součásti říšské výpravy rozhodně nebyla nevýznamnou.¹⁴⁸

¹⁴⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 162.

¹⁴⁷ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 54.

¹⁴⁸ Poněkud obsáhleji o české účasti na II. křížové výpravě vypovídá Letopis Vincencův. K tématu PRAGENSIS, Vincentius a JARLOCH. *Letopis Vincenciův a Jarlochův*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957. Živá díla minulosti (Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění).

Odlišný terén či nově nabyté poznatky z rozdílných kulturních, politických a hospodářských poměrů musely mít chtě nechtě vliv na změnu bojové taktiky. Rozhodně však došlo k nabytí nových zkušeností a znalostí o vlivu rytířských řádů v zámoří.¹⁴⁹

Jelikož nakazit se a onemocnět leprou v našich zeměpisných podmínkách nebylo zas až tak snadnou záležitostí a k pozvání lazariánů do Českého království ještě nenastal ten správný okamžik, pozval český kníže pouze řády templářů a johanitů, se kterými v zámoří navázal velmi silný vztah. Když se však počet nakažených leprou začal na konci 13. století zvyšovat, stal se centrem, kam začali být nemocní a nakažení soustřeďováni, od roku 1281 špitál spojený s kaplí Na Zderaze. Tento rok lze tedy považovat za datum, se kterým lze spojovat přítomnost Řádu sv. Lazara v Praze potažmo v Čechách.¹⁵⁰

Velké výsady přiznali špitálu lazariánů králové Václav IV., Jan Lucemburský a Karel IV. Husitské války ale znamenaly nejen pro kapli Na Zderaze¹⁵¹ (Obr. 3), ale i pro zdárný rozvoj Řádu v Čechách vyloženě pohromu a na delší čas se pak jeho vývoj téměř zastavil. Několikrát došlo k pokusu fungování kaple sv. Lazara obnovit, ale reformy císaře Josefa II. zaměřené na redukci řeholních řádů způsobily, že byla v roce 1788 kaple zrušena a přeměněna na kotlářskou dílnu a v roce 1901 i přes mnohé protesty zbořena.¹⁵²

Otisk působení Řádu sv. Lazara lze nalézt na mnoha místech v různých městech České republiky. Bohužel věrohodně písemně toto působení doložit je ve většině případů nemožné. Jen pro drobnou představu bude dobré uvést několik příkladů. Jedním z nich je město Kutná Hora, kde na předměstí Kolmark nynější Karlov, založil špitál a kostel sv. Lazara roku 1324 kutnohorský měšťan Štěpán Pirknar. I přesto, že byl při husitských válkách značně zdevastován, přežil až do roku 1833. Existuje předpoklad, že i v Jindřichově Hradci, přes ulici naproti kostelu sv. Kateřiny a františkánskému kostelu, měl mít Řád svou leproserii na místě zvaném

¹⁴⁹ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 56-58.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 59. Srovnej PROKEŠ, Jaroslav. *Dějiny Prahy*. V Praze: R. Schütz, 1948. s. 194.

¹⁵¹ Pozor! Nezaměňovat se současným a stále existujícím kostelem sv. Václava na Zderaze, jednolodním gotickým chrámem nacházejícím se na rohu Resslerovy a Dittrichovy ulice. Původní románská kaple sv. Lazara se nacházela mezi Lazarskou ulicí a Karlovým náměstím.

¹⁵² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 169.

„klášteříček“. Založila jej roku 1534 vdova po Jindřichovi IV. z Hradce, Anna z Münsterberka jako vdovské sídlo a špitál pro malomocné, který byl ale roku 1598 zrušen a zůstalo pouze sídlo vdov^{153, 154} Jako další lze zmínit město Litomyšl. Jenže ani u zdejších lazaretů pro malomocné z druhé poloviny 14. století a počátku 15. století není doložitelná přímá souvislost s lazariány. František Antonín, hrabě Špork, měl prý také nápad uvést na své panství v Kuksu nad Labem lazariány a zasvětit špitál a kostel sv. Lazaru. Zmínky jsou i o existenci stejnojmenných kostelů v Olomouci a v dalších moravských městech. Písemné podklady ale k žádnému z výše uvedených příkladů nejsou k dispozici.¹⁵⁵

Konečně neoddiskutovatelnou a skutečně reálnou stopou lazariánů na českém území je existence hrobu plukovníka pěšího královského pluku Filipa Antonína de Riguard, barona de Vaudreuil. Tento příslušník nejstarší francouzské šlechty a skutečný rytíř Řádu sv. Lazara, který se natrvalo usídlil v Praze, je pochován v kostele augustiniánů v Praze na Karlově. Zemřel hrdinskou smrtí 5. srpna 1742 v bojích při obléhání Prahy rakouskými vojsky. Ani poslední královský protektor Řádu Karel X., který v Čechách pobýval v emigraci mezi lety 1830-1836, nedokázal přimět rytíře udržující s ním kontakt, aby přispěli k šíření povědomí o Řádu v Českém království.¹⁵⁶

¹⁵³ V průběhu staletí prošla budova různými stavebními úpravami a změnami majitele a v současné době je využívána jako budova soudu.

¹⁵⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 169-170. Kostel sv. Kateřiny s františkánským klášteřem a klášteříček. In: *Jindřichův Hradec: Městské informační centrum* [online]. [cit. 2017-09-06]. Dostupné z: <https://infocentrum.jh.cz/cs/pamatky-a-zajimavosti-mesta/sakralni-pamatky-a-vyznamne-historiske-stavby/kostel-sv-kateriny-s-frantiskanskym-klasterem-a-klastericek.html>

¹⁵⁵ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 60.

¹⁵⁶ Tamtéž.

3. Soudobé dějiny – nová kapitola Řádu

Přelom 19. a 20. století přinesl lidstvu řadu změn. Tato doba byla velmi chaotická, překotná a zmatená. Nelze však jednoznačně říci, že by byla z principu špatná. Pozitiva i negativa se dala nalézt v každém odvětví lidské činnosti. Bohužel neutěšený stav doby se odrazil na fungování Řádu sv. Lazara. Období mezi roky 1830-1910 je jakoby zahaleno do mlhy a postrádá konkrétní a ověřitelné informace o činnosti Řádu v tomto období. Od řady odborníků se nám dostává různých názorů ohledně vůbec holé existence Řádu ve výše zmíněném rozmezí let. Někteří tvrdí, že v roce 1857 smrtí rytíře Antonia Charry des Goutes Řád zanikl. Jiná skupina odborníků se zase domnívá, že po smrti Karla X., v rozmezí let 1831-1840, byl Řád veden Radou důstojníků. Jeho nástupce Ludvík Filip Orleánský ustanovil chartou z 9. srpna 1830, že Řád bude nadále pokračovat pouze jako Čestná legie. Výslovně zrušeny ale byly pouze řády, „*které byly založeny následkem událostí od 1814 do 1815*“¹⁵⁷. Z toho logicky vyplývá, že Řád sv. Lazara tedy zrušen nebyl. Člen Čestné legie, Antoine Isaac, baron Silvestre de Sacy, po smrti svých spolubratrů, v době kdy členská základna čítala kolem dvaceti členů, předal vedení Řádu a to roku 1841 přešlo do rukou již v předešlých kapitolách zmiňovanému patriarchovi Maximu III. Mazloumovi.¹⁵⁸

3.1. Cizina

Tak jak je přelom století pro odborníky nejasný, počátek 20. století už pro ně v souvislosti s řádovými dějinami získává jasnější, ne-li jasné obrysy. Začínají dokonce hovořit o nové kapitole dějin Řádu sv. Lazara. Již se shodnou na tom, že kolem roku 1910 se utváří skupina osob, zastřešující se jménem sv. Lazara. Správní rada Řádu sídlící v Paříži přebírá téhož roku z rukou patriarchy Cyrila VIII. Ghea (1902-1916) veškeré pravomoci, a ten svým požehnáním potvrzuje 3. ledna 1911 novodobou reorganizaci Řádu. Do čela je ustanoven kanovník Jean Tanski. Správní rada však

¹⁵⁷ Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: Velmi rozšířené omyly o existenci Řádu svatého Lazara. *Atavis et Armis: NEOFICIÁLNÍ a tedy nezávislá stránka k tématu: Řád svatého Lazara - OSLJ* [online]. [cit. 2016-06-27]. Dostupné z: <http://www.atavis-et-armis.info/omyly.html>

¹⁵⁸ CROSS, Gerrards a Peter VON BUREN. The Military and Hospitaller Order of St. Lazarus of Jerusalem: Dit is een hoofdstuk uit: Orders of Knighthood and Merit: The Pontifical, Religious and Secularised Catholic-founded Orders and their relationship to the Apostolic See. In: *Stichting Argus* [online]. Colin Smythe, 1995 [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: http://www.stichtingargus.nl/vrijmetselarij/ridders/lazarus_bander.html

nikdy nezačala řádně fungovat.¹⁵⁹

Značný otřes, způsobený I. světovou válkou Řád se štěstím přestál. Po roce 1925, kdy byl do jeho čela zvolen nový patriarcha Cyril IX. Mogabgab (1925-1947)¹⁶⁰, který se upřímně snažil Řád reorganizovat, se začíná situace uvnitř Řádu částečně uklidňovat a stabilizovat. Evidentním příkladem vnitřní reorganizace je úprava a doplnění řádových pravidel.¹⁶¹

3.1.1. Růst zájmu o Řád

Za výjimečný mezník novodobých dějin Řádu sv. Lazara lze považovat konkrétní datum 15. prosince 1930. Tento den se stal významným také pro Francisca de Paula de Borbón y de la Torre¹⁶², vévodu sevilského. Tento dosavadní španělský velkobailiva byl nejvyšší řádovou radou zvolen na post generálního místodržícího. Tímto aktem došlo k opětovnému sjednocení španělské a francouzské řádové linie. V roce 1933 poté došlo ještě k úpravě řádových statut. Za velmistra na generální kapitule v Paříži pak byl jmenován o dva roky později v roce 1935.¹⁶³ Přestože Řád přežil své nejtěžší chvíle díky neutuchající podpoře a ochraně francouzské královské dynastie, měla na řádové državy díky papežské bulle z roku 1572 plné právo i španělská koruna.¹⁶⁴

Následný rozkvět a rozvoj Řádu byl patrný téměř po celém světě. Své síly zacítil na vymýcení malomocenství v mnoha zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Nosit na hrudi odznak smaragdového kříže, symbol příslušenství k Řádu sv. Lazara, začal lákat stále větší množství členů nejvyšší evropské aristokracie, která se v zemích svého původu poté nemalou měrou zasloužila o jeho propagaci a šíření povědomosti o zaměření a poslání Řádu. Princ Alfons Borbónský tak činil ve svém rodném

¹⁵⁹ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 50

¹⁶⁰ SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012, s. 46 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf

¹⁶¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 164.

¹⁶² SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012, s. 70 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf

¹⁶³ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 51

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 42.

Španělsku, v Německu šířili osvětu princ Friedrich von Hohenzollern-Sigmaringen a Georg, velkovévoda Meklenburský. V Československu se povědomost o aktivitách Řádu snažil zpřístupnit Karel kníže Schwarzenberg, princ Gian-Giacomo Borghese v Itálii a hrabě Jan Zamoyski v Polsku. Za oceánem propagoval myšlenky Řádu např. mexický markýz de Quadalupe de Santa-Fe. Ve spojených státech se přičinili lord Douglas Hamilton, baron Woldemar de Barkow či papežský markýz George Mac Donald. Řádový kříž se skvěl na hrudi i bulharskému caru Borisi III., rumunskému králi Michalovi, ruskému velkoknížeti Vladimíru Romanovovi a dokonce i španělskému generalissimu Franciscu Francovi.¹⁶⁵

Období II. světové války veřejné řádové aktivity poněkud utlumilo. Po jejím skončení se ale naplno rozběhl řádový život a poskytování pomoci potřebným. Špitální služby mohly opět nabízet svůj servis v plném rozsahu.

Po smrti svého otce, velmistra Francisca de Paula de Borbón, vévody sevillského v roce 1952 nastoupil Francisco Enrique de Borbón¹⁶⁶ nejdříve do pozice generálního místopředsedy a později byl jmenován za 45. velmistra Řádu.¹⁶⁷

Po roce 1961 došlo k rozšíření členské základny o příslušníky episkopální a anglikánské církve. Důvodem byla snaha o znovuoživování činnosti původních řádových velkobailliv v Anglii a ve Skotsku. Dále byly zřízeny nové baillivy v Irsku, Kanadě a USA, dále pak na Novém Zélandě, na Maltě, v Egyptě či v JARu. Řádové delegace vznikly v Rhodesii a Austrálii.¹⁶⁸

Všeobecně bylo známo, že Svatý stolec Řád sv. Lazara Jeruzalémského neuznával. Tento stav se ale částečně změnil po roce 1978, kdy se stal papežem Jan Pavel II. (1978-2005). Několikrát pozval členy řádu do své kaple, aby spolu sloužili mši svatou. Dával najevo, že podporuje jejich charitativní činnost a nechával si o něm

¹⁶⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 164.

¹⁶⁶ SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012, s. 72 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf

¹⁶⁷ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 51.

¹⁶⁸ Tamtéž. Srovnej BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 165.

podávat pravidelné reference.¹⁶⁹

Posty duchovních ochránců Řádu mezi lety 1947-2000 obsadili patriarchové Maximos IV. Saigh (1947-1967) a Maximos V. Hakim (1967-2000).¹⁷⁰

3.1.2. Schizma jako následek sporů uvnitř Řádu

„Nic netrvá věčně“ a toto rčení se projevilo i ve fungování Řádu. Postupem času to začalo skřípat a docházelo k vzájemným neshodám některých představitelů Řádu a jeho jednotné vedení se stalo neudržitelným. Je nutné konstatovat, že doba, která následovala, byla plná změn a překotných rozhodnutí. Spory vzniklé mezi řádovou administrací v Paříži a velmistrem Franciscem Enrique de Borbón se vyhrtyly do té míry, že v rozporu s řádovými pravidly byl generální kapitulou v Paříži velmistr odvolán. Jako důvod byla uvedena zaneprázdněnost a nemožnost velmistra věnovat se naplno řádovým povinnostem z titulu jeho funkce důstojníka španělské armády.¹⁷¹ Na jeho místo velmistra s pořadovým číslem 46 byl povolán v roce 1967 Charles-Philippe de Bourbon-Orleans, vévoda z Nemours, jenž vydáním nových statut v roce 1968 přesunul určité kompetence na pařížskou administrativu a vyvolal tím opět zvýšené napětí. Na druhé straně ale pozměněná statuta prohloubila ekumenický charakter Řádu. Velkokancléřství a generální správa zůstaly v Paříži, ale magistrální sídlo bylo přesunuto zpět do Boigny. Výše popsané změny a některé další dílčí reformy měnící charakter Řádu vyvolávaly u pařížské administrativy nesouhlas, ne-li odpor a následkem toho došlo k rozdělení Řádu do dvou větví či obediencí – na sevilskou a pařížskou. Klidu v této situaci nepřidalo, když byl roku 1969 zvolen nejvyšší hlavou Řádu Simeon Charles de Cossé, vévoda de Brissac. V roce 1970 pak následovalo sesazení velmistra Charlese-Philippa de Bourbon-Orléans, vévody z Nemours generální kapitulou. Ten však ještě před svým odvoláním stihl na post

¹⁶⁹ CROSS, Gerrards a Peter VON BUREN. The Military and Hospitaller Order of St. Lazarus of Jerusalem: Dit is een hoofdstuk uit: Orders of Knighthood and Merit: The Pontifical, Religious and Secularised Catholic-founded Orders and their relationship to the Apostolic See. In: *Stichting Argus* [online]. Colin Smythe, 1995 [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: http://www.stichtingargus.nl/vrijmetselarij/ridders/lazarus_bander.html

¹⁷⁰ SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012, s. 67-68 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf

¹⁷¹ Tento krok byl v rozporu s řádovými pravidly, protože velmistr nesmí být odvolán. Důvod pro volbu nového je pouze smrt stávajícího velmistra nebo jeho abdikace.

velkokomandéra jmenovat Francisca de Borbón¹⁷² a stanovit, že velkokancléřství nesmí být v žádné evropské metropoli a za sídlo velkopřevorství určil Maltu. Následkem předchozích operací bylo další rozštěpení Řádu. Z pařížské větve se oddělila další, tzv. Nemourská. Přívrženci jedné větve se hlásili k velmistrovi a přívrženci druhé brali za svou pařížskou administrativu. Členové Nemourské odnože, která zůstala věrna velmistrovi, se o čtyři roky později navíc spojila s větví sevillskou a začala být zvána jako větev maltská. Tamtéž v pevnosti Castelo Lanzum byl poté Don Francisco Enrique de Borbón y de Borbón, Duque de Seville 22. března 1970 pasován za 47. velmistra Řádu. V roce 1976 byl ale na světovém řádovém shromáždění konaném v Quebecu v Kanadě proveden pařížskou obediencí akt, který již tak zmatečnou situaci ještě více vyhrotil. Do pozice 47. velmistra byl touto větví jmenován také Simeon Charles de Cossé, vévoda de Brissac. Řád se tímto opět rozdělil na španělskou a francouzskou větev a schizma tím bylo dovršeno. V roce 1986 na svůj post vévoda de Brissac rezignoval a jako nástupce určila generální kapitula jeho syna Farnçoise de Cossé-Brissac.¹⁷³

3.1.3. Pokusy o znovusjednocení Řádu

Období mezi lety 1979-1986 probíhalo ve znamení neúspěšných snah o urovnání konfliktů a znovusjednocení Řádu pod jediným velmistrem. Jenže teprve až na přelomu druhého a třetího tisíciletí se objevila relativní možnost, že by k jakémusi urovnání sporů mohlo dojít. V září roku 2000 na generální kapitule pařížské obediencie oficiálně oznámil 48. velmistr François de Cossé, Duc de Brissac, že v den svých 75 narozenin¹⁷⁴ svoji činnost velmistra ukončí. Současně navrhl, aby uvolněný post velmistra sjednoceného Řádu obsadil současný velmistr maltské obediencie Francisco de Paula de Borbón y Escasany, vévoda ze Sevilly. Jenže v téže době do téže funkce navrholo protikandidáta i švýcarské velkopřevorství a tím byl princ Charles-Phillipe d'Orléans, vévoda z Anjou. Volba nového velmistra se konala na generální kapitule v Torontu v březnu roku 2004, a přestože její průběh nebyl hladký,

¹⁷² Bývalý 45. velmistr.

¹⁷³ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 165-166. DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 51. Srovnej Řád svatého Lazara: Historie. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/historie/>. Srovnej History of The Order. *Saint Lazarus: The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem* [online]. [cit. 2016-06-27]. Dostupné z: <https://www.st-lazarus.net/en/the-order/history>

¹⁷⁴ 19. únor 2004

výsledek byl jasný. Naprostou většinou byl novým velmistrem sjednoceného Řádu zvolen vévoda ze Sevilly a jeho volba byla schválena duchovním protektorem Řádu patriarchou Řehořem III. Lahamem (2000-2017)¹⁷⁵. Jeho inaugurace však byla odložena z důvodu neurovnaných rodinných záležitostí týkajících se manželského svazku. Duchovní protektor Řádu mu poskytl čas na vyřešení těchto záležitostí, aby byly v souladu s církevním právem.¹⁷⁶

Jelikož ale stoupenci prince Charlese-Philippea d'Orléans, vévody z Anjou nesouhlasili s proběhlou volbou, zvolili si v září roku 2004 za „svého“ velmistra právě jeho. A protože by duchovní protektor Řádu tuto volbu neschválil, ustanovili si pro svou obedienci svého vlastního duchovního protektora kardinála László Paskaie. Tato nově vzniklá tzv. orleánská obedience poté vyvolala spor s pařížskou obediencí, jehož prostřednictvím chtěla převzít její mezinárodní sekretariát. Spor byl veden velkokancléřem hrabětem Philippem Piccapietrou u švýcarského soudu v Bernu. Tento spor však prohrál a pravomocným rozsudkem ze dne 2. června 2004 byla kontinuita orleánské obedience s pařížskou zpochybněna.¹⁷⁷

Rok 2006 je rokem, kdy došlo k dovršení sjednocovacího procesu. Na jaře zasedala v rakouském Badenu první generální kapitula, která schválila Velkou magistrální radu, řádovou ústavu a prováděcí zákony. Na podzim pak byl v Houstonu podepsán sjednocovací protokol.¹⁷⁸

V roce 2008 z důvodu nemožnosti uvést své osobní záležitosti do souladu s katolickým právem, rezignoval na svůj úřad Francisco de Paula de Borbón y Escasany, vévoda ze Sevilly. Vídeňská deklarace připojila k sjednocenému Řádu tzv. Norwichské skupiny, které se původně hlásily k orleánské obedienci. Tyto jurisdikce byly do sjednoceného Řádu slavnostně začleněny v Manchesteru v září 2008. Zbytek,

¹⁷⁵ SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012, s. 69 [cit. 2017-09-07]. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf

¹⁷⁶ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Spory o velmistrovství Řádu svatého Lazara* [online]. c2016 [cit. 27. 06. 2016]. Dostupný z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Spory_o_velmistrovstv%C3%AD_%C5%98%C3%A1du_svat%C3%A9ho_Lazara&oldid=13422719

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Řád svatého Lazara: Historie. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/historie/>

vedená Janem Josefem, hrabětem Dobrzenským z Dobrzenicz. Toto tvrzení vychází ze skutečnosti, že uskupení opustilo ochranu společného duchovního protektora sjednoceného Řádu, v té době ještě úřadujícího patriarchy Řehoře III. Lahama.¹⁸⁴ (Obr. 7)

Je nutné konstatovat, že i 21. století pokračuje v dění, které Řádu přináší dobré i špatné události a zprávy. Dvě zásadní události přinesl Řádu sv. Lazara rok 2017. První z nich byla, že 6. května tohoto roku rezignoval¹⁸⁵ na svůj post řecko-katolického melchitského patriarchy Řehoř III. Laham. Na jeho místo byl jmenován 21. června melchitský arcibiskup Joseph Absi¹⁸⁶ (Obr. 8), který se stal novým duchovním protektorem Řádu. Jako druhá byla smutná správa o úmrtí 49. velmistra Řádu sv. Lazara Dona Carlose Gerada y de Borbón, markýze de Almazan, který zemřel 29. srpna 2017.¹⁸⁷ Jako dočasný velmistr-administrátor byl ještě týž měsíc jmenován dosavadní koadjutor Velké magistrální rady Francisco de Borbón Graf von Hardeberg.¹⁸⁸ (Obr. 9)

3.1.4. Personální obsazení obediencí

Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského se řídí Mezinárodními stanovami a Mezinárodní ústavou.¹⁸⁹ Veškeré personální obsazení je možné dohledat na oficiálních webových stránkách jednotlivých obediencí. Zde jsou zmíněny jen ty nejvyšší v rámci obediencie.

¹⁸⁴ Řád svatého Lazara: Odštěpené řádové skupiny. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/odstepene-skupiny/>

¹⁸⁵ Greek Melkite Patriarch resigns: Pope Francis has accepted the resignation of His Beatitude Gregory III Laham from pastoral office. *CATHOLIC HERALD* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://catholicherald.co.uk/news/2017/05/08/greek-melchite-patriarch-resigns/>

¹⁸⁶ S. B. Joseph Absi est le nouveau patriarche melkite. *NEWS.VA: Official Vatican Network* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.news.va/fr/news/sb-joseph-absi-est-le-nouveau-patriarche-melkite>

¹⁸⁷ *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/>

¹⁸⁸ Structure: Persons. *SAINT LAZARUS: The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <https://www.st-lazarus.net/en/structure/persons/interim-grand-master>

¹⁸⁹ Mezinárodní struktura. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z <http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/struktura-radu/mezinarodni-struktura/>

Maltsko-pařížská obedience¹⁹⁰

Oficiálním sídlem je pevnost *Castello Lanzum* na Maltě.

Duchovní protektor - Jeho Blaženost Joseph Absi – melchitský řecko-katolický patriarcha Jeruzaléma, Alexandrie, Antiochie a celého Východu

Velmistr - Don Carlos Gerada y de Borbón, markýz de Almazan (24. 1. 1947- zemřel 29. 8. 2017)

Dočasný velmistr - Francisco de Borbón Graf von Hardeberg (*dosavadní koadjutor*)

Duchovní velkopřevor – arcibiskup Michele Pennisi

Významní členové – Don Francisco de Paula de Borbón y Escasany¹⁹¹, vévoda François de Cossé - Brissac¹⁹², arcivévoda Andreas Salvador Habsbursko-Lotrinský, emeritní kardinál Miloslav Vlk (17. 5. 1932-18. 3. 2017)

Švýcarská obedience¹⁹³

Oficiální sídlo *Jeruzalém* v Izraeli. Sídlo velmistra Švýcarsko.

Duchovní protektor - Jeho Blaženost Joseph Absi – melchitský řecko-katolický patriarcha Jeruzaléma, Alexandrie, Antiochie a celého Východu

Velmistr - princ Sixtus Jindřich Borbónsko-Parmský

Velkokancléř – hrabě Philippe Piccapietra

Duchovní velkopřevor – arcibiskup Richard Garrard

Orleánská obedience¹⁹⁴

Sídlo generální kapituly: *Orléans, Francie*. Sídlo velmistra a českého velkopřevorství se nachází na zámku v *Chotěboři* v bývalém okrese Havlíčkův Brod v České republice

Duchovní protektor – kardinál Dominik Duka

Velmistr – Jan Josef, hrabě Dobrzenský z Dobrzenicz

Významní členové – anglický kardinál Cormac Murphy-O'Connor (24. 8. 1932-1. 9. 2017), biskup František princ Lobkowicz, princ Charles Philippe d'Orleans

¹⁹⁰ SAINT LAZARUS: *The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z <https://www.st-lazarus.net/en/>

¹⁹¹ Emeritní velmistr maltské obedience.

¹⁹² Emeritní velmistr pařížské obedience.

¹⁹³ *Saint Lazare: International TM* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.org/>

¹⁹⁴ *Military and Hospitaller Order Of Saint Lazarus Of Jerusalem: Under the temporal protection of the Royal House of France* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: <http://www.orderofsaintlazarus.com/> resp. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz>

3.2. Nová etapa Řádu v Čechách

Evropa byla po I. světové válce v hospodářském, finančním a politickém chaosu. Postupný ekonomický růst, síla a moc peněz začaly mít značně negativní vliv na politický, ale i společenský život. To všechno se odráželo ve zhoršování mezilidských vztahů a postupném duchovním úpadku. Řada významných i obyčejných lidí začala být s tímto stavem nespokojena a snažila se najít východisko z tohoto neutěšeného stavu. A protože, jak je známo historie se opakuje, začali se obracet pro radu do minulosti. Jako jedna z možných variant záchrany společnosti se jim mimo jiné nabízelo přijetí principů rytířských idejí. Po roce 1935 dochází k rozvoji řádového života v zahraničí, takže zájem v českých zemích na sebe nenechal dlouho čekat.

3.2.1. Obnovení činnosti Řádu

Obnovení činnosti Řádu sv. Lazara Jeruzalémského v Českých zemích se iniciativně ujal Karel VI. kníže ze Schwarzenbergu. (Obr. 10) Ten byl také jako první v roce 1937 jmenován prvním českým velkopřevorem. Primogeniturně neboli „podle práva“ se prvními rytíři takto nově obnoveného Řádu stali příslušníci české šlechty František princ Schwarzenberg, Jan hrabě Aehrenthal, Leopold hrabě Podstatský, Edmond hrabě Czernin z Chudenic a Bedřich Karel hrabě Kinský. Těchto pět zmíněných šlechticů je zváno „rytíři první hodiny“.¹⁹⁵ Na rozvoji a činnosti Řádu se podíleli nejen příslušníci šlechtických rodin, ale svoji nepřehlédnutelnou stopu zde zanechala řada osobností z politického, kulturního, náboženského života, ale i podnikatelského prostředí. Není možné vyjmenovat všechny, ale namátkou lze jmenovat např. historika, architekta a výtvarníka ing. arch. Břetislava Štorma, knihovníka, heraldika a archiváře PhDr. Bohumíra Lifku či královéhradeckého biskupa a církevního právníka Mořice Píchu. Není tedy divu, že se díky takto velice kvalitní členské základně vyprofilovala během několika málo let silná skupina, která byla schopna obstát a svou bohatou činností skutečně přispět na poli charitativní práce.¹⁹⁶

¹⁹⁵ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 65-66.

¹⁹⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 170. Srovnej Řád sv. Lazara v Českých zemích. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara*

Tak jako každá organizace potřebuje ke své činnosti zázemí, i české velkopřevorství začalo hledat důstojné sídlo, což v jeho případě obnášelo chrám se špitálem. Tohoto úkolu se zhostil právě již výše zmiňovaný ing. arch Břetislav Štorm, který vypracoval projekt ke stavbě nového kostela. Bohužel zůstalo jen u projektu a k samotné stavbě nikdy nedošlo. Jako řádové sídlo tak začal sloužit kostel sv. Vojtěcha¹⁹⁷ na Novém Městě pražském, který se nachází shodou náhod ve stejné lokalitě a dokonce nedaleko zaniklé a zbořené kaple a leprosária sv. Lazara, původního sídla lazariánů v Praze. Podpis architekta Štorma lze ale přesto nalézt pod řadou návrhů řádových dekorací, církevních interiérů a rituálních předmětů.¹⁹⁸

Nástup Protektorátu a vůbec II. světová válka znamenala pro Řád totální změnu situace. Do hledáčku německé tajné státní policie¹⁹⁹ se dostali členové české inteligence a příslušníci různých elit a začalo jejich pronásledování. Mnoho z nich skončilo v koncentračních táborech a řada členů Řádu zahynula tam nebo byla popravena. Jako příklad lze uvést jména papežského komořího JUDr. Vladimíra Hrubana²⁰⁰, dále českého šlechtice, preláta Řádu sv. Lazara a kanovníka svatovítské kapituly Msgr. ThDr. Antonína hraběte Bořek-Dohalského z Dohalic, který byl aktivním členem protinacistického odboje nebo štábního kapitána jezdeckta Oldřicha Pilze. Pozdější arciopat břevnovského kláštera Anastáz Opasek nebo československý právník, novinář a politik JUDr. Jan Stránský²⁰¹ zase svou činnost ve prospěch Řádu vyvíjeli z exilu.²⁰²

Jeruzalémského [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/o-radu/historie/rad-sv-lazara-jeruzalemskeho-v-ceskych-zemich/>

¹⁹⁷ V letech 1949-1994 zde působil člen Českého velkopřevorství Řádu sv. Lazara Jeruzalémského, římskokatolický duchovní a světící biskup pražský Kajetán Matoušek.

¹⁹⁸ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 67. Srovnej *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Řád svatého Lazara* [online]. c2016 [citováno 28. 06. 2016]. Dostupný z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%98%C3%A1d_svat%C3%A9ho_Lazara&oldid=13874761>

¹⁹⁹ Geheime Staat Polizei neboli *gestapo*.

²⁰⁰ Starší syn prvorepublikového poslance a advokáta JUDr. Mořice Hrubana.

²⁰¹ Syn prvorepublikového a poválečného československého politika, novináře a právníka prof. JUDr. Jaroslava Stránského.

²⁰² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 171. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Spory o velmistrovství Řádu svatého Lazara* [online]. c2016 [cit. 27. 06. 2016]. Dostupný z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Spory_o_velmistrovstv%C3%AD_%C5%98%C3%A1du_svat%C3%A9ho_Lazara&oldid=13422719>

3.2.2. Nucený exil a návrat domů

Přestože II. světová válka utlumila slibný rozvoj činnosti svatolazarského Řádu v Čechách, její konec vlil do žil členům Českého velkopřevorství nové nadšení a elán. Bohužel jejich činnost na obnově a rozvoji aktivit Řádu v Čechách trvala po válce pouhé dva roky. Jeho opět slibně nastartovanou obnovu přerušil Vítězný únor v roce 1948 a existence Českého velkopřevorství byla zachována jen díky aktivitě věrných členů působících v exilu. Samostatný vykonstruovaný proces s lazariány v padesátých letech 20. století znamenal pro členy Řádu, kteří zůstali v Čechách, podobný osud jako v obdobných procesech za dob Protektorátu a řada z nich byla na dlouhá léta uvězněna.²⁰³

U příležitosti tisíciletého výročí založení pražského biskupství²⁰⁴ se poprvé od roku 1948 uskutečnilo pasování čtyř nových rytířů. Celá akce proběhla 9. září 1973 v benediktinském klášteře Hünfeldu v bavorské Fuldě. Při té příležitosti došlo k ustavení Českého velkopřevorství v exilu. Navíc v prosinci roku 1977 začal z vlastní iniciativy vydávat Josef Kočí vlastní časopis „*REUNION*“ – zpravodaj českých rytířů Řádu sv. Lazara Jeruzalémského v NSR. Od roku 1985 pak začíná být redigován redakční radou²⁰⁵ a vydáván v Darmstadtu v mnohem kvalitnější tiskové a grafické úpravě. Oznamovaná duchovní obnova kontinentu v osmdesátých letech zvýšila zájem o činnost Českého velkopřevorství. Z podnětu Bedřicha hraběte Strachwitze byla 29. září 1979 založena v německém Frankfurtu nad Mohanem první Česká komenda Českého velkopřevorství. Pád komunistického režimu v roce 1989 znamenal návrat Řádu sv. Lazara Jeruzalémského do Čech. Dne 11. ledna 1991 se na ministerstvu vnitra České velkopřevorství zaregistrovalo a 9. listopadu téhož roku proběhla první investitura²⁰⁶ nově obnoveného velkopřevorství v Chrámu Matky Boží před Týnem. K 1. lednu 1992 první Česká komenda založená v Německu zanikla a její

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Vyjmutím Čech z pravomoci řízenského biskupství vznikla roku 973 pražská diecéze, která byla do té doby podřízena arcibiskupství v Mohuči. Prvním pražským biskupem byl zvolen Dětmar, druhým sv. Vojtěch.

²⁰⁵ Složení redakční rady: Ing. L. Bělovská, V. Kočová, J. Kočí, E. Mainzerová, J. Wendligová, Ing. J. Wendlig. Zodpovědný redaktor: Dipl. ing. J. Mainzer. Grafická stránka: Zdirad J. K. Čech. Podle DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříž*, s. 81.

²⁰⁶ Uvedení do úřadu.

členové byli převedeni pod jurisdikci Českého velkopřevorství v Praze.²⁰⁷

²⁰⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 171. DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 80-81. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Spory o velmistrovství Řádu svatého Lazara* [online]. c2016 [cit. 27.06.2016]. Dostupný z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Spory_o_velmistrovstv%C3%AD_%C5%98%C3%A1du_svat%C3%A9ho_Lazara&oldid=13422719>

3.2.3. Rozkol

České velkopřevorství bylo po celou dobu své existence výrazně orientováno na francouzskou obedienci. Oficiální sídlo velkopřevorství si zřídil ve svém domě na Starém městě Josef Kočí, když se roku 1992 stal kancléřem. V pořadí druhý velkopřevor Radslav Jiří hrabě Kinský z Wchynic a Tetowa oznámil v roce 2003 své odstoupení z funkce ze zdravotních důvodů. Jeho nástupcem se měl stát Václav hrabě Bořek Dohalský. Než však stihl funkci převzít, zemřel. Hrabě Kinský tak na pozici velkopřevora setrval až do roku 2004. Když v roce 2000 nastoupil do funkce velkokancléře hrabě Bořek-Dohalský a vystřídal tak ve funkci předchozího dlouholetého kancléře Josefa Kočího, odešel tento v roce 2002 i s částí rytířů k maltské řádové obedienci a stal se zde velkým bailim. Od této doby se datuje na našem území existence dvou obediencí Řádu sv. Lazara – pařížská a maltská. Vedle Českého velkopřevorství začala pracovat i samostatná jurisdikce maltské obedience, tzv. Český velkobailivik pod vedením prof. dr. Aleše Blumy^{208, 209}

Další a docela zásadní rozkol v roce 2004 způsobilo jmenování hraběte Jana Dobrzenského z Dobrzenicz na post velkopřevora princem d'Orleáns na kapitule v Litoměřicích. Toto jmenování vzbudilo silný odpor skupiny členů vedených doc. MUDr. Zdeňkem M. Trefným a později JUDr. Tomášem Kordačem, která se proti tomuto aktu ohradila pro jeho hrubou rozporuplnost s platnými Stanovami Českého velkopřevorství. Tento spor dosáhl až úrovně soudního projednávání. Skupina vedená JUDr. Kordačem se začala postupně sblížovat s Českým velkobailivikem až se do něho v roce 2007 tato skupina včlenila a vytvořila samostatnou komendu s názvem Komenda sv. Anežky České sdružující některé členy někdejší pařížské

²⁰⁸ Osobu, která se nachází na oficiálních stránkách Ministerstva vnitra lze vyhledat v názvu kombinací Bluma, Aleš, měla kariéru ve Státní bezpečnosti. Podle Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: Státní bezpečnost a reakce vlády Řádu na stížnosti. *Atavis et Armis: NEOFICIÁLNÍ a tedy nezávislá stránka k tématu: Řád svatého Lazara - OSLJ* [online]. [cit. 2016-06-27]. Dostupné z: http://www.atavis-et-armis.info/vykonstruovany_monstrproces_cz_2.html

²⁰⁹ Řád svatého Lazara: Odštěpené řádové skupiny. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/odstepene-skupiny/>. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Spory o velmistrovství Řádu svatého Lazara* [online]. c2016 [cit. 27. 06. 2016]. Dostupný z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Spory_o_velmistrovstv%C3%AD_%C5%98%C3%A1du_sv_at%C3%A9ho_Lazara&oldid=13422719. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Spory o velmistrovství Řádu svatého Lazara* [online]. c2016 [cit. 27. 06. 2016]. Dostupný z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Spory_o_velmistrovstv%C3%AD_%C5%98%C3%A1du_svat%C3%A9ho_Lazara&oldid=13422719

obedience. Dle sdělení kapituly v Torontu v roce 2004 se Český velkobailivik sblížil s velkopřevorstvím původní pařížské obedience natolik, že již může být označován za člena pařížsko-maltské obedience.²¹⁰

Vydávání časopisu založeného roku 1977 v německém exilu pokračuje nepřetržitě i v době, kdy již není nutné redigovat časopis ze zahraničí. Českým velkobailivikem je publikován časopis pod názvem „Lazariánský reunion“²¹¹ a Českým velkopřevorstvím s titulem „Reunion“²¹².

3.2.4. Struktura a personální obsazení Řádu v České republice

České velkopřevorství²¹³

je součástí orleánské obedience, jejíž generální kapitula sídlí v Orléanu ve Francii. Sídlo Českého velkopřevorství neboli také Řádu sv. Lazara Jeruzalémského – Bohemia²¹⁴ je na místním zámku v Chotěboři v bývalém okrese Havlíčkův Brod. Tato skupina se odlišuje od původního Českého velkopřevorství založeného roku 1937. Prezentuje se jako Sdružení křesťanů zřízené Českou biskupskou konferencí a zaštiťuje se historickou kontinuitou ochrany královského domu Francie. Je definováno a řídí se Ústavní listinou přijatou v Praze 21. září 2006. Velkopřevorství je tvořeno třemi komendami – pražskou, moravskou a slovenskou²¹⁵. Mezi lety 2010-2016 patřila pod České velkopřevorství ještě komenda polská. Díky spolupráci bratří obou zemí bylo generální kapitulou v říjnu 2016 v Římě vyhlášeno samostatné Polské velkopřevorství. Dále je České velkopřevorství tvořeno ještě třemi delegacemi – severočeskou, západočeskou a jihočeskou.

Složení velké rady:

Velkopřevor – Jan Josef hrabě Dobrzenský z Dobrzenicz

Duchovní převor – Mons. František biskup Lobkowicz

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Řád svatého Lazara: Časopis Reunion. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/casopis-reunion/>

²¹² Reunion. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: České velkopřevorství* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/reunion.html>

²¹³ Organizace mezinárodního OSLJ. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/o-radu/organizace-oslj-bohemia.html>

²¹⁴ Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského – Bohemia, n. g. o. – OSLJ-B, n. g. o.

²¹⁵ Slovenskou komendu spravuje do doby, než se rozroste jejich členská základna, aby se mohla stát samostatnou komendou.

Bailli, velitel národní jurisdikce – Ondřej F. Vanke

Kancléř – Petr J. Řehoř

Špitálník – MUDr. Michal Zahálka

Vikář duchovního převora – Pavel Porochnavec

Český velkobailivik²¹⁶

je součástí pařížsko-maltské obedience²¹⁷ se sídlem v pevnosti Castello Lanzum na Maltě. Český velkobailivik sídlí v Praze a je národním představitelem Řádu sv. Lazara Jeruzalémského v České republice. Řídí se mezinárodními stanovami a mezinárodní ústavou. Je reprezentován Velkou radou a devíti komendami – pražskou, sv. Anežky České, karlovarskou, sv. Zdislavy, jihočeskou, plzeňskou, prostějovskou, olomouckou, brněnskou. Velkopřevor pak reprezentuje velmistra u České biskupské konference, Ekumenické rady církví, české šlechty a ostatních křesťanských řádů.

Složení velké rady:

Velkopřevor – PhDr. Ludvík hrabě Belcredi

Velkobailiv – Ing. David Miřejovský

Hlavní kaplan - po smrti Em. kardinála Miloslava Vlka místo zatím neobsazeno

Kancléř - Ing. Ondřej Farka

Špitálník – MUDr. Jiří Vambera

Generální sekretář – PhDr. Filip Dostál

Insignátor – Michal Vondráček

Herold – Antonín Urbánek

Almužník – Ing. Jan Bureš

²¹⁶Národní struktura. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z <http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/struktura-radu/narodni-struktura/>

²¹⁷ *SAINT LAZARUS: The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z <https://www.st-lazarus.net/en/>

4. Organizace a struktura

Předchozí kapitoly se snažily alespoň ve stručnosti nastínit ty nejdůležitější historické, kulturní, politické a náboženské momenty, které byly v historii zásadní pro vznik, vývoj, existenci a činnost Vojenského a špitálního Řádu sv. Lazara Jeruzalémského²¹⁸. Pro ještě lepší orientaci ve fungování Řádu je dobré se zmínit i o vnitřní struktuře a organizaci Řádu.

4.1. Poslání Řádu a jeho patroni

Ekumenický charakter Řádu mu umožňuje být otevřený i pro členy ostatních křesťanských nekatolických církví. Z tohoto důvodu není zařazen do soustavy katolických řádů a v ničem není podřízen katolické církvi. Zcela prvotní a původní záměr k založení Řádu byla pomoc malomocným. Všeobecně špitální zaměření však neomezuje pomoc pouze na postižené tímto onemocněním, ale věnuje péči všem trpícím a potřebným.²¹⁹

Jeho posláním je:

- „podporovat a bránit křesťanskou víru
- pokračovat ve své historické podpoře křesťanů ve Svaté Zemi
- podporovat, chránit a pomáhat chudým, nemocným a postiženým, zvláště těm, kdo trpí leprou a podobnými chorobami, u nás především onkologicky nemocným (podpora hospiců), pomáhat lidem postiženým katastrofami všeho druhu
- prosazovat a zachovávat principy křesťanského rytířství
- usilovat o jednotu křesťanů
- následovat Kristovo učení
- svými aktivitami na charitativním, humanitárním, zdravotnickém a vzdělávacím poli se Řád snaží podporovat splnění cílů a principů Charty Spojených národů a zákonů Evropské unie“²²⁰

²¹⁸ Latinsky *Militaris Hospitalis Ordo Sancti Lazari in Ierusalem*, *Ordo Sancti Lazari in Ierusalem*, francouzsky *Ordre Militaire et Hospitalier de Saint-Lazare de Jérusalem*, anglicky *The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem*, německy *Der Militärische und Hospitalische Orden des Heiligen Lazarus von Jerusalem* – zkratka OSLJ.

²¹⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 155-156.

²²⁰ Řád svatého Lazara. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/>

Většinou každé řemeslo, povolání či snad i celé město má nad sebou bdící osobu či skupinu osob, která nad nimi drží ochrannou ruku. Nad Řádem sv. Lazara drží patronát hned sedm pro Řád velmi důležitých osob čili patronů.

Sv. Lazar

Tento první, hlavní patron Řádu, podle kterého Řád bere i své jméno, žil se svými dvěma sestrami Marií a Martou v Betánii, asi 3 kilometry od Jeruzaléma. Zde ho navštěvoval i jeho přítel Ježíš a zde také došlo čtyři dny po Lazarově smrti k jeho vzkříšení. Jeho hrob se nacházel pod Olivetskou horou v areálu kláštera. Západní tradice tvrdí, že se stal biskupem v Marseille, východní zase na Kypru. Tento světec je patronem malomocných a leproserií. Dále je označován za patrona řezníků, žebráků a hrobařů. S jeho osobou je spojována zelená barva. Ta je barvou naděje a tu i se svým jménem a znamením kříže sv. Lazar přináší do Řádu jako něco, co ho bude po celou dobu své existence charakterizovat.²²¹ (Obr. 11)

Panna Marie

Jako neméně důležitý patron Řádu je matka Boží Panna Marie. Tato velmi důležitá osoba celého křesťanského světa, matka Ježíše z Nazareta je charakterizována barvou čistoty neboli barvou bílou.²²² (Obr. 12)

Sv. Basil Veliký

Tento další patron Řádu se narodil v zámožné křesťanské rodině kolem roku 330 v kapadocké Kaisarei. Basileios, nebo také zvaný Basil patří do skupiny tzv. kapadockých otců²²³, tří nejvýznamnějších raně křesťanských teologů 4. století. Na území Sýrie, Palestiny, Mezopotámie a Egypta se seznamoval s životem místních poustevníků a sám žil asketickým životem mnicha. Na svých rodinných statcích v Pontu založil kolem roku 358 klášter, pro který společně s nedalekým ženským klášterem vytvořil tzv. basiliánskou řeholi. Ta se o několik let později stala základem pro východní křesťanské mnišství.²²⁴ Touto řeholí se poté Řád řídil až do doby než

²²¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 155.

²²² Tamtéž.

²²³ Kapadočtí otcové – sv. Basil Veliký, sv. Řehoř Naziánský, sv. Řehoř Nysský.

²²⁴ NOVOTNÝ, Jiří. *Basil Veliký a jeho doba*. Vyd. 1. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999. Prameny spirituality; 3.

byla rozhodnutím papeže Paschala II. změněna na řeholi sv. Augustina.²²⁵ Protože lazariáni považovali sv. Basila za svého zakladatele, jako za další řádovou barvu přijali černou barvu basiliánů.²²⁶ (Obr. 13)

Sv. Sofronios

Další důležitou postavou Řádu, která celý svůj život zasvětila obhajobě křesťanské víry a boji proti monoteistickým bludům je sv. Sofronios, který se narodil okolo roku 560 v syrském Damašku. V roce 634 se stal jeruzalémským patriarchou. Poté co Arabové v roce 636 dobyli Jeruzalém, velice těžce nesl znesvěcení posvátných míst a pro své zajaté křesťanské spolubratry vyjednal u chalífa Omara snesitelnější životní podmínky.²²⁷ (Obr. 14)

Bl. Gerard

Většina toho, co bylo o bl. Gerardovi kdy vyřčeno se pohybuje spíše v kategorii mýtů. Jeho rodištěm byla patrně Francie. Období první křížové výpravy bylo nejspíše momentem, kdy se dostal do Jeruzaléma a kdy tam se svými spolubratry založil špitál pro nemocné a trpící, který byl znám svou velmi propracovanou strukturou péče. Gerard le Fondateur de Martigues zemřel 11. září 1120.²²⁸ (Obr. 15)

Sv. Ludvík IX.

Francouzský král z dynastie Kapetovců, plným jménem Ludvík IX. Francouzský (1226-1270), se zúčastnil dvou neúspěšných křížových výprav, sedmé a osmé. Tragické zážitky z bojů v něm ještě více prohloubily zbožnost a pokoru. Ve francouzském království se poté snažil o nastolení mravního a křesťanského řádu a provedl řadu úspěšných reforem. Svatořečen byl za svůj příkladný život plný odříkání roku 1298. Rytíři jsou od té doby navždy pod jeho ochranou.²²⁹ (Obr. 16)

Sv. Alžběta Duryňská

Narodila se 7. července 1207 jako dcera uherského krále Ondřeje II. (1177-

²²⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 159.

²²⁶ Tamtéž, s. 155

²²⁷ GAJDOŠ, Marcel. Náš otec svätý Sofronios, jeruzalemský patriarcha. In: *Zoe - E-zine Prešovskej archieparchie: Svätci* [online]. [cit. 2016-06-25]. Dostupné z: <http://www.zoe.sk/?svatci&id=266>

²²⁸ SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012 [cit. 2016-06-22], s. 7. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf

²²⁹ LE GOFF, Jacques. *Svatý Ludvík*. Praha: Argo, 2012. s. 35-210.

1235). Také proto někdy bývá zvána jako Alžběta Uherská. Sestrou Ondřeje II. byla Konstancie Uherská, matka Václava I. a Anežky České. Alžběta byla tedy jejich sestřenicí. Po smrti svého manžela, durynského vévody Ludvíka, se věnovala péči o chudé. Je známa jako patronka nemocnic, zdravotních sester, umírajících dětí a bezdomovců.²³⁰ (Obr. 17)

Sv. Eleazar de Sabran

Tento provensálský šlechtic, hrabě z Ariana, zdědil v neapolském království řadu statků a při jejich přebírání do správy, se se svými poddanými dostal do sporu. Místo tvrdých represí, které mu na ně radili uplatnit jeho přátelé, se svého cíle dobral nevídanou shovívavostí, vlídností a trpělivostí. Díky těmto jeho kvalitním vlastnostem mu vzdal úctu neapolský král a svěřil mu do výchovy svého syna, korunního prince. Se svou manželkou celý život zachovávali slib čistoty a obětavě a neúnavně pečovali o malomocné. Oba byli členy třetího řádu²³¹. Do seznamu svatých byl zapsán roku 1369 díky svému synovci a kmotřenci papeži Urbanu V. (1362-1370).²³² (Obr. 18)

4.2. Řádová heraldika

Heraldika je jedna z nejpobulárnějších pomocných historických věd. Zabývá se souhrnem pravidel a zvyklostí, podle kterých se tvoří znaky nebo erby, jak se kreslí, popisují a určují. Díky této tajuplné, ale současně i přísné nauce o erbech a znacích je zaznamenána přesná podoba insignií Řádu sv. Lazara. Není od věci poznamenat, že jedním z vynikajících heraldiků²³³ je muž, který se zasadil o obnovení činnosti Řádu v Čechách a byl jmenován prvním českým velkopřevorem. Tímto mužem byl již v předchozích kapitolách zmiňovaný Karel VI. Schwarzenberg.

Jedním z prvních rozhodnutí velmistra Řádu Raymonda de Puy v Jeruzalémě bylo v roce 1120, aby všichni členové Řádu nosili na svém oděvu znak bílého kříže, který se od této doby stal odznakem Řádu. Z počátku nosili na obleku našitý bílý

²³⁰ DACHOVSKÝ, Karel. *Sv. Alžběta Durynská*. Praha: Řád, 2007. ŠTÍTNÝ ZE ŠTÍTNÉHO, Tomáš, KOLÁR, Jaroslav (ed.). *Život svaté Alžběty*. Praha: Paseka, 2006. Scholares.

²³¹ Třetí řád – nyní nazývaný Sekulární františkánský řád (SFŘ) - byl založen roku 1221 sv. Františkem z Assisi. Byl určen pro ty, kteří nemohou vstoupit do Prvního (mužského) nebo Druhého (ženského) řádu. Podle *Sekulární františkánský řád* [online]. [cit. 2016-06-25]. Dostupné z: <http://www.sfr.cz/>

²³² ČECH, Zdirad. Svatý Eleazar de Sabran a blahoslavená paní Delfína. In: *Sekulární františkánský řád (SFŘ)* [online]. [cit. 2016-06-25]. Dostupné z: <http://www.sfr.cz/clanek.aspx?a=1692>

²³³ SCHWARZENBERG, Karel František. *Heraldika: heraldika, čili, Přehled její theorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě*. Vyd. 3., Ve Vyšehradu 2. Praha: Vyšehrad, 2007. Historica (Vyšehrad).

látkový kříž na levé straně hrudi. Bílá barva měla symbolizovat čistotu a umístění na straně srdce zase lásku. Díky bílému kříži se také snadno dali odlišit od Řádu templářů, kteří nosili červený kříž a Řádu německých rytířů, kteří měli na svém oblečení našitý kříž černý. Do roku 1480 byl používán z počátku řecký, později latinský kříž, jehož čtvercové konce byly stále více stylizovány. Osmihrotý tzv. maltézský kříž²³⁴ zavedl velmistr Řádu Jean de Lévis (1564-1577) až v 16. století. Roku 1578 v Boigny dal svému Řádu velmistr François Salviatti (1578-1586) osmihrotý zelený lazariánský kříž. (Obr. 19) Původ zelené barvy pochází z doby Římanů, kteří tuto barvu považovali za barvu lékařství a naděje. Zelený kříž se tak stal znamením křesťanských lékařů a špitálních. Čtyři ramena kříže navíc symbolizují čtyři křesťanské ctnosti: moudrost, spravedlnost, mravní sílu a statečnost. Osm hrotů pak osmero blahoslavenství.²³⁵

Pečeť Řádu se skládá z řádového znaku a nápisu „S. Ordinis Sancti Lasari in Jerusalem“.

Na oficiálních dokumentech týkajících se celého Řádu a na jeho akcích se používá mezinárodní znak OSLJ. (Obr. 20) Jako podklad pro zelený heraldický kříž podložený osmihrotým zeleným maltézským křížem, mezi jehož hroty je propletena kolana²³⁶ řádového kříže, byl zvolen černý, hermelínem podšitý řádový plášť. Ten je zprava i zleva vyvázaný zlatými šňůrami s třapci. Na levé straně je ozdoben zlatě lemovaným osmihrotým zeleným křížem. V horní části znaku je umístěna magistrální koruna tzv. východní či pohanská, ze které splývá zmiňovaný černý hermelínový plášť. Korunu tvoří devět zlatých viditelných hrotů, je vyložena černě a na vrcholu s říšským jablkem, jehož stopku tvoří osmihrotý křížek. Ve spodní části pláště, pod heraldickým křížem, je umístěna stříbrná páska tzv. devíza²³⁷, na které je zelený nápis

²³⁴ Takto je nazýván v heraldické terminologii.

²³⁵ Řád svatého Lazara: Historie. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/historie/>. Srovnej <https://www.st-lazarus.net/en/symbolism/symbols>

²³⁶ Kolana – Řádový řetěz - nejvyšší, součást I. třídy řádu, určená pro hlavy státu. Skládá se z charakteristických článků a je na něm zavěšen řádový odznak I. třídy, nazývaný klenot. Jinak se zavěšuje na velkostuhu. Podle LOBKOWICZ, František. *Encyklopedie řádů a vyznamenání*. Praha: Libri, 1995, s. 9.

²³⁷ Devíza je termín, odvozený ze starofrancouzského slova *devise* nebo *divise*, které znamená heslo na znaku panovníka nebo šlechtice a odvozuje se z latinského *dividere*, rozdělit, oddělit. Odtud také devíza ve smyslu hesla nebo zásady. Podle FIALOVÁ, Helena. *Malý ekonomický výkladový slovník: [praktická příručka nejen pro studenty ekonomie]*. 6. upr. vyd. Praha: A plus, 2000, s. 36.

ATAVIS ET ARMIS²³⁸. Nápis, který na této pásce stál do 18. století, zněl EN GUERRE ET EN PAIX²³⁹.

České velkopřevorství používá od roku 2015 znak, který vytvořil herold ČVP Zdirad J. K. Čech. (Obr. 21) Uprostřed heroldského kříže je vložen národní znak – bílý lev na červeném poli.²⁴⁰

Český velkobailivik používá jako základ oficiální znak OSLJ, jen v pravém horním rohu heroldského kříže jsou vloženy heraldické znaky Čech, Moravy a Slezka. Takto upravený heroldský kříž je znkem velkobailiviku. (Obr. 22) Znaky jednotlivých komend se pak liší v tom, že v levém horním rohu heroldského kříže mají ještě přidán znak charakterizující tu kterou komendu.²⁴¹

Mimo oficiální vlajky Řádu sv. Lazara tvořené zeleným křížem na bílém poli (Obr. 23) existuje ještě vlajka Dobrovolnického sboru Řádu sv. Lazara, kde na bílém poli je vyobrazen zelený osmihrotý lazariánský kříž. (Obr. 24)

4.3. Řádové obleky a hierarchie Řádu

V době vzniku Řádu oblékali jeho členové původně bílý, posléze černý oděv s vyobrazením nejprve bílého, později zeleného řeckého resp. latinského kříže umístěného na levém rameni a levé straně hrudi.²⁴² Jak již bylo výše zmíněno, osmihrotý tzv. maltézský kříž zavedl až velmistr Jean de Lévis v 16. století.²⁴³

V současnosti členové Řádu nosí jednotné uniformy, jejichž nošení je povinné při investiturách a řádovém dni. Nošení uniformy v ostatních a zvláštních případech určuje hlava jurisdikce nebo velitel komendy. Uniformy Řádu nahrazují při slavnostních příležitostech vojenské, námořní nebo policejní galauniformy. Uniformu

²³⁸ Předkům a zbraním.

²³⁹ Ve válce a v míru.

²⁴⁰ Heraldika. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: České velkopřevorství* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/o-radu/heraldika.html>

²⁴¹ Národní struktura. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z <http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/struktura-radu/narodni-struktura/>

²⁴² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 156.

²⁴³ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Řád svatého Lazara* [online]. c2016 [citováno 26. 06. 2016]. Dostupný z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%98%C3%A1d_svat%C3%A9ho_Lazara&oldid=13767331

může nahradit frak. Pro jednotné oblékání členů Řádu je stanoven tzv. Ústrojní předpis jurisdikce.²⁴⁴

Oblek pro pány:

- *galauniforma* – nosí se jen při mimořádně slavnostních příležitostech, pouze je-li přítomen velmistr

- *společenská uniforma* – z bílého plátna, vojenského střihu

- *francouzského typu* – tmavozelené klopky, tmavozelené manžety s třemi knoflíčky, bílá košile, černá kravata, večer motýlek, ploché nárameníky zlatého a stříbrného podkladu, bílé rukavice.

- *rakouského typu* – vojenský typ se stojacím límcem, stojáček olemovaný zlatou bordurou, bílé rukavice.

- *večerní uniforma* – tmavě zelený žaket s bílými klopami, zelené zlatě orámované nárameníky, tři velké zlaté knoflíky po každé straně, tři malé zlaté knoflíčky na rukávech, černá vesta s třemi zlatými knoflíčky, bílá košile, černý motýlek, bílé rukavice. Lze ji obléci výhradně po západu slunce.

- *kalhoty* – ke každé uniformě černé se zlatými lampasy. Ke galauniformě a večerní lze obléct smokingové či frakové kalhoty s černými lampasy.

- *opasek* – ze zeleného sametu uprostřed se zlatým pásem, přezka s řádovou hvězdou. Nosí se povinně ke galauniformě a společenské uniformě.

- *klobouk* – hodnostáři nosí dvourohý klobouk BICORNE s černým třepením. Rytíři-velkokřížníci a šéfové jurisdikcí nocí třepení bílé. Nosí se při mimořádných slavnostních příležitostech.

- *řádový plášť* – dodnes nejdůležitější symbol příslušnosti k Řádu, nosí jej všichni členové a členky Řádu při všech řádových obřadech. Je vyroben z černého sukna, podšitý zeleným atlasem, na levém boku našit osmihrotý kříž ze zeleného sametu lemovaný stříbrným nebo zlatým prýmkem dle hodnosti nositele, límec ze zeleného sametu, uzavírá se pomocí dvou pozlacených přezek s řádovým křížem. Plášť se nosí na uniformě, blaseru i civilním oděvu.

²⁴⁴ Oficiální stanoviska: Ústrojní předpis jurisdikce. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000047-0f368102dd/ustrojnipredpis.pdf>. BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 156. POSPÍŠIL, Jan Josef. Jsem postulantom ve Vojenském a špitálním řádu sv. Lazara Jeruzalémského. In: *Jan Josef Pospíšil* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.janjosefpospisil.estranky.cz/clanky/jsem-postulantom-ve-vojenskem-a-spitalnim-radu-sv.-lazara-jeruzalemskeho.html>

- *řádová moseta* – nosí duchovní Řádu místo řádového pláště.
- *blaser* – dvouřadé sako modré barvy, velký erb Řádu našitý na levé kapse, šedé kalhoty, bílá košile, řádová kravata, v náprsní kapsičce hedvábný kapesníček tmavozelené barvy, nenosí se žádné insignie ani v miniaturní podobě. Blaser se nosí na *jour fixe*²⁴⁵ a na akce, kde Řád vystupuje jednotně, ale nejedná se o jeho akci.

Oblek pro dámy: (nemají předepsanou uniformu)

- dlouhé černé šaty
- dlouhé černé rukavice
- na hlavě černý krajkový závoj (mantila) - při řádových slavnostech
- dlouhá večerní toaleta – při galavečeřích
- plášť je stejný jako u pánů
- pro příslušnice ozbrojených sborů platí stejné předpisy jako pro členy Řádu v uniformě

Řádová hierarchie

Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského je výběrové společenství a členství v něm by měl každý vnímat jako úkol a čest. Stav společenství sice není vždy v důsledku třenic ve vedení Řádu v takové kondici, která by měla odpovídat jeho vznešenému poslání, ale i přes zjevné nedostatky může společenství pracovat tak, aby plnilo a splnilo své cíle.²⁴⁶ Nejvyššími řádovými dokumenty, kterými se řídí členství v Řádu, jsou Ústava a Stanovy.²⁴⁷ Tyto a veškeré další dokumenty musejí být vydány ve všech úředních jazycích Řádu, kterými jsou angličtina, francouzština, němčina a španělština.

Pro lepší představu a orientaci v hodnostech jednotlivých členů OSLJ a hodnostech duchovních a ekvivalence jejich stupňů, zkratkách a oslovení je připojena tabulka převzatá z „*Řádu kandidatury, postulátu a přijímání členů do hodností, kategorií a typů členství*“²⁴⁸. V obrázkové příloze je také vložen diagram

²⁴⁵ Den pevně určený pro přijímání návštěv.

²⁴⁶ POSPÍŠIL, Jan Josef. Jsem postulatem ve Vojenském a špitálním řádu sv. Lazara Jeruzalémského. In: *Jan Josef Pospíšil* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.janjosfpospisil.estranky.cz/clanky/jsem-postulatem-ve-vojenskem-a-spitalnim-radu-sv.-lazara-jezuzalemskeho.html>

²⁴⁷ Ke stažení na <http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/struktura-radu/mezinarodni-struktura/>.

²⁴⁸ Oficiální stanoviska: Řád kandidatury, postulátu a přijímání členů do hodností, kategorií a typů členství. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České*

struktury OSLJ, který umožní lépe se orientovat v řádové hierarchii.²⁴⁹ (Obr. 25)

Členění Řádu:²⁵⁰

	<i>Hodnost</i>	<i>Zkratka</i>	<i>Oslovení</i>	<i>Hodnost duchovního</i>	<i>Zkratka</i>	<i>Oslovení</i>
0	Panoš	Esq	Spolubratr/ spolusestra (cfr./csr.)			
1	Člen	MLJ		Asistent kaplan	AChLJ	Důstojný
2	Důstojník	OLJ				
3	Komandér	CLJ		Kaplan	ChLJ	Velmi důstojný
4	Rytíř	KLJ	Rytíř/dáma (chev./d.)	Senior kaplan	SChLJ	Nejdůstojnější
	Dáma	DLJ				
5	Rytíř komtur	KCLJ				
	Dáma komtur	DCLJ				
6	Rytíř velkého kříže	GCLJ	Jeho/Její Excellence	Kaplan církevního velkokříže (kaplan prelát)	EGCLJ	Jeho Excellence
	Dáma velkého kříže	DGCLJ				

Duchovní protektor

– Jeho Blaženost melchitský řecko-katolický patriarcha Antiochie a celého Orientu, Alexandrie a Jeruzaléma

Řádová vláda

- Velmistr
- Generální kapitula
- Velká magistrální rada
- Velký výkonný výbor
- Velká rada

Hlava Řádu

- Velmistr (*nejvyšší představitel Řádu*)

Generální kapitula

– nejvyšší vládnoucí orgán a zdroj veškeré moci v Řádu. Skládá se ze všech členů Řádu od hodnosti rytíře nebo dámy. Každé usnesení kapituly musí být platné, tzn.,

republiky [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000049-d3817d475a/radclenstvi.pdf>

²⁴⁹ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 103.

²⁵⁰ Struktura řádu: Mezinárodní ústava. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000048-cda1ace9a6/radovaustava.pdf>

musí být schváleno dvoutřetinovou většinou oprávněných kapitulářů. Svolává ji Velký Refendář.

Velká magistrální rada

– nejvyšší výkonný orgán Řádu. Skládá se ze všech nejvyšších hodnostářů Řádu. Schvaluje kandidáty na úřad Velmistra nebo Koadjutora. Svolává ji Velký Refendář.

Velký výkonný výbor

– hlavní vládnoucí orgán Řádu. Provádí dozor nad výkonem usnesení přijatých Velkou magistrální radou. Svolává jej Velmistr, Velkokomandér nebo Velkopřevor Řádu.

Velká rada

– zodpovídá za rozhodování ve sporných bodech, neshodách v řízení Řádu, o interpretaci předpisů, Stanov nebo Ústavy. Zasedá v ní pět členů. Všichni musí být zvoleni Velmistrem. Svolává ji Velký výkonný výbor.

Nejvyšší hodnostáři

– velkokomandér (*zmocněním Velmistra má funkci nejvyššího výkonného hodnostáře*)

– velkopřevor (*nejvyšší provozní hospodář*)

– církevní velkopřevor (*dohlíží na duchovní náplň Řádu a na jeho ekumenické dílo*)

– velkokancléř (*dohlíží na finanční a výkonný úsek Řádu*)

– velký refendář (*dočasný zástupce velmistra*)

– velkošpitálník (*vedoucí lékařský hodnostář*)

– velkosoudce (*musí být právník, je zodpovědný za právní záležitosti Řádu*)

– vice-velkokancléř pro administrativu (*zodpovědný za administrativní záležitosti*)

– vice-velkokancléř pro finance (*zodpovědný za finanční záležitosti Řádu*)

Historickými, národními a geografickými tradicemi ovlivněné územní celky lze rozdělit na²⁵¹ velkopřevorství, velkobailivy a delegace Řádu.

²⁵¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 157.

5. Sociální aktivity Řádu v současnosti

Jak již bylo mnohokrát v této práci zmíněno, je Řád sv. Lazara Jeruzalémského řádem špitálním, jehož základním posláním je péče o trpící a nemocné. Specializace nebo chceme-li jinak zaměření se na typ nemoci, se v počátcích ještě původního špitálu v Jeruzalémě vyprofilovalo z logické potřeby pomoci těm, kterým se všichni vyhýbali, z důvodu jejich nemoci se jich báli a vytěsňovali je mimo společnost. Tímto onemocněním bylo již zde tolikrát zmiňované malomocenství. Jak šel čas, přidávaly se i mizely další činnosti podle situací, které byly určovány kulturním, politickým nebo společenským charakterem doby. Vždy se ale členové Řádu snažili v co největší míře zůstat věrni svému základnímu poslání, kterým je pomoc bližnímu.

Podle oficiálního názvu Řádu, kde figuruje označení „vojenský“ je evidentní, že jeho druhou nejvýznamnější aktivitou byla ochrana křesťanské víry s mečem v ruce. V pojmenování Řádu tato v minulosti velmi důležitá aktivita sice zůstala, ale její aktivní vykonávání vymizelo, protože v průběhu dějin ztratilo význam. Budoucnost ukáže, zda ji nebude nutné opět obnovit.

Důvodem činnosti řádových bratří a sester ve středověku byla lepra. Ta se ale v současné době v Evropě téměř nevyskytuje, proto se jejich aktivita mj. zaměřila na pomoc postiženým největším strašákem současné moderní medicíny, kterým je onkologické onemocnění. Jako samozřejmá je již brána i pomoc rodinným příslušníkům a nejbližším, pro něž je nevléčitelná nemoc jejich blízkých obrovskou psychickou zátěží a životní zkouškou.

Ve vzdálených zemích např. Latinské Ameriky, Asie či Afriky je situace poněkud jiná a řádová pomoc tam vyžaduje odlišný přístup, materiální vybavení a konec konců i větší odhodlání a odvahu v těchto zemích pomáhat.

5.1. Činnost Řádu v cizině

Současnou prioritou tohoto katolického rytířského a špitálního Řádu je lékařská a charitativní činnost. Jeho hlavní aktivity se zaměřují hlavně na pomoc v rozvojových zemích, kde pomáhají v boji nejen proti lepra, ale zapojují se i do programů zaměřených na potírání malárie. Nedílnou součástí těchto aktivit jsou

i výukové a osvětové programy pro zaměstnance společností působících v oblastech zasažených těmito onemocněními. Řád působí také v zemích, jako jsou Izrael, Nigerie, Madagaskar, Kongo či Tanzanie. Nejen do těchto oblastí, ale i do dalších zasažených nejrůznějšími přírodními i humanitárními katastrofami pak dodávají nejen materiální a finanční pomoc, ale i léky, obvazový materiál a odborníky z různých profesí a oborů. Je dobré zmínit alespoň několik jmen známých osobností, které svou činnost spojili s Řádem sv. Lazara. Jedním z nejvýznamnějších odborníků je lékař, nositel Nobelovy ceny za mír z roku 1952 a zakladatel nemocnice v Lambarené v Gabunu dr. Albert Schweitzer. Dále např. zakladatel dětských SOS vesniček Herman Gmeiner či španělský král Juan Carlos I.

Řád rozprostírá svoji péči po celém světě. Mezi země, kde podporuje vznik a působení zdravotnických zařízení, leprosárií, nemocnic či sirotčinců patří např. jižní Senegal, Indie, Kamerun, Egypt, Libanon nebo Sýrie.²⁵²

V lednu 2017 pomohl Český velkobailivik do naposledy zmiňované, válkou s islámským státem zmítané země zorganizovat dopravu tří 300kw elektrogenerátorů do jedné z mála funkčních nemocnic patřící pod jeho správu. Jedná se o nemocnici Al Saher ve městě Chabab, vybudovanou a provozovanou patriarchátem melchické řeckokatolické církve. Kvůli embargu a problematickým vztahům Turecka a Sýrie, musely být elektrogenerátory vyrobené v Turecku převezeny z Turecka do Sýrie přes Českou republiku.²⁵³

Pro nemocnici v Indii, starající se o nakažené leprou se Řád angažuje v ruční výrobě obinadel, které jsou zhotovovány ze speciální příze. Dále se např. Sdružení pomocníků Řádu sv. Lazara zabývá sháněním financí potřebných k budování zdrojů pitné vody v Africe. Vzniklo tak již 30 studní. Současné České velkopřevorství finančně přispívá na projekt, kde britské velkopřevorství spolupracuje s organizací Surol, jejímž prioritním programem je léčba lepry na Srí Lance.

Dále se Řád zaměřuje např. na pomoc v oblasti sanitní a pohotovostní služby

²⁵² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 166, 172. Srovnej ŘEHOŘOVÁ, Martina. Pomoc ve znamení zeleného kříže. In: *Zdravotnictví Medicína: Sestra 01/2014* [online]. [cit. 2017-09-17]. Dostupné z: <http://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/pomoc-ve-znameni-zeleneho-krize-473721>

²⁵³ *Lazariánský Reunion* [online]. 2017, XIII(1) [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: [http://files.st-lazarus.cz/200004333-b47c3b577e/reunion%201\(17\)%20FIN%20pro%20web%20.pdf](http://files.st-lazarus.cz/200004333-b47c3b577e/reunion%201(17)%20FIN%20pro%20web%20.pdf)

při velkých církevních i světských událostech tzn., vypomáhá ambulanční péčí a poskytováním vozů záchranné služby.

5.2. Činnost Řádu u nás

Pomáhající činnost Řádu v České republice se přece jenom poněkud liší od pomoci v rozvojových zemích. U nás se Řád zaměřuje hlavně na pomoc onkologicky nemocným a jejich nadacím, postiženým nemocí AIDS, drogově závislým, seniorům, budování specializovaných hospiců a podporu a přispění lidem postižených přírodními katastrofami, což jsou na našem území především záplavy nebo vichřice.

5.2.1. Český velkobailivik

Podle nejaktuálnější Zprávy velkošpitálníhoka za rok 2016 je možné všeobecně konstatovat, že jednotliví členové i samotné komendy pokračují v tradičních a dlouhodobých charitativních aktivitách. Jsou to např. konkrétní finanční dary na dlouhodobou hospitalizaci na specializovaných pracovištích s komplikovanou léčbou, zajištění detoxikační léčby pro mladé lidi či zajišťování ortopedických pomůcek. Jedním z posledních velkých projektů Českého velkobailiviku byla rekonstrukce střediska Prointepo v Hradci králové. Je to zařízení rodinného typu, které osobám ve věku od 2 do 26 let s tělesným a kombinovaným postižením poskytuje výchovně vzdělávací péči, sociální služby, rehabilitační, logopedickou a psychologickou péči.²⁵⁴ V roce 1998 byl pod patronací Českého velkopřevorství otevřen hospic Štrasburk. Totéž velkopřevorství dále dlouhodobě podporuje Dětský domov v Hoře sv. Kateřiny, sdružení slabozrakých v Plzni. Hospic sv. Lazara v Plzni a Dětská psychiatrická léčebna v Opařanech jsou další instituce, které jsou spojeny s podporou tohoto Českého velkopřevorství.

Jednotlivé komendy Českého velkobailiviku vyvíjejí svou vlastní sociální a charitativní činnost:²⁵⁵

Plzeňská komenda dlouhodobě aktivně spolupracuje s Hospicem sv. Lazara v Plzni.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Tamtéž. Jednotlivé výroční zprávy vždy v prvním čísle aktuálního ročníku Lazariánského Reunionu viz Časopis Reunion. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/casopis-reunion/>

Léčebnám dlouhodobě nemocných, seniorů a dětským domovům poskytuje věcné dary. Pro Diecézní charitu Plzeň organizuje sběr šatstva, knih, časopisů a trvanlivých potravin. Věnuje prostředky na obvazy pro malomocné a likvidaci lepry. Na 40 kusů kompenzačních pomůcek věnovala v roce 2016 různým zdravotnickým zařízením.

Pražská komenda dlouhodobě finančně i materiálně podporuje několik dětských domovů a hospiciů. Výtěžek z benefičního koncertu renesanční hudby v evangelickém kostele sv. Michala v Jirchářích²⁵⁶ věnovala společně se třemi počítači hospici Štrasburk v Praze. Materiálně vypomáhá Domovu se zvláštní péčí v Terezíně. V roce 2016 členové pražské komendy přispěli osobními dary na generátory v Sýrii.

Komenda sv. Anežky České v první řadě věrna svému jménu klade důraz na špitální a duchovní činnost nabývající osobní a individuální rozměr. Členové Řádu nadále pracují v Hospici Štrasburk, jež založili členové Českého velkopřevorství bývalé pařížské obediencie. Věnují se mediální prezentaci práce Řádu v televizi a rozhlasu a vydávání řádového časopisu Lazariánský Reunion. Mnoho práce také odvedli při praktické realizaci odeslání generátorů do Sýrie. Komenda dále pořádá finanční sbírky, zajišťuje odbornou zdravotní péči i individuální pomoc jednotlivým osobám. Celkově se komenda orientuje na duchovní péči a špitální činnost Českého velkobailiviku.

Jihočeská komenda vznikla na konci listopadu roku 2010. Zaměřuje se na získávání finančních prostředků pro dětské domovy, SOS vesničky a Český červený kříž prostřednictvím sbírek z dobročinných a charitativních akcí. Příkladem je v roce 2016 uspořádaný cyklus tří koncertů „Wiliam Shakespeare a hudba jeho doby“. Mimo jiné přispěla akce k propagaci komendy jako mecenáše umění. PR akce mají za úkol přiblížit veřejnosti činnost Řádu a pořádat akce a přednášky s historií a dějinami Řádu.

Komenda sv. Zdislavy pořádá mimo jednorázových akcí různá setkání a bohoslužby. Členové komendy zajistili v roce 2016 finanční prostředky na opravu kostela v Žamberku, na vybavení již dříve zmiňovaného střediska pro integraci postižených Prointepo v Hradci králové nebo na opravu varhan v Borohrádku. Finančně přispěli i domovu důchodců v Radhošti a domovu sv. Josefa v Žírci. Organizují pletení ob vazů

²⁵⁶ Zde pořádal benefiční koncerty člen Řádu a světoznámý lékař MUDr. Albert Schweitzer.

pro malomocné. Pro propagaci činnosti Řádu se věnují publikační a překladatelské činnosti.

Karlovarská komenda zacílila svou činnost na charitativní péči. Pod svůj patronát si vzala v roce 2007 Hospic ve Verušičkách. Dále se např. podílela ve Stráži nad Ohří na rekonstrukci zdejší školy na dům s pečovatelskou službou a jeho uvedení do provozu pod patronací Řádu sv. Lazara.

Prostějovská komenda pomáhá při fyzické a duchovní péči o nemocné. Stará se o správu humanitárních pomůcek získaných ze Švédska. Dále zajišťuje zdravotnický materiál, stará se o kulturní činnost jak pro širokou veřejnost, tak pro psychicko-sociální rehabilitaci.²⁵⁷

Olomoucká komenda vznikla v roce 2009 a jejím hlavním cílem je zejména v sociální a kulturní oblasti organizovat dobrovolnou a neziskovou charitativní činnost. Její členové se pravidelně zúčastňují slavnostních bohoslužeb nebo pořádají populárně vědecké přednášky.²⁵⁸

Brněnská komenda byla na řádové investituře ve Slavkově u Brna ustanovena teprve v říjnu roku 2015 a navázala na činnost brněnské delegace. Vznikem Moravskoslezského bailiviku a rozdělením českých lazariánů na dvě soupeřící frakce se brněnská komenda a její členové zaměřují na naplnění řádového poslání a zaměřují se na každodenní trpělivou práci pro potřebné tohoto světa.²⁵⁹

Pod záštitou maltské obediencie působí v České republice několik samostatných občanských sdružení, jako jsou **Lazariánský servis**, **Společenství pomocníků řádu sv. Lazara**²⁶⁰ nebo **Lazariánská pomocná služba (LPS)**²⁶¹. Tato občanská sdružení mají vlastní právní subjektivitu. V praxi se snaží o naplňování humanitárního poslání Řádu. Činnost těchto služeb je financována výhradně

²⁵⁷ Prostějovská komenda. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Moravskoslezský bailivik* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://msbailivlazarus.webnode.cz/prostejovska-komenda>

²⁵⁸ Olomoucká komenda. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Moravskoslezský bailivik* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.msbailivlazarus.cz/olomoucka-komenda>

²⁵⁹ Brněnská komenda. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Moravskoslezský bailivik* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.msbailivlazarus.cz/brnenska-komenda>

²⁶⁰ *Společenství pomocníků řádu sv. Lazara* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/svlazar/kdo.htm>

²⁶¹ Řád svatého Lazara: Pomocná služba. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/cinnost/pomocna-sluzba/>

sponzorskými dary pravidelných nebo příležitostných dárců, příspěvků samotných pomocníků nebo např. výtěžků z benefičních koncertů. Bohužel je nutné konstatovat, že **Lazariánský servis** se dlouhodobě potýká s nedostatkem pomocníků a to zejména z řad mladých lidí. Proto se zaměřuje hlavně na materiální výpomoc tam, kde je toho potřeba. V roce 2016 spolu se **Společenstvím pomocníků řádu sv. Lazara**²⁶² přispěl na opravu střechy kostela sv. Zikmunda ve Stráži pod Ralskem. Dále „společenství“ mimo jiné zajišťuje pro hluchoslepé a podobně vážně postižené jedince doprovod na kulturní akce v Praze i mimo Prahu. Posílají také prostředky do města Kabuga ve Rwandě na činnost prvního hospice v Africe a na studium afrických seminaristů. Zapojili se i do pomoci křesťanům a animistům v jižní části Súdánu, kteří byli otročeni bílou muslimskou většinou. Na této pomoci se nyní podílí již šest katolických řádů. **Aktivity Lazariánské pomocné služby**²⁶³ zahrnují činnost dobrovolníků spočívající ve výpomoci starým, nemocným lidem nebo pomoci v rodinách s postiženými dětmi. Dále v zajišťování zájezdů pro tělesně postižené a vozíčkáře včetně kompletního servisu nebo v pořádání benefičních koncertů v kostelích, z jejichž výtěžku se financují akce pomocné služby. Na těchto akcích z velké části spolupracují skauti a mládežnická organizace YMCA²⁶⁴. LPS v rámci své pedagogické činnosti pořádá kurzy první pomoci nebo spolupracuje s Dívčí katolickou školou, kde zajišťuje výuku ošetřovatelství.

5.2.2. České velkopřevorství²⁶⁵

Křesťanská pomoc bližním a především nemocným byla vždy už od jeho vzniku hlavním posláním Řádu. Toto je tedy důvod proč se Řád dlouhodobě zaměřuje na podporu aktivit jdoucích tímto směrem a nemění na tom nic ani rozdílný pohled jednotlivých frakcí Řádu na to, kdo je či není tím skutečným a kontinuálním pokračovatelem odkazu zakladatelů Řádu. Stejně jako Český velkobailivik i České velkopřevorství se snaží dle svých možností dodržet svou křesťanskou povinnost a poslání Řádu a pomáhat potřebným.

²⁶² Občanské sdružení působící v Praze a v Plzni. V Praze bylo založeno v polovině roku 1994 a v Plzni v roce 2000.

²⁶³ LPS byla založena roku 1993 z podnětu Českého velkopřevorství Vojenského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského, který byl zaregistrován MV ČR 21. 3. 1994. Činnost pomocné služby Řád podporuje dle svých možností.

²⁶⁴ YMCA – Křesťanské sdružení mladých (*Young Men's Christian Association*)

²⁶⁵ Projekty. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: České velkopřevorství* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/projekty.html>

Jednou z velmi důležitých aktivit Českého velkopřevorství je podpora rozvoje Centra pro léčbu sarkomů měkkých tkání III. chirurgické kliniky 1. lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Motole. Řád se v tomto případě podílí na pomoci vytvářet podmínky a vzdělávat lékaře specialisty, kteří dokážou pečovat o nemocné s tou nejhorsí prognózou.

V rámci pomoci pacientům a klientům adiktologie, kteří se léčí se závislostí na klinice adiktologie Všeobecné fakultní nemocnice v Praze, pokračuje podpora Poradny sv. Apolináře, která poskytuje bezplatné právní poradenství. Náplň poradny spočívá v osobních pohovorech o právní, sociální a rodinné situaci klientů, v odborné podpoře jejich rodinám a blízkým a klade důraz na zájmy nezletilých dětí.

Podpora Dětské psychiatrické nemocnice v Opařanech spočívá ve zpestření a kulturním oživení života dětských klientů v léčebně organizovaném pravidelného tzv. „Čtení v Opařanech“. Za dobu jeho existence se pro potěchu dětských pacientů při čtení vystřídala dlouhá řada českých populárních herců, na jejichž zajišťování se podílí právě České velkopřevorství. Pravidelnou aktivitou je i pořádání předvánočního „Bazárku“, který pomáhá financovat aktivity pro děti. Přispívají do něho nejen dospělí, ale i děti ze základních škol. Dalším zdrojem příjmu jsou i dárcovské SMS.

Největší aktivitu vyvíjí a nejlepších výsledků dosahuje na poli Lazariánské pomoci (LP) jihočeská jednotka Českého velkopřevorství. Zdárně se zvyšuje počet aktivních spolupracovníků LP, což je evidentní v programu dobrovolného dárcovství krve. Pro případ pomoci obyvatelstvu při ohrožení přírodními kalamitami nebo jinými ohrožujícími událostmi je nejen z dobrovolníků LP ustanovena pomocná záchranná jednotka. Materiální i finanční podporu poskytuje LP i Domácímu hospicu Athelas v Písku.

České velkopřevorství se dále podílí na podpoře Dětského domova v Hoře sv. Kateřiny nebo na spolupráci s klienty terapeutické komunity Magdaléna v Mníšku pod Brdy.

České velkopřevorství také dlouhodobě vyvíjí úsilí²⁶⁶ na obnovu barokní památky Mariánského sloupu v Praze na Staroměstském náměstí, který byl dne 3. listopadu 1918 po vzniku Československé republiky davem stržen a místo něho zde bylo vztyčeno sousoší Jana Husa.

Moravská komenda Českého velkopřevorství zaznamenává v posledních letech nebyvale velký nárůst členů. Již několik let úspěšně spolupracuje s občanským sdružením Korunka Luhačovice²⁶⁷, kterému vypomáhá finančně, morálně i konkrétní materiální pomocí. Hlavním cílem tohoto sdružení je pomoci nemocným dětem a jejich rodičům především ze Zlínského regionu a jeho nejbližšího okolí.

Slovenská komenda vynakládá značné prostředky na obnovu církevních a kulturních památek, finanční i materiální podporu charitativních projektů po celém Slovensku. Lazariánská pomoc Slovensko, n. o. zajišťuje kompletní organizaci katolických poutí.

Jihočeská delegace se formuje od září 2015. Po dojednání s římskokatolickou duchovní správou začala působit od roku 2016 v Písku, kde může pro své bohoslužby používat kapli sv. Jana Nepomuckého v děkanském kostele P. Marie. Zatím využívá ke společným setkáním prostory děkanství, ale postupně si pro své účely začíná upravovat kapli sv. Prokopa, která by se do budoucna mohla stát sídlem řádné komendy. Vyvíjí snahy o získání místně příslušného kněze.

Severočeská delegace v roce 2016 zorganizovala k propagaci Řádu veřejnosti úspěšné přednášky prof. Jana Royta o Karlu IV. a prof. Pavla Hoška o křesťanství a islámu na Technické univerzitě v Liberci. Mimo jiné se její aktivita zaměřila na získávání finančních prostředků na charitativní účely prostřednictvím dárcovských SMS, zajištění materiální pomoci pro děti v Opařanech, podporu charitativním organizacím Liberecka a dále na poskytování duchovní a duševní podpory potřebným lidem.

²⁶⁶ Na zasedání Zastupitelstva hlavního města Prahy po bouřlivém jednání v září 2017 bylo rozhodnuto, že Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze stát nebude.

²⁶⁷ Původní myšlenka zorganizovat v roce 2002 módní přehlídku na zahájení lázeňské sezóny v Luhačovicích, jejíž výtěžek by šel na charitativní účely, postupně vyústila až do rozhodnutí založit občanské sdružení. To se povedlo 18. března 2010, kdy bylo úspěšně zaregistrováno. Díky módním přehlídkám a Vánočním koncertům, jež patří k neúspěšnějším charitativním akcím v regionu, byla již mezi potřebné přerozdělena částka převyšující 3 mil. korun. Podle Historie. *Korunka Luhačovice* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://korunkaluhacovice.cz/2012/historie/>

5.2.3. Hospicová služba

Podle článku 1 Všeobecné deklarace lidských práv a svobod, který říká, že „Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.“²⁶⁸ je jedním ze základních principů péče o nemocné respektování lidské důstojnosti. Tento princip zcela odpovídá obsahu jednoho z bodů posláním Řádu sv. Lazara, ve kterém se plně hlásí k rozvoji aktivit na humanitárním, charitativním a zdravotnickém poli. Ve spojení s pomocí nevléčitelně nemocným osobám, která vlastně stála u zrodu Řádu ještě ve Svaté zemi, je budování a podpora specializovaných hospiců pro nejtěžší pacienty jedním z nejpříhodnějších způsobů jak do důsledků naplnit základní principy Řádu.

A co je vlastně hospic a hospicová péče? Jde o nestátní zdravotnické zařízení zabezpečující komplexní péči o těžce smrtelně nemocné pacienty paliativní medicínou. Charakter onemocnění těchto nevléčitelně nemocných většinou bývá onkologického typu. Není to ale pravidlem. Jsou přijímáni i pacienti s jiným druhem nevléčitelné nemoci, většinou však v terminálním stádiu onemocnění. Pokud není možné, aby příbuzní o nemocného pečovali 24 hodin denně, je vhodné využít nabídku lůžkového hospice. Je-li rodina schopna se o nemocného postarat v jeho domácím prostředí, může ošetrovatelský tým požádat o pomoc s péčí na místě. Tento typ péče se označuje jako domácí nebo mobilní. Rozdíl mezi hospicovou péčí a péčí lůžkových nemocničních zařízení je v tom, že hospicová péče se snaží co nejvíce zkvalitnit závěrečnou část života nemocného člověka, ale v žádném případě se ho nesnaží vyléčit. Jejím úkolem je zabezpečit, aby co nejméně trpěl bolestmi, aby byl co nejméně omezován ve svých celodenních aktivitách a aby mu byla poskytnuta kvalitní fyzická, psychická a pokud o ni požádá i duchovní pomoc. Jelikož příbuzní takto nemocných pacientů jsou vystavováni velmi těžké psychické a někdy i fyzické zátěži související s typem onemocnění, poskytuje tým ošetrovatelů pomoc a podporu i jim.²⁶⁹

²⁶⁸ Všeobecná deklarace lidských práv. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

²⁶⁹ Co je hospicová péče? *Osobní asistence* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.osobniasistence.cz/?tema=3&article=1>

Hospic Štrasburk²⁷⁰

Na založení tohoto hospice se značnou měrou zasloužili svatolazarský rytíř MUDr. Jiří Pauli, který se stal jeho prvním ředitelem a primářem, a řádoví rytíři prof. MUDr. Oskar Andryšek a Petr Jílek. K jeho slavnostnímu otevření došlo v listopadu roku 1997, ale pacientům začal sloužit až v lednu roku 1998. Pro účely hospice byla s velkým citem a péčí zrekonstruována zdevastovaná budova ve starých Bohnicích v ulici Bohnická 12, do jehož průčelí byl v připomínku zasazen smaragdový kříž Řádu sv. Lazara. V současné době ho provozuje obecně prospěšná společnost (o. p. s.) stejného jména, která se ve smyslu zákona o přeměně občanských sdružení transformovala do tohoto statutu 1. ledna 2014.

Pro přijetí pacienta do tohoto zařízení je nezbytnou podmínkou úhrada zdravotní péče ze strany zdravotních pojišťoven. Tyto instituce zatím nejsou schopné přijmout fakt, že nejen onkologické onemocnění může vést k terminálnímu stavu. Proto se Hospic Štrasburk prezentuje jako specializované zdravotnické zařízení poskytující hospicovou péči pacientům v terminálním stádiu pouze s onkologickým onemocněním. Disponuje 23 jednolůžkovými a jedním dvoulůžkovým pokojem, s bezbariérovým přístupem, vlastním sociálním zařízením, televizí a připojením k internetu. Hospic spolupracuje s lékařskými fakultami a středními zdravotnickými školami. Na finanční podpoře se podílí Magistrát hl. města Prahy, jednotlivé městské části a soukromí donátoři.²⁷¹

Hospic v Měšicích u Prahy²⁷²

Pomoc prof. Oskara Andryška směřovala též do zdravotnického zařízení poskytující následnou lůžkovou péči v Měšicích u Prahy. Tato onkologická nemocnice s hospicem sídlí v historickém prostředí místního zámku. Svým charakterem je to zcela ojedinělé zdravotnické zařízení. Jeho činnost spočívá v péči o nemocné doporučené k doléčení svými praktickými, odbornými i jinak specializovanými lékaři, v poskytování léčby onkologicky nemocným, v provozování sociálních lůžek a komplexní péči o seniory. Je koncipováno jako zdravotnické zařízení následné péče se zaměřením na chronická onemocnění a pomoc nemocným s onkologickým onemocněním.

²⁷⁰ *Hospic Štrasburk* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.hospicstrasburk.cz/>

²⁷¹ DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže*, s. 85.

²⁷² *Nemocnice Měšice CIOP* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.nemocnicemesice.cz/>

Zde se maltská obedience přičinila o zkvalitnění kulturního prostředí prostřednictvím umělecké výzdoby a dále se podílí i na pomoci finanční a materiální spočívající v základním zajištění šatstva.

Hospic Malovická²⁷³

Občanské sdružení (OS) Štrasburk zahájilo v roce 2011 provoz svého druhého hospicového domu v Praze v ulici Malovická na Praze 4, který se nastěhoval do přebudovaného objektu po bývalé školce a jeslích. Členem výběrové komise, která měla právo ovlivňovat projekt, stavební činnost i následné kompletní zařízení budovy, byl zástupce OS Štrasburk a současný předseda správní rady Ing. Josef Heller. Celý objekt byl ve vlastnictví Městské části Praha 4. Přestože OS Štrasburk všechny dohodnuté podmínky plnilo, přišla na konci roku 2012 od MČ výpověď z nájmu. Později se ukázalo, že chce MČ provozovat hospicové služby v objektu sama. V současné době provozuje Hospic Malovická občanské sdružení Soft Palm, zaregistrované u MV ČR dne 9. ledna 2013 a zastoupené Ing. Josefem Hellerem. Na rozdíl od Hospicu Štrasburk, který se zaměřuje na péči o výhradně onkologické pacienty, Hospic Malovická rozšířil svou péči i pro pacienty s neurologickým a interním onemocněním, se zaměřením na Parkinsonovu a Alzheimerovu chorobu. Hospic disponuje 30 jednolůžkovými pokoji s kompletním vybavením, bezbariérovým přístupem a přistýlkou pro rodinné příslušníky. Má vlastní zahradu, společenskou, přednáškovou a ekumenickou místnost a místnost posledního rozloučení. V nabídce je i možnost poskytnutí duchovní služby.

Hospic sv. Lazara v Plzni²⁷⁴

Když byl 1. dubna 1998 slavnostně otevřen Hospic sv. Lazara v Plzni, založený roku 1997 stejnojmenným občanským sdružením, stal se teprve třetím hospicovým zařízením v České republice. Přestože hospic nese v názvu jméno sv. Lazara, iniciátorem k jeho založení nebyl Řád sv. Lazara Jeruzalémského, nýbrž Diecézní charita v Plzni a Evangelický Korandův sbor v Plzni. Maltská obedience Řádu sv. Lazara se ale podílela finanční, materiální i fyzickou pomocí při samotné stavbě. Pro potřeby hospice zrekonstruovalo v letech 1995-1998 město Plzeň šestipodlažní obytný dům ve svém vlastnictví na Sladkovského třídě 66 v Plzni. Hospic je

²⁷³ Hospic Malovická [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.hospicmalovicka.cz>

²⁷⁴ Hospic svatého Lazara [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.hsl.cz>

provozován stejnojmenným občanským sdružením, které bylo podle nového Občanského zákoníku v roce 2015 přeregistrováno na zapsaný spolek. Tato změna se ale v žádném případě nikterak neodrazila na činnosti a postavení hospice. Pouze zkratka „o. s.“ v názvu hospice se změnila na „z. s.“

Posláním tohoto specializovaného zdravotnického zařízení s 28 lůžky je opět poskytovat nevléčitelně nemocným v konečném stádiu paliativní péči, poskytovat podporu také jejich nejbližším a postarat se o to, aby jeho pacienti v posledních chvílích života v žádném případě nezůstali osamoceni a zůstala zachována jejich lidská důstojnost. O to se stará tým lékařů, zdravotních sester, ošetřovatelů, psychologů, sociálních pracovníků a duchovních.

Závěr

Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského je celosvětově známý křesťanský rytířský řád, jehož počátky spadají do období ještě před vyhlášením první křížové výpravy a který po celou dobu své existence neúnavně působí na poli sociální, charitativní, zdravotnické, vzdělávací a humanitární činnosti. Přestože jde o organizaci, jejíž kořeny sahají hluboko do minulosti, je velice moderní, dynamická a přizpůsobivá k dnešní značně sekularizované společnosti.

Jelikož každý současný člověk má přístup ke sdělovacím prostředkům, je nemožné, aby se v průběhu svého života nikdy, třeba i bezděčně neseťkal s jakoukoliv informací, poznámkou či narážkou na tento Řád působící po celém světě. Důvodem sepsání této práce tedy bylo, aby ten, kdo zachycenou informaci o Řádu uchová v paměti a začne dohledávat jakékoliv informace o tomto uskupení, měl možnost se ve zkratce obeznámit s historickými souvislostmi, důvody vzniku a peripetemi, které Řád provázely v průběhu jeho existence až do dnešních dnů. Spády a jeho opětovnými vzestupy, které sice Řád oslabovaly, ale nezlomily. S neúnavnou činností nejen členů Řádu, ale i dobrovolníků, kteří si za cíl svého života vybrali pomáhat nejen svým nejbližším, ale všem potřebným nejen doma, ale i za hranicemi své země.

Tzv. nová etapa Řádu datující se od přelomu 19. a 20. století s sebou přinesla řadu nevraživostí, osobních sporů a odlišných postojů mezi členy stojících ve vedení Řádu. Došlo tak k rozštěpení na několik různých frakcí, které se ale všechny hlásí k původní řádové linii a považují se za tu pravou a kontinuálně pokračující. Pro alespoň základní pochopení organizace, složení Řádu a lepší orientaci ve vzájemných vztazích jednotlivých frakcí a jejich činnosti v současnosti, je totiž nutné znát přinejmenším jejich základní rozdělení a pod jakými názvy se prezentují a vystupují.

Cílem práce tedy bylo seznámit čtenáře s dějinami Řádu, uvést ho do souvislostí, pomoci se mu lépe orientovat ve vzájemných vztazích uvnitř Řádu a podat základní orientaci o jeho poslání, náplni a činnosti od jeho počátků až do dnešních dnů.

Na závěr je nutné a důležité poznamenat, že ani veškeré spory, rozkoly, schizmata, obviňování se a dokonce i soudní spory mezi členy Řádu, nijak negativně

neovlivňují to nejzákladnější, kvůli čemu byl samotný Řád založen a tím je ochrana, podpora a pomoc chudým, nemocným a sociálně potřebným.

Rejstřík

A

Absi, Joseph, 59, 60
Agnew, Elizabeth, 11
Aimard de Clermont de Chastes, 45
Alexandr III., 36
Alexandr IV., 37
Alexios I. Komnenos, 30
Alfons Borbónský, 53
Alžběta Duryňská (Uherská), 70, 71
Ambrož, 25
Amenhotep IV., 14
Anastasios IV., 36
Andreas Salvador Habsbursko-Lotrinský,
60
Andrýsek, Oskar, 87
Anežka Česká, 71
Anna z Münsterberka, 51
Antoine Isaac, baron Silvestre de Sacy, 52
Antonín, hrabě Bořek-Dohalský, 65
Antonín, hrabě Bořek-Dohalský z Dohalic,
62
Antonio Charry des Goutes, 52
Arcadius Flavius, 27
Artuš, 9
Ašraf, 40
Augustin, 25, 28, 36, 37, 70

B

Balduin IV., 38
Balian, 8
Basil Veliký, 17, 34, 36, 69, 70
Bedřich Karel, hrabě Kinský, 61
Bedřich, hrabě Strachwitz, 63

Bernard, opat z Clairvaux, 49

Bismarck, Otto von, 19

Bluma, Aleš, 65

Boorman, John, 9

Boris III., 54

Bridge, Antony, 12

Buben, Milan, 12

Bureš, Jan, 67

C

Carlos Gerada y de Borbón, markýz de

Almazan, 58, 59, 60

Carlos Gereda de Bourbon, 35

Cyril IX. Mogabgab, 53

Cyril VIII. Ghea, 52

Č

Čech, Zdirad J. K., 73

D

Damas I., 34

Dioklecián, 26

Dolejší, Josef, 12

Dostál, Filip, 67

Drynen, John, 9

Duggan, Alfred, 11

Duka, Dominik, 60

E

Edmond, hrabě Czernin z Chudenic, 61

Eduard III., 45

Eleazar de Sabran, hrabě z Ariana, 71

Emmanuel Philibert III., 48

F

Farka, Ondřej, 67
Farnçois de Cossé, vévoda de Brissac, 56,
60
Filip Antonín de Riguard, baron de
Vaudreuil, 51
Filip de Courcillon, markýz de Dangeau, 46
Filip II. August, 39
Filip IV. Sličný, 43
Francisco de Borbón Graf von Hardeberg,
59, 60
Francisco de Paula de Borbón y de la
Torre, vévoda ze Sevilý, 53, 54
Francisco de Paula de Borbón y Escasany,
vévoda ze Sevilý, 56, 57, 60
Francisco Enrique de Borbón y de Borbón,
vévoda ze Sevilý, 54, 55, 56
Franco, Francisco, 54
François Salviatti, 72
František Antonín, hrabě Špork, 51
František z Assisi, 71
František, princ Lobkowicz, 60, 66
František, princ Schwarzenberg, 61
Friedrich II., 42
Friedrich von Hohenzollern-Sigmaringen,
54
Fulk (V.), 35

G

Garnier, 40
Garrard, Richard, 60
Georg, velkovévoda Meklenburský, 54
Gerard le Fondateur de Martigues, 35, 36,
70
Geremek, Bronisław, 11

Gian-Giacomo Borghese, 54

H

Hamilton, Douglas, 54
Hašmonaj, 33
Heraclios, 34
Hestie, 14
Honorius Flavius, 27
Hošek, Pavel, 85
Hruban, Mořic, 62
Hruban, Vladimír, 62
Humbert de Silva Candida, 27

Ch

Charles-Philipp de Bourbon-Orléans,
vévoda z Nemours, 55
Charles-Philippe d'Orléans, vévoda z
Anjou, 56, 57, 58, 60
Charles-Philippe de Bourbon-Orléans,
vévoda z Nemours, 55

I

Innocenc IV., 37
Innocenc VIII., 43
Ivanhoe, 9

J

Jan II. Dobrý, 34
Jan Josef, hrabě Dobrzenský z Dobrzenicz,
58, 59, 60, 65, 66
Jan Lucemburský, 50
Jan Pavel II., 54
Jan, hrabě Aehrenthal, 61
Jana z Arku, 45
Jean de Lévis, 45, 72

Jean Tanski, 52

Ježíš, 69

Kristus, 24, 28

Nazaretský, 15

z Nazareta, 69

Jindřich II., 40

Jindřich IV. Francouzský, 44

Jindřich IV. z Hradce, 51

Jindřich VI., 45

Jindřich Zdík, 49

Jiří II., 35

Johanes Hyrcanus, 33

Josef II., 50

Juan Carlos I., 79

Julian Apostata, 34

Jupiter, 14

Justinián, 34

K

Karel IV., 50

Karel Veliký, 23, 28, 34

Karel VI., kníže ze Schwarzenbergu, 54, 61,
71

Karel X., 47, 51, 52

Kerullarios, Michael, 27

Klement IV., 37

Klement IX., 44

Klement XIII., 46

Klement XIV., 46

Kočí, Josef, 63, 65

Kolumbus, Kryštof, 22

Konrád III., 49

Konstancie Uherská, 71

Konstantin Veliký, 16, 26

Kordač, Tomáš, 65

L

Lancelot, 9

Lazar z Betánie, 69

Leopold, hrabě Podstatský, 61

Lev XIII., 20

Licinius, 26

Lifka, Bohumír, 61

Ludvík Filip (III.) Orleánský, 52

Ludvík IX., 40

Ludvík IX. Francouzský, 70

Ludvík Stanislav, hrabě z Provance, 46, 47

Ludvík VI., 35

Ludvík VII., 43

Ludvík XIV., 45

Ludvík XVIII., 47

Ludvík, hrabě Belcredi, 67

Luther, Martin, 19, 22

M

Mac Donald, George, 54

Marie (Lazarova sestra), 69

Marie (matka Boží), 69

Marta (Lazarova sestra), 69

Martin, George R. R., 9

Matatjáš, 33

Matoušek, Kajetán, 62

Matoušek, Oldřich, 11

Maximos III. Mazloum, 47, 52

Maximos IV. Saigh, 55

Maximos V. Hakim, 55

Mehmed II., 27

Michal I. Rumunský, 54

Miřejevský, David, 67

Mohamed, 16, 29

Murphy-O'Connor, Cormac, 60

N

Napoleon Bonaparte, 46, 47

O

Odoakar, 28

Omar, 70

Ondřej II., 70

Opasek, Anastáz, 62

P

Paschal II., 35, 70

Paskai, László, 57

Pauli, Jiří, 87

Pavel (svatý), 29

Pavel V., 44

Pennisi, Michele, 60

Petr (svatý), 29

Petr z Achery (Poustevník), 31

Philibert, markýz de Nerestang, 44

Piccapietra, Philippe, 57, 58, 60

Pícha, Mořic, 61

Pilz, Oldřich, 62

Pius II., 43

Pius IV., 44

Pius V., 44

Porochnavec, Pavel, 67

Purcell, Henry, 9

R

Radslav Jiří, hrabě Kinský z Wchynic a
Tetowa, 65

Raymond de Puy, 36, 71

Richard I. Lví srdce, 39

Richmond, Mary E., 11

Roger Boyant, 36

Roger de Mowbray, 42

Romanov, Vladimír Alexandrovič, 54

Romulus Augustus, 28

Royt, Jan, 85

Runciman, Steven, 11

Ř

Řehoř III. Laham, 57, 59

Řehoř Naziánský, 34

Řehoř XIII., 48

Řehoř, Petr J., 67

S

Saladin, 38

Scott, Ridley, 8

Scott, Walter, 9

Schweitzer, Albert, 79, 81

Siegfried II. von Eppstein, 42

Siegfried III. von Eppstein, 42

Simeon Charles de Cossé, vévoda de
Brissac, 55, 56

Sixtus Jindřich Borbónsko-Parmský, 58, 60

Sofronios, 70

Stránský, Jan, 62

Stránský, Jaroslav, 62

Š

Šimon Makabejský, 33

Štěpán Pirknar, 50

Štorm, Břetislav, 61, 62

T

Theodosius I., 27

Trefný, Zdeňek M., 65

Tyerman, Christopher, 11

U

Umar II., 29
Urban II., 30
Urban IV., 37
Urban V., 71
Urbánek, Antonín, 67

V

Václav I., 71
Václav IV., 50
Valentinian I., 34
Vambera, Jiří, 67
Vanke, Ondřej F., 67
Varah, Edward Chad, 20
Vašek, Bedřich, 11
Vespasián, 34
Vesta, 14
Viktor Emanuel I., 49

Vilém III., 17

Vladislav II., 42, 49

Vlk, Miloslav, 60, 67

Vondráček, Michal, 67

Vrchlický, Jaroslav, 9

W

Wagner, Richard, 9

Woldemar de Barkow, 54

X

Xénius, 14

Z

Zahálka, Michal, 67

Zamoyski, Jan, 54

Zeus, 14

Zucker, Jerry, 9

Použitá literatura

Seznam pramenů, odborné literatury a ostatních zdrojů:

- AGNEW, Elizabeth N. *From charity to social work: Mary E. Richmond and the creation of an American profession*. Urbana, [Ill.]: University of Illinois Press, c2004. ISBN 978-0252028755.
- AUGUSTIN. *O boží obci knih XXII: knih 22*. 1. vyd. Překlad Julie Nováková. Praha: Karolinum, 2007. Kozoroh (Vyšehrad). ISBN 978-80-246-1284-3.
- BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Stěhování národů*. Vyd. 3. Praha: Vyšehrad, 2013. Historica (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-305-4.
- BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, Aleš HOMOLA a Zdeněk MĚŘÍNSKÝ. *Stěhování národů a Východ Evropy: Byzanc, Slované, Arabové*. Praha: Vyšehrad, 2006. Historica (Vyšehrad). ISBN 80-7021-787-1.
- BOAS, Adrian J. *Archaeology of the military orders: a survey of the urban centres, rural settlement and castles of the Military Orders in the Latin East (c. 1120-1291)*. London: Routledge, 2006. ISBN 0203964810
- BOWDEN, Oliver. *Assassin's creed. Podsvětí*. Překlad Kateřina Niklová. 1. vydání. Ostrava: Fantom Print, 2016. 285 stran. ISBN 978-80-7398-364-2.
- BRADLEY, Marion Zimmer. *Mlhy Avalonu*. Překlad Dana Vlčková. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2001. 798 s. ISBN 80-242-0664-1.
- BRDEK, Miroslav, Hana JÍROVÁ a Vojtěch KREBS. *Trendy v evropské sociální politice*. Praha: ASPI, 2002. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-863-9525-1.
- BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Přeložil Marie KREYSOVÁ. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0512-9.
- CLAUSS, Manfred. *Konstantin Veliký: římský císař mezi pohanstvím a křesťanstvím*. Vyd. 1. Překlad Vlastimil Drbal. Praha: Vyšehrad, 2005. Velké postavy světových dějin, sv. 3. ISBN 80-702-1734-0.
- CONTAMINE, Philippe. *Válka ve středověku*. Praha: Argo, 2004. Každodenní život. ISBN 80-720-3615-7.
- COWDREY, H. E. J., *The Peace and Truce of God in the Eleventh Century, Past an Present* 46/1970.
- ČERNÝ, Václav. *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. Vyd. 2., Pod tímto titulem a v nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2009. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1705-5.

DACHOVSKÝ, Karel. *Sv. Alžběta Durynská*. Praha: Řád, 2007. 47 s. ISBN 978-80-86673-09-7.

DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže: dějiny rytířského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského se zvláštním zřetelem na Čechy a Moravu*. Praha: Agentura Pankrác, 2003. ISBN 80-902873-9-5.

DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973. Stopy, fakta, svědectví (Orbis).

ERDMAN, Carl. *The Origin of the Idea of the Crusade*, trans M. W. Baldwin a W. Goffart, Princeton, 1977.

FIALOVÁ, Helena. *Malý ekonomický výkladový slovník: [praktická příručka nejen pro studenty ekonomie]*. 6. upr. vyd. Praha: A plus, 2000. ISBN 80-902-5143-9.

FLETCHER, R. *Kříž a půlměsíc: křesťanství a islám od Muhammada po reformaci*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2004. Kolumbus. ISBN 80-204-1145-3.

FLORI, Jean. *Rytíři a rytířství ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2008. Kulturní historie. ISBN 978-80-7021-897-6.

GABRIELI, Francesco (ed.). *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. Přeložil Josef PROKOP. Praha: Argo, 2010. Memoria medii aevi, sv. 11. ISBN 978-80-257-0333-5.

GEREMEK, Bronisław. *Slitování a šibenice: dějiny chudoby a milosrdenství*. Praha: Argo, 1999. Každodenní život. ISBN 80-720-3228-3.

GRAUBNER, Jan. *Charitativní služba církve: Pastorační péče o charitu*. Praha: Česká biskupská konference, 2005.

HAY, Denis. *Evropa pozdního středověku 1300-1500*. Praha: Vyšehrad, 2010. Dějiny Evropy (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-986-7.

Handbook of religion and spirituality in social work practice and research. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2017. ISBN 978-1-4939-7038-4.

HOŠŤÁLEK, Stanislav. *Kniha o rytířích*. Ilustrace Petr Tybitancl. Praha: Půdorys, 2002. ISBN 80-860-1816-4.

HROCHOVÁ, Věra a Miroslav HROCH. *Křížáci ve Svaté zemi*. 2., upr. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. Kolumbus. ISBN 80-204-0621-2.

HROCHOVÁ, Věra. *Křížáci v levantě*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1975. Kolumbus

JONES, Terry a Alan EREIRA. *Barbaři: neotřelý pohled na dějiny Římské říše*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1803-6.

KODYMOVÁ, Pavla. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. V Praze: Karolinum, 2013. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-802-4622-569.

- KOTOUS, Jan, Gabriela MUNKOVÁ a Pavel PEŘINA. *Úvod do sociální politiky*. 3., upr. a dopl. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 80-85889-50-1.
- KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Studie o křesťanství a řecké filosofii*. 1.vyd. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994. České obzory. ISBN 80-857-9506-X.
- LANE, A. *Dějiny křesťanského myšlení*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-854-9547-3.
- LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*. Praha: Vyšehrad, 2005. Kulturní historie. ISBN 80-702-1808-8.
- LE GOFF, Jacques. *Svatý Ludvík*. Praha: Argo, 2012. 724 s. ISBN 978-80-257-0685-5.
- MALORY, Thomas. *Artušova smrt*. Překlad Ivory Rodriguez. Vyd. 1. Brno: Jota, 1997-1998. 3 sv. Obnovené obrazy. ISBN 80-7217-009-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.
- MARCOMBE, David. *Leper knights: the Order of St Lazarus of Jerusalem in England c. 1150-1544*. Reprint. Woodbridge: Boydell, 2004. ISBN 1843830671.
- MARTIN, George R. R. *A song of ice and fire. Book one, A game of thrones*. New York: Bantam Books, 2011. 835 s. ISBN 978-0-553-57340-4.
- MÄRTL, Claudia. *Středověk: 101 nejdůležitějších otázek*. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2007. ISBN 978-80-903873-7-9.
- MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-719-2859-3.
- MILLER, Timothy S. a John W. NESBITT. *Walking corpses: leprosy in Byzantium and the medieval West*. London: Cornell University Press, 2014. ISBN 0801451353.
- MORRIS, William. *The Defence of Guenevere and other poems*. London: Electric Book Co., c2001
- MÜLLER, Zdeněk. *Svaté války a civilizační tolerance*. Praha: Academia, 2005. Průhledy (Academia). ISBN 80-200-1355-5.
- NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291: krvavý zánik křižáckých států*. 1. vyd. Ilustrace Graham Turner. Praha: Grada, 2010. Válečná tažení. ISBN 9788024734149.
- NOVOTNÝ, Jiří. *Basil Veliký a jeho doba*. Vyd. 1. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999. 179 s. Prameny spirituality; 3. ISBN 80-86045-39-0.
- OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie. ISBN 80-702-1510-0.

- OHLER, Norbert. *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany: H, 2001. ISBN 80-860-2269-2.
- OHLER, Norbert. *Válka a mír ve středověku*. Jinočany: H & H, 2004. ISBN 80-86022-91-9.
- OPATRŇÝ, Michal a Markus LEHNER. *Teorie a praxe charitativní práce: uvedení do problematiky: praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-214-4.
- PRAGENSIS, Vincentius a JARLOCH. *Letopis Vincenciův a Jarlochův*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.
- PROKEŠ, Jaroslav. *Dějiny Prahy*. V Praze: R. Schütz, 1948.
- RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 1, The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem. New York: Harper & Row, 1964.
- RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 2, The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100- 1187. New York: Harper & Row, 1965.
- RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 3, The Kingdom of Acre and the later Crusades. New York: Harper & Row, 1967.
- RUNCIMAN, Steven. *Der Erste Kreuzzug*. München: Verlag C. H. Beck, 1981.
- RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980.
- SCOTT, Walter. *Ivanhoe*. Mineola, N.Y.: Dover Publications, 2004. ISBN 04-864-3677-2.
- SCHÄFER, Peter. *Dějiny židů v antice od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-633-6.
- SCHULZE, Hagen. *Stát a národ v evropských dějinách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Utváření Evropy. ISBN 80-710-6393-2.
- SCHWARZENBERG, Karel František. *Heraldika: heraldika, čili, Přehled její teorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě*. Vyd. 3., Ve Vyšehradu 2. Praha: Vyšehrad, 2007. Historica (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-827-3.
- SUCHÁNEK, Jiří. O řádu svatého Lazara. Heraldika - bulletin pro základní historické vědy. Praha: Heraldická sekce Kruhu spolupracovníků Muzea těžby a zpracování zlata v Jílovém u Prahy, 1970, 3(4), 45-52.
- ŠMERDA, Hynek. *Křesťanská charita v běhu věků: (od počátku do doby vrcholného středověku s přihlédnutím k situaci na jižní Moravě)*. České Budějovice: Jih, 2010. ISBN 978-808-6266-398.

ŠTÍTNÝ ZE ŠTÍTNÉHO, Tomáš, KOLÁR, Jaroslav (ed.). *Život svaté Alžběty*. Praha: Paseka, 2006. Scholares. 73 s. ISBN 80-7185-643-6.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

TWAIN, Mark. *Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše*. Překlad František Gel. 1. vyd. ve Sfinze. Ostrava: Sfinga, 1995. 351 s. Klasické čtení. ISBN 80-85491-97-4.

TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-091-3.

VAŠEK, Bedřich. *Dějiny křesťanské Charity*. Olomouc, 1941. Knihovna Charity.

VRCHLICKÝ, Jaroslav. *Svojanovský křížáček: báseň*. Praha: Máj, [1906]. 97 s.

ZÁSTĚROVÁ, Bohumila. *Dějiny Byzance*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. ISBN 8020004548.

Encyklopedie a slovníky:

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-085-3.

FIALOVÁ, Helena. *Malý ekonomický výkladový slovník: [praktická příručka nejen pro studenty ekonomie]*. 6. upr. vyd. Praha: A plus, 2000. ISBN 80-902-5143-9.

LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy: 30000 hesel*. Litvínov: Dialog, 2007. ISBN 80-738-2005-6.

LOBKOWICZ, František. *Encyklopedie řádů a vyznamenání*. Praha: Libri, 1995. 238 s. ISBN 80-901579-9-8.

Slovník antické kultury. Praha: Svoboda, 1974. Členská knihnice (Svoboda).

VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Praktický slovník medicíny: 4000 lékařských termínů se srozumitelným výkladem*. 2., revidované vyd. Ilustrace Šárka Poupětová. Praha: Maxdorf, 1994. ISBN 80-858-0022-5.

Internetové zdroje:

BARBER, Malcolm. The Order of Saint Lazarus and the Crusades. *Catholic Historical Review* [online]. 1994, 80(3), 439-456 [cit. 2016-06-22]. ISSN 00088080. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=9410180615&scope=site>

BÁRTÍK Z WINTERBERGU, Milan. Historie Řádu svatého Lazara – 1. část. *Duše a hvězdy: Časopis psaný katolíky nejen pro katolíky* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <https://cirkev.wordpress.com/2011/03/25/historie-radu-svateho-lazara-1-cast/>

BÁRTÍK Z WINTERBERGU, Milan. Historie Řádu svatého Lazara – 6. část. *Duše a hvězdy: Časopis psaný katolíky nejen pro katolíky* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <https://cirkev.wordpress.com/2011/04/26/historie-radu-sv-lazara-%e2%80%93-6-cast/>

Brněnská komenda. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Moravskoslezský bailivik* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.msbaivilazarus.cz/brnenska-komenda>

Co je hospicová péče? *Osobní asistence* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.osobniasistence.cz/?tema=3&article=1>

CROSS, Gerrards a Peter VON BUREN. The Military and Hospitaller Order of St. Lazarus of Jerusalem: Dit is een hoofdstuk uit: Orders of Knighthood and Merit: The Pontifical, Religious and Secularised Catholic-founded Orders and their relationship to the Apostolic See. In: *Stichting Argus* [online]. Colin Smythe, 1995 [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: http://www.stichtingargus.nl/vrijmetselarij/ridders/lazarus_bander.html

ČECH, Zdirad. Svatý Eleazar de Sabran a blahoslavená paní Delfína. In: *Sekulární františkánský řád (SFR)* [online]. [cit. 2016-06-25]. Dostupné z: <http://www.sfr.cz/clanek.aspx?a=1692>

Deklarace k devítistému výročí královského uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Lazariánský Reunion* [online]. 2012, VI(3), 2 [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus.cz/200000163-dc6bcde635/32012.pdf>

GAJDOŠ, Marcel. Náš otec svätý Sofronios, jeruzalemský patriarcha. In: *Zoe - E-zine Prešovskej archieparchie: Svätci* [online]. [cit. 2016-06-25]. Dostupné z: <http://www.zoe.sk/?svatci&id=266>

Greek Melkite Patriarch resigns: Pope Francis has accepted the resignation of His Beatitude Gregory III Laham from pastoral office. *CATHOLIC HERALD* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://catholicherald.co.uk/news/2017/05/08/greek-melchite-patriarch-resigns/>

Heraldika. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: České velkopřevorství* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/o-radu/heraldika.html>

Historie. *Korunka Luhačovice* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://korunkaluhacovice.cz/2012/historie/>

Oficiální stanoviska: Kevelaerská deklarace velmistra a patriarchy týkající se uznání řádu sv. Lazara Jeruzalémského. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000072-024c40346e/kevelaerdeklarace.pdf>

Oficiální stanoviska: Řád kandidatury, postulátu a přijímání členů do hodností, kategorií a typů členství. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000049-d3817d475a/radclenstvi.pdf>

Oficiální stanoviska: Ústrojní předpis jurisdikce. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Vekobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000047-0f368102dd/ustrojnipredpis.pdf>

Olomoucká komenda. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Moravskoslezský bailivik* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.msbaillvlazarus.cz/olomoucka-komenda>

Organizace mezinárodního OSLJ. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského* [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/o-radu/organizace-oslj-bohemia.html>

POSPÍŠIL, Jan Josef. Jsem postulatem ve Vojenském a špitálním řádu sv. Lazara Jeruzalémského. In: *Jan Josef Pospíšil* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.janjosefpospisil.estranky.cz/clanky/jsem-postulatem-ve-vojenskem-a-spitalnim-radu-sv.-lazara-jeruzalemskeho.html>

Projekty. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: České velkopřevorství* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/projekty.html>

Prostějovská komenda. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Moravskoslezský bailivik* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://msbaillvlazarus.webnode.cz/prostejovska-komenda>

Reunion. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: České velkopřevorství* [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/reunion.html>

Řád sv. Lazara v Českých zemích. *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz/o-radu/historie/rad-sv-lazara-jeruzalemskeho-v-ceskych-zemich/>

Řád svatého Lazara: Časopis Reunion. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/casopis-reunion/>

Řád svatého Lazara: Historie. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobiliviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/historie/>

Řád svatého Lazara: Odštěpené řádové skupiny. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobiliviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/odstepene-skupiny/>

Řád svatého Lazara: Pomocná služba. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobiliviku České republiky* [online]. [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/cinnost/pomocna-sluzba/>

ŘEHOŘOVÁ, Martina. Pomoc ve znamení zeleného kříže. In: *Zdravotnictví Medicína: Sestra 01/2014* [online]. [cit. 2017-09-17]. Dostupné z: <http://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/pomoc-ve-znameni-zeleneho-krize-473721>

S. B. Joseph Absi est le nouveau patriarche melkite. *NEVS.VA: Official Vatican Network* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.news.va/fr/news/sb-joseph-absi-est-le-nouveau-patriarche-melkite>

Saint Lazare: International TM [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.org/>

SAINTE LAZARUS: The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z <https://www.st-lazarus.net/en/>

SAVONA-VENTURA, C. Charles. *Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem: Grandmasters, Administrators & Protectors* [online]. The Grand Priory of the Maltese Islands of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona - Ventura, 2012 [cit. 2016-06-22]. ISBN 978 - 99957 - 0 - 355 - 4. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/GrandmastersBiographies.pdf

SAVONA-VENTURA, C. Charles. *The Hospitaller Order of Saint Lazarus: Association for the Study of Maltese Medical History* [online]. The Priory of Malta of the Military & Hospitaller Order of St Lazarus of Jerusalem: © C. Savona-Ventura, 2005 [cit. 2016-06-22]. ISBN 9993266345. Dostupné z: http://www.stlazarusmalta.org/pdf_files/booklet.pdf

Sekulární františkánský řád [online]. [cit. 2016-06-25]. Dostupné z: <http://www.sfr.cz/>

Společenství pomocníků řádu sv. Lazara [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/svlazar/kdo.htm>

Structure: Organisations. *SAINTE LAZARUS: The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <https://www.st-lazarus.net/en/structure/organisations/jurisdictions>

Structure: Persons. *SAINT LAZARUS: The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <https://www.st-lazarus.net/en/structure/persons/interim-grand-master>

Struktura řádu: Mezinárodní ústava. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://files.st-lazarus0.webnode.cz/200000048-cda1ace9a6/radovaustava.pdf>

VANKE, Ondřej. Zvolen 50. velkopřevor Řádu sv. Lazara. In: *Církev.cz: Katolická církev v České republice* [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/101122-zvolen-50-velkoprevor-radu-sv-lazara>

Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského [online]. [cit. 2017-09-26]. Dostupné z: <http://www.oslj.cz>

Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského: Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/>

Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: Státní bezpečnost a reakce vlády Řádu na stížnosti. *Atavis et Armis: NEOFICIÁLNÍ a tedy nezávislá stránka k tématu: Řád svatého Lazara - OSLJ* [online]. [cit. 2016-06-27]. Dostupné z: http://www.atavis-et-armis.info/vykonstruovany_monstrproces_cz_2.html

Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského: Velmi rozšířené omyly o existenci Řádu svatého Lazara. *Atavis et Armis: NEOFICIÁLNÍ a tedy nezávislá stránka k tématu: Řád svatého Lazara - OSLJ* [online]. [cit. 2016-06-27]. Dostupné z: <http://www.atavis-et-armis.info/omyly.html>

Všeobecná deklarace lidských práv. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Lazar [online]. c2016 [citováno 25. 06. 2016]. Dostupný z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Lazar&oldid=13466337>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Řád svatého Lazara [online]. c2016 [citováno 28. 06. 2016]. Dostupný z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%98%C3%A1d_svat%C3%A9ho_Lazara&oldid=13874761

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Spory o velmistrovství Řádu svatého Lazara [online]. c2016 [cit. 27. 06. 2016]. Dostupný z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Spory_o_velmistrovstv%C3%AD_%C5%98%C3%A1du_svat%C3%A9ho_Lazara&oldid=13422719

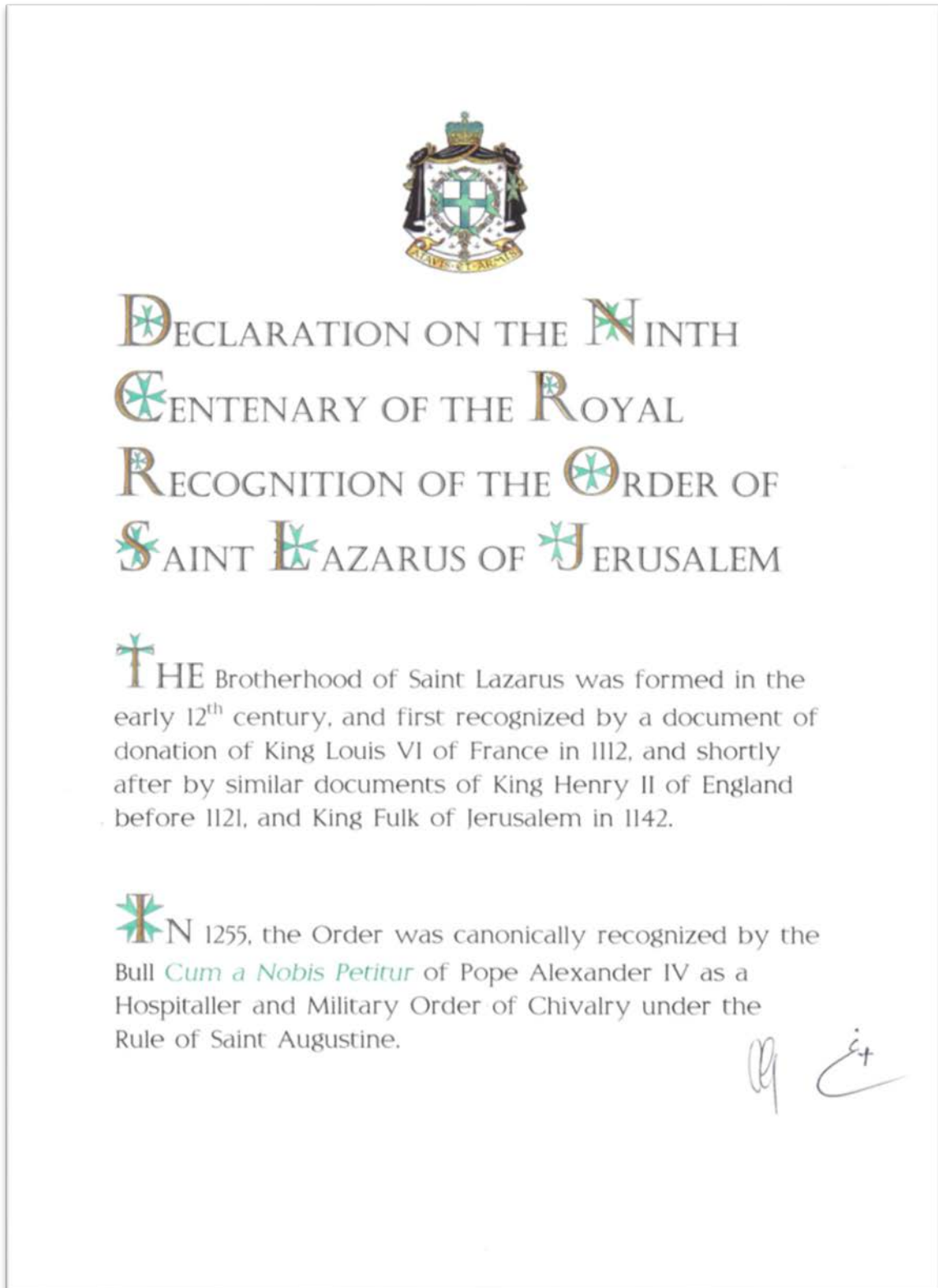
Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Stoletá válka [online]. c2016 [citováno 29. 06. 2016]. Dostupný z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Stolet%C3%A1_v%C3%A1lka&oldid=13792953

Seznam příloh:

Obrázek 1: Kevelaerská deklarace velmistra a patriarchy týkající se uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského I.....	109
Obrázek 2: Kevelaerská deklarace velmistra a patriarchy týkající se uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského II.....	113
Obrázek 3: Kaple sv. Lazara "Na Zderaze"	115
Obrázek 4: Don Carlos Gerada y de Borbón, markýz de Almazan.....	115
Obrázek 5: Hrabě Jan Dobrzenský z Dobrzenicz.....	116
Obrázek 6: Princ Sixtus Jindřich Borbónsko-Parmský	116
Obrázek 7: Jeho Blaženost Řehoř III. Laham.....	117
Obrázek 8: Jeho Blaženost Joseph Absi.....	117
Obrázek 9: Francisco de Borbón Graf von Hardeberg	118
Obrázek 10: Karel VI. kníže ze Schwarzenbergu.....	118
Obrázek 11: Sv. Lazar z Betánie.....	119
Obrázek 12: Matka Boží Panna Marie	119
Obrázek 13: Sv. Basil Veliký	120
Obrázek 14: Sv. Sofronios	120
Obrázek 15: Blahoslavený Gerard	121
Obrázek 16: Sv. Ludvík IX.	121
Obrázek 17: Sv. Alžběta Duryňská.....	122
Obrázek 18: Sv. Eleazar de Sabran	122
Obrázek 19: Lazariánský řádový kříž.....	123
Obrázek 20: Mezinárodní znak OSLJ s řádovým symbolem a heslem	123
Obrázek 21: Znak Českého velkopřevorství OSLJ-B	124
Obrázek 22: Heroldský znak Českého velkobailiviku	124
Obrázek 23: Oficiální vlajka Řádu sv. Lazara.....	125
Obrázek 24: Vlajka „Dobrovolnického sboru“ Řádu sv. Lazara.....	125
Obrázek 25: Struktura OSLJ	126

Přílohy:

Obrázek 1: Kevelaerská deklarace velmistra a patriarchy týkající se uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského I.

N 1262, Pope Urban IV in the bull *Circa Prelatarum Jerosolymitanorum* placed the Order of Saint Lazarus in Acre, the last city still held by Crusaders in the Holy Land, under the protection and authority of the Patriarch of Jerusalem to the exclusion of all other episcopal control.

N 1607 and 1608, the Bulls *Romanus Pontifex* and *Militantium Ordinum* of Pope Paul V established the Order of Our Lady of Mount Carmel as a lay order, which King Henry IV of France immediately merged with the knights and possessions of the French Order of Saint Lazarus. The King of France was given the right to nominate the Grand Master of the Order.

ARDINAL Legate de Vendôme confirmed in the Bull *Ludovicus Sanctae Mariae* of 1668, under Papal authority of Clement IX, the union of the Orders of Saint Lazarus of Jerusalem and Our Lady of Mount Carmel, and affirmed that the United Orders had the authority that each order had previously enjoyed, singly and jointly, under apostolic authority, and specifically the

Q E

rights and privileges enumerated under the Bulls of Popes Pius IV, Pius V and Paul V.

N those Bulls, Pius IV in *Inter Assiduas Dominici* in 1565 reconfirmed the privileges granted to the Order by previous Popes, confirmed the Order's mandate for service to lepers and the defense of the Church, and gave the Grand Master, as elected by a council of knights and with the election confirmed by the Protector, full power and authority over the Order. He also provided that the Order possessed the same honours, privileges, exemptions and jurisdictions as the Order of Saint John of Jerusalem. Pius V in *Sicut Bonus Agricola* reconfirmed these privileges.

N 12 March 1825, the Minister of King Charles X of France indicated that the United Order of Saint Lazarus of Jerusalem and Our Lady of Mount Carmel was to be left to become extinct, which under canon law would occur one hundred years after the death of the last member if the Order was not canonically re-organized. The last legitimately admitted member died in 1856, leaving a window for valid canonical reorganization open until 1956.

CEJ E+

SUBSEQUENT to this declaration and the relinquishment of all protection and control of the United Orders of Saint Lazarus and Our Lady of Mount Carmel by the French monarchy, the Protection of the Melkite Greek Catholic Patriarch of Antioch, of all the East, of Alexandria and of Jerusalem (in full communion with the Apostolic See) was sought and obtained for such a reorganization of the Order, and the legitimate admission of members, under his authority. Spiritual Protection of this same Order of Saint Lazarus was granted by Patriarch Maximos III (Mazloum) in 1841 and continued by his successors, and through His Beatitude Gregorios III, Patriarch of Antioch, Alexandria and of Jerusalem, with authority vested in the Grand Master, Grand Magistral Council and Chapter-General in accordance with the constitution of the Order.

GIVEN at Kevelaer, Germany, this 27th day of May 2012, the Feast of Pentecost.

The Marquis of Almazan
HIS EXCELLENCY DON CARLOS GEREDA
DE BOURBON, MARQUIS OF ALMAZAN AND
GRAND MASTER OF THE ORDER OF ST
LAZARUS OF JERUSALEM.

Don Carlos Gereda

Převzato z:

<http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/oficialni-stanoviska/> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 2: Kevelaerská deklarace velmistra a patriarchy týkající se uznání Řádu sv. Lazara Jeruzalémského II.

KEVELAER DECLARATION

ON the occasion of this pilgrimage to the sanctuary of Kevelaer, we want to confirm, once more, the Spiritual Protection of the Patriarch of Antioch and all the East, of Alexandria and of Jerusalem, which was granted in 1841 by our venerated predecessor Patriarch Maximos III (Mazloum) to the Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem, was continued by his successors, and especially confirmed by Patriarch Maximos IV (Sayegh), of blessed memory, on February 11, 1965.

EARLIER, on June 3, 1911, Patriarch Cyril VIII (Géha) had blessed the modern re-organization of the Order.

ACCORDINGLY, we commend and encourage the continuation and expansion of the Order's traditional charitable and hospitaller work in its ecumenical dimension, under the authority and governance of the Grand Master, presently His Excellency Don Carlos Gereda de Bourbon, Marquis of Almazan, and of the

Grand Magistral Council, in accordance with its constitution and statutes.

WE wish that the good relations between the Order and the Melkite Greek Catholic Patriarchate will continue and grow, especially for an efficient support of the charitable and hospitaller projects of the Patriarch and the Patriarchate.

ON this special occasion, we bestow our Apostolic blessing to all the members of the Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem.

GIVEN at Kevelaer in Germany this 27th day of May 2012, the Feast of Pentecost.

✠ GREGORIOS III, PATRIARCH OF ANTIOCH AND ALL THE EAST, OF ALEXANDRIA AND OF JERUSALEM.

Handwritten signature in Arabic script.

The Marquis of Alcazar

CG

Převzato z:

<http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/oficialni-stanoviska/> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 3: Kaple sv. Lazara "Na Zderaze"

Převzato z:

<http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/fotogalerie/kostely.htm> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 4: Don Carlos Gerada y de Borbón, markýz de Almazan

Převzato z:

<http://www.st-lazarus.cz> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 5: Hrabě Jan Dobrzenský z Dobrzenicz

Převzato:

<http://www.oslj.org.uk/2011/11/> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 6: Princ Sixtus Jindřich Borbónsko-Parmský

Převzato z:

https://santamariadeafrica.wordpress.com/2011/11/11/don-sixto-enrique-de-borbon-sobre-la-tragedia-de-libia/don_sixto_1/ [online 29. 9. 2017]

Obrázek 7: Jeho Blaženost Řehoř III. Laham

Převzato z:

http://www.wikiwand.com/pt/Lista_de_patriarcas_da_Igreja_Greco-Cat%C3%B3lica_Melquita [online 29. 9. 2017]

Obrázek 8: Jeho Blaženost Joseph Absi

Převzato z:

<http://www.st-lazarus.cz> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 9: Francisco de Borbón Graf von Hardeberg

Převzato z:

<https://www.st-lazarus.net/en/structure/persons/interim-grand-master> [online 25. 1. 2018]

Obrázek 10: Karel VI. kníže ze Schwarzenbergu

Převzato z:

<http://www.euportal.cz/Articles/7449-karel-vi-knize-ze-schwarzenbergu-sik-anebo-co-.aspx> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 11: Sv. Lazar z Betánie

Převzato z:

<http://zivotysvatych.blogspot.cz/2010/03/> [online 29. 9. 2017]

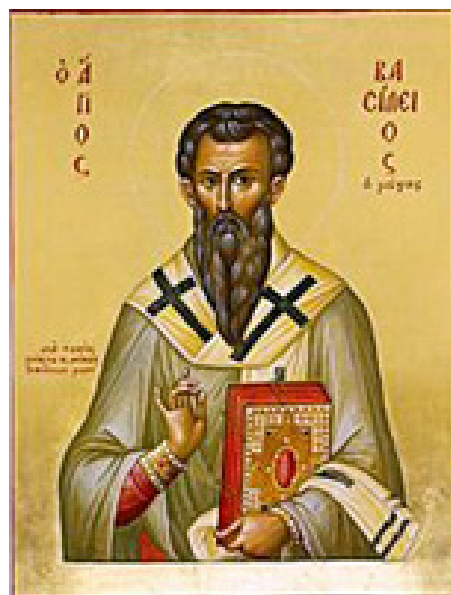
Obrázek 12: Matka Boží Panna Marie

Převzato z:

<http://www.maria.cz/> [online 29. 9. 2017]

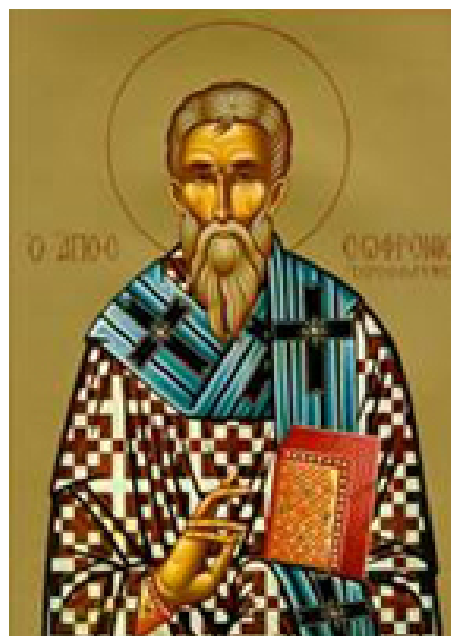
Obrázek 13: Sv. Basil Veliký

Převzato z:

<http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=1273> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 14: Sv. Sofronios

Převzato z:

<http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/patroni-radu/> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 15: Blahoslavený Gerard

Převzato z:

http://www.smom-za.org/saints/gerard_tonque.htm [online 29. 9. 2017]

Obrázek 16: Sv. Ludvík IX.

Převzato z:

<http://www.stjoseph.cz/ludvik-ix-kral-a-vyznavac/> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 17: Sv. Alžběta Duryňská

Převzato z:

http://www.poute.eu/lobendava/storage/201111171353_21001-125790-knm_so_pribil_00064--mm-x-.jpg [online 29. 9. 2017]

Obrázek 18: Sv. Eleazar de Sabran

Převzato z:

<http://catholica.cz/?id=4685> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 19: Lazariánský řádový kříž

Převzato z:

<https://www.st-lazarus.net/en/symbolism/symbols> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 20: Mezinárodní znak OSLJ s řádovým symbolem a heslem

Převzato z:

<http://www.st-lazarus.cz/> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 21: Znak Českého velkopřevorství OSLJ-B
(používá se od roku 2015, znak vytvořil herold ČVP Zdirad J. K. Čech)

Převzato z:

<http://www.oslj.cz/o-radu/heraldika/> [online 29. 9. 2017]

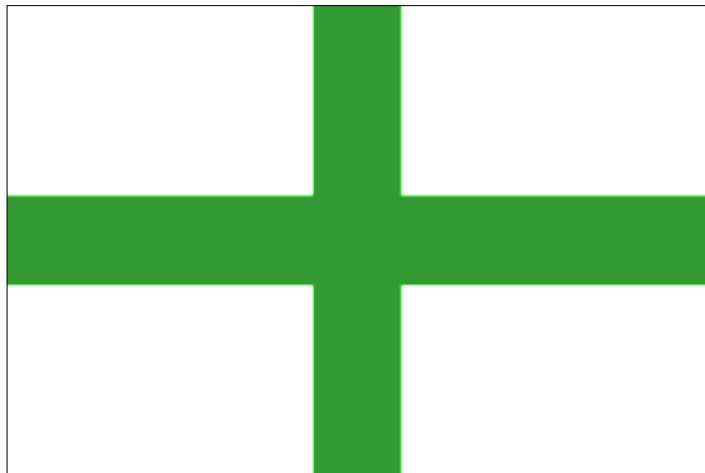
Obrázek 22: Heroldský znak Českého velkobailiviku

Převzato z:

<http://www.st-lazarus.cz/rad-sv-lazara/struktura-radu/narodni-struktura/> [online 29. 9. 2017]

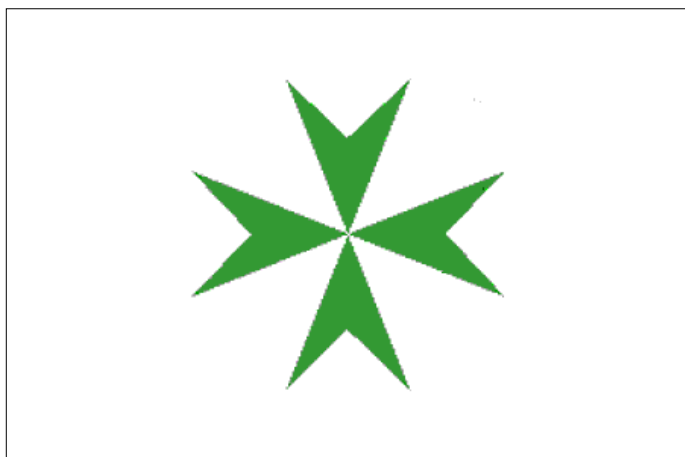
Obrázek 23: Oficiální vlajka Řádu sv. Lazara

Převzato z:

<https://www.st-lazarus.net/en/symbolism/symbols> [online 29. 9. 2017]

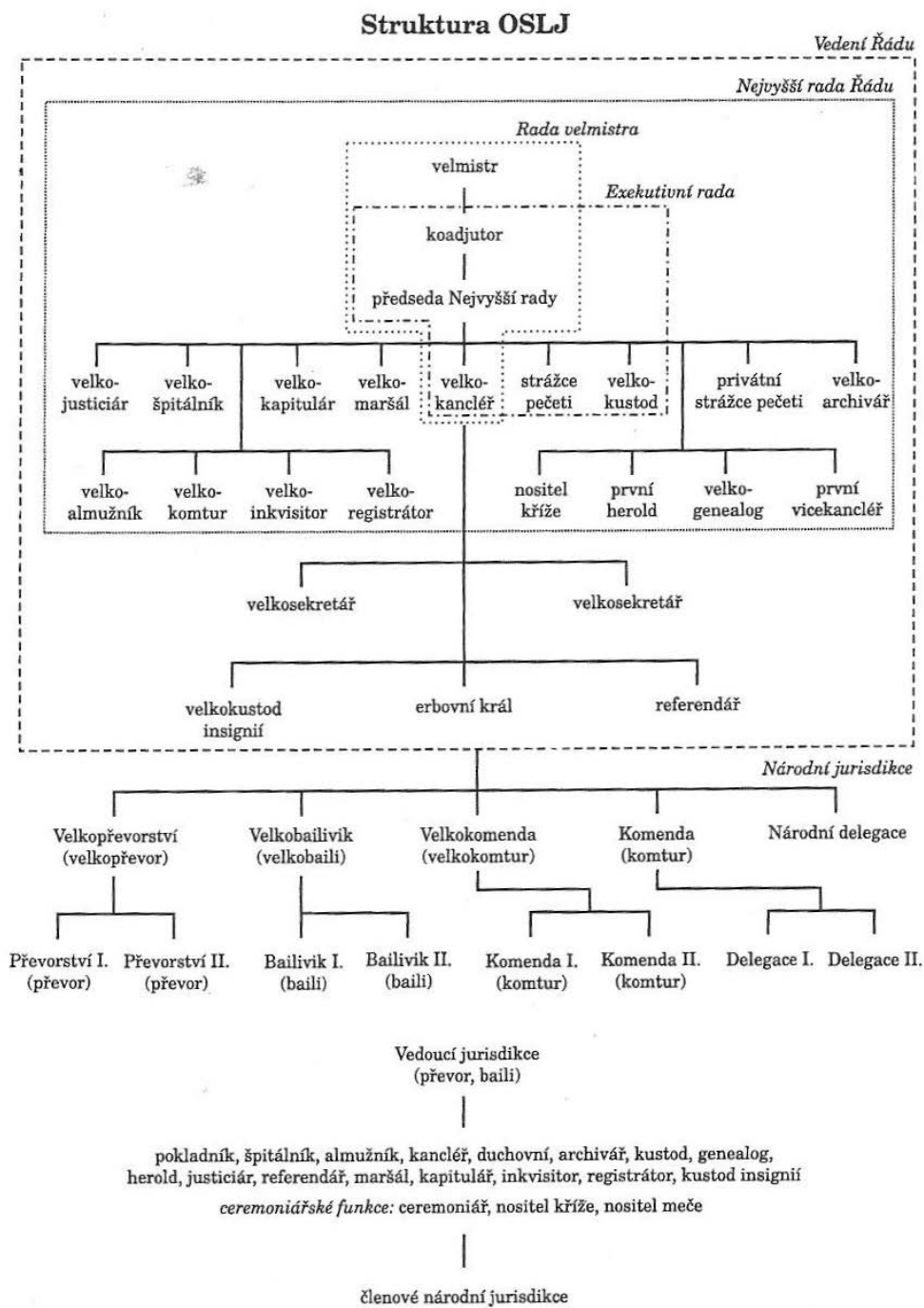
Obrázek 24: Vlajka „Dobrovolnického sboru“ Řádu sv. Lazara

Převzato z:

<https://www.st-lazarus.net/en/symbolism/symbols> [online 29. 9. 2017]

Obrázek 25: Struktura OSLJ

Převzato z:

DOLEJŠÍ, Josef. *Duch smaragdového kříže: dějiny rytířského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského se zvláštním zřetelem na Čechy a Moravu*. Praha: Agentura Pankrác, 2003, s. 103.

SUMMARY

Sociální a charitativní činnost Vojenského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského

Social and Charity Work of The Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem

Mgr. Kateřina Patová

This rigorous work is trying to give a complete image in five chapters about history of Military and Hospital Order of Saint Lazarus of Jerusalem from it's creation to the present and it's activities, which are based on constant protection, support and help of poor and ill.

The first chapter tries to introduce the reader into the development of charity and social work from the beginning of christianity to nowadays. It roughly describes important moments of social help in individual historic stages.

In the second chapter the reader gets acquainted with the general situation on the European continent in the middle ages. Briefly talks about causes and reasons of the Crusades being declared. Focuses on the creation and evolution of the order. Shows data with which the order's origins can be connected, informs about the order's activity in the Holy Land. Furthermore, describes the expansion of the order in Europe and the founding of commandries. Speaks of France as its most important country for the further existence of the Order. At the end of the first chapter talks about the function of the Order in Czech lands.

In the third chapter the work presents a new chapter of the Order starting on the edge of the 19th to 20th century. In each individual subchapter introduces the reader with repeated rises of the Order abroad and in the Czech lands, disputes among the order's members and the subsequent dispersion into independent factions. Next it follows the structure of the Order and staff's occupation.

The fourth chapter is focusing on organisation and the order's structure. Reader in four subchapters gets more familiar with individual patrons, order's heraldy, robes and hierarchy.

The fifth chapter introduces the reader with order's social, charitable, medicinal, pedagogical and humanitarian abroad and in the Czech Republic. The work talks in more detail about every commandry of Czech Velkobilivik and Czech Grand Priory. Next it describes about hospital activity in the Czech lands.

Image attachments are part of this work.